

ULUSAL MİMARLIK YARIŞMALARI SEMPOZYUMU

14 Nisan 2007, İzmir Sanat

Yayına Hazırlayan: Tuba akıroğlu

TMMOB MİMARLAR ODASI GENEL MERKEZİ
TMMOB MİMARLAR ODASI İZMİR ŞUBESİ

Bu kitap, 14 Nisan 2007 tarihinde düzenlenen “**Ulusal Mimarlık Yarışmaları**” konulu Sempozyum kayıtlarının redaksiyonlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Ulusal Mimarlık Yarışmaları Sempozyumu Düzenleme Kurulu:

Güngör Kaftancı
Özcan Uygur
Hasan Özbay
Cem İlhan
Tamer Başbuğ
Hikmet Gökmen
Nilüfer Çınarlı
Ebru Diktaş
İlker Özdel

Yayımlayan: Mimarlar Odası Genel Merkezi
Mimarlar Odası İzmir Şubesi

Yayına Hazırlayan: Tuba Çakıroğlu
Grafik/Tasarım: H. Nilgün Kara Babacan

İletişim: Mimarlar Odası Genel Merkezi
Konur Sokak No: 4/2 Yenişehir
06650 ANKARA
T: +90.312.417 37 27
F: +90.312.418 03 61
E: yayin@mo.org.tr

Mimarlar Odası İzmir Şubesi
1456 Sokak No: 8 D:10 Alsancak
35220 İZMİR
T: +90.232.463 66 25 (pbx)
F: +90.232.463 52 12
E: info@izmimod.org.tr

Birinci Baskı: 3500 Adet
Baskı: Doruk Grafik San. ve Tic. Ltd. Şti. İstanbul
T: +90.212.629 01 26
E: doruk@dorukgrafik.com

© Bu kitabın her hakkı saklı olup, kaynak gösterilerek yapılacak alıntılar dışında, yayıncının izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

ISBN 978-9944-89-341-1

İÇİNDEKİLER

Açılış Konuşmaları	5
Bülend Tuna Tamer Başbuğ	
Birinci Oturum	13
Türkiye’de Yarışma Süreci: Tarihsel Açılım	
Erdoğan Elmas - <i>Oturum Başkanı</i> Baran İdil Bilal Yakut Hakkı Ustaömer	
İkinci Oturum	39
Durum-Düzen	
Doğan Hasol - <i>Oturum Başkanı</i> Deniz Aslan Semra Uygur Doğan Tekeli Yavuz Selim Sepin	
Üçüncü Oturum	67
Yorum	
Murat Uluğ - <i>Oturum Başkanı</i> Ercan Çoban Hasan Özbay Ayhan Usta Metem Öz Cem İlhan	
Forum-Tartışma	109
Güngör Kaftancı - <i>Yönetici</i>	

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Fotoğraf: Özgür Zülal

BÜLEND TUNA (Mimarlar Odası Genel Başkanı) -

Mimarlar Odası adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. Yarışmalar konusunun ele alındığı bir sempozyumun düzenlenmesini ve bunun her yıl tekrarlanması hedefini çok önemli bulduğumuzu belirtmek isterim. Mimarlık yarışmaları sürecinde karşılaşılan sorunların, fikirlerin değerlendirildiği ve uygulamalara ışık tutacak önerilerin irdelendiği bir platform olmasını diliyorum ve emeği geçenleri kutluyorum.

Değerli katılımcılar,

Üniversitelerde mimarlık öğrencileriyle konuşmalar yapmaya gidiyoruz. İş ortamına nasıl gireceklerini, nasıl yükselebileceklerini ve kendi tasarımlarını gerçekleştirebileceklerini, biraz da aceleci bir şekilde soruyorlar. Onlara yarışmaların mesleğimizin önemli bir ayrıcalığı olduğunu ve genç meslektaşlarımızın deneyimli meslektaşlarımızla birlikte yarışmalara katılabildiklerini ve başarılı oldukları zaman da basamakları çok hızla çıkabildiklerini örnekleriyle anlatmaya çalışıyorum. Yarışma ortamlarının mimarlık hazzı veren ayrı ve özel bir yanı var. Yeni eğilimlerin, yeni fikirlerin ortaya çıkması, tasarım yeteneğinin piyasa zorlamalarından bağımsız olarak serpilebilmesi, ancak yarışma ortamlarında sağlanabiliyor. Şüphesiz ki yarışmalar sadece mimarlık alanında gerçekleştirilen bir sanat etkinliği olarak görülemez. Bu yönünün çok önemli olduğunu hemen herkes kabul edecektir. Ancak en az onun kadar önemli olan kentlerimizin yapı çevresinin oluşumunda bu sanatsal üretimin yansımasıdır.

Finlandiya'nın ev sahipliğini yaptığı Avrupa Mimarlık Politikaları Forumu etkinliğine katılmak için Helsin-

Bülend Tuna

ki'de bulunduğumuz günlerde Finlandiya Mimarlık Müzesi'nde bir etkinliği izleme şansımız oldu. Finlandiya'daki mimarlık yarışmalarının 130. yılı kutlanıyordu. 10'ar yıllık dönemlere ayrılmış halde düzenlenen panolarda, 130 yılda gerçekleştirilen yaklaşık 2000 mimarlık yarışmasının sonuçlarını, mimarlık eğilimlerini izleyebiliyorsunuz.

Yarışmalara çok önem vermemize rağmen henüz 70 yılda gerçekleştirdiğimiz yarışmaların hatasız bir dökümünü çıkarabilmiş değiliz. Geçtiğimiz yıl yayınlanan Yarışmalar Dizini bu alanda çok önemli bir derleme hizmeti sağlıyor, ancak yayınlandığı günden bu yana sürekli olarak eksiklikleri hatırlatılıyor ve sizlerin düzeltme amaçlı katkılarınızı bekliyor. Geçmişin sağlıklı bir dökümünü yapabilmek bugünün ve geleceğin kurgulanmasının temellerini oluşturacaktır. Bu katkıyı esirgememenizi ve yeni baskılar için düzeltme notlarınızı iletmenizi diliyorum.

Yarışma süreçlerinin şeffaf olması, değerlendirilmesi, yapılan kolokyumların notlarıyla birlikte yarışma kitaplarının yayınlanmasını çok önemsiyoruz. En çok talep edilen yayınların yarışma kitapları olduğu bir gerçektir. Gerek yapılan sergilerin, gerekse yayınlanan kitapların mimarlık ortamımıza dolaysız ve önemli bir katkı sağladığını düşünüyorum.

Yarışmalar heyecan verici ortamları ve tartışmaları birlikte getiriyor. Farklı jürilerin farklı eserleri öne çıkarması çok doğal, bu noktada jürilerin nasıl belirlendiği veya belirlenmesi gerektiği gibi çok önemli soruna geliyoruz. Jürilerle ilgili olarak değişik eleştiriler yapılmaktadır. Mimarlar Odası olarak yarışma ortamının önemli bir bileşeniyiz, yarışma jürileri için isim öneriyoruz. Ancak bizim önerimiz sınırlı, diğer jüri üyelerinin belirlenme kriterleri nelerdir? Keza Odamız'ın jüri belirlerken kriterleri nelerdir, ne gibi eksiklikler görülmektedir? Bu soruların irdelenmesi gerekmektedir. Pek çok öneri yapılmaktadır, eminim bu Sempozyum'da da bunlar dile getirilecek ve değerlendirilecektir.

Değerli katılımcılar,

Yarışmalar bazen kentlerimiz için sorunlu alanlarda açılmakta; yarışmayı örgütleyen kurumun yarışmadan beklentisi sadece mimarlık ürününün daha sağlıklı elde edilmesi değil, bu yolla söz konusu alandaki imar sorunlarının perdelenmesine hizmet etmesi olmaktadır. Bu gibi durumlarda Oda olarak duyarlı olmamız, meslektaşlarımızı uyarmamız zaman zaman garipsenmektedir. Mimarlar Odası olarak yarışmaların kentlerimizin daha kaliteli mimari çevreye ulaşması için değerlendirilmesi gerektiğini, bu yolla yeni yeni tartışmalar yaratılmasının mesleğimiz açısından yararlı olmadığını düşünüyoruz.

Bütün dünyada uygulanan değişik yarışma teknikleri ülkemizde de kullanılabilir olmuşlardır. Çağrılı yarışmalar zaman zaman çağrılan isimler etrafında tartışma

yaratılsa da uygulanmıştır. Ancak hiç bir meslektaşımızın çağırılmadığı uluslararası yarışmaların yapılması, isim yapmış mimarlarla aynı ortamda yarışma fırsatı verilmemiş olması haklı olarak hepimizin tepkisini çekmiştir. Uluslararası yarışmaların yapılması tercih ediliyorsa bu alandaki prosedürlerinin tam olarak uygulanması; tartışmaların yarışmanın yöntemine yönelik olarak değil, gelen ürünlerin mimarlık ortamımıza sağladığı veya sağlayamadığı katkılar üzerinden yapılması gerektiğini düşünüyoruz.

Yerel yarışmaların açılması, açılabilmesi koşullarının tekrar ele alınması gerekmektedir. Deprem sonrası Marmara bölgesinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı eliyle üretilen binlerce konutun projeleri, sadece yerel mimarların katılacakları ve ufak ölçeklere bölünmüş alanlarda açılan yarışmalarla elde edilebilecekken, böyle bir yöntem tercih edilmemiş, tip projelerle yetinilmiştir. Deprem mağduru meslektaşlarımızın, kendi yörelerinde iş yapabilme ve kendilerini toparlayabilme fırsatı ellerinden alınmıştır. Yeni inşa edilen alanların hâlâ daha kentlerle bütünleşmemesinin, tecrit edilmiş bölgeler olarak kalmasının bir nedeninin de bu olduğunu düşünüyorum. Bugün de TOKİ projeleri benzer bir sorun yaratmaktadır.

Anadolu'nun pek çok kentinde planlanan konut sayısı neredeyse o kentin önümüzdeki 20 yıllık potansiyelini kapsamaktadır. Bu alanlarda mimari proje hizmeti hemen bütün kentlerimizde aynı olmak üzere merkezi olarak ihale edilmektedir. Bu kadar yoğun bir konut üretiminin içerisinde yer alma fırsatı yine pek çok meslektaşımız için kaçırılmış olacaktır.

Yarışma açan kurumlarda yarışmalarla ilgili ciddi bir endişe görülmektedir. Bu da yarışma sonucunda seçilen projenin beğenilmemesidir. Çok tartışmalı bir konu olduğunu bilerek söylüyorum, yarışma sonuçlarının uygulanması mecburiyetinin kaldırılabilmesi düşünülemez mi? Yarışmanın sonucunda kazanan bellidir, ödülünü almıştır ve mimarlık ortamının hafızasına yerleşmiştir. Böylesi bir uygulama yarışma yönünde istekleri geliştirecek ve yarışmanın maliyetine karşılık seçebilecekleri nitelikli ürünler elde edebileceklerdir. Fikir yarışmaları, iki aşamalı yarışmalar bu amaçla değerlendirilebilirler. Özellikle kentsel tasarım ölçeğinde düzenlenen yarışmaların tek dereceli olmalarının, diğer fikirlerin katkısının esirgenmesine yol açması gibi sakıncaları görülmektedir.

Farklı disiplinlerin ortak katkısının arandığı yarışmaların daha sık yapıldıklarını görüyoruz. Ancak ne yazık ki meslekler arası gerginliklerin yarışma ortamlarında da sürdürülmesi ve yarışmaların bu tartışmalar neticesinde dava konusu olabilmesi sıkıntı yaratmaktadır. Dileğimiz konunun gerektirdiği sayıda uzmanın ve farklı disiplinlerin katkılarının arandığı yarışmaların açılmasıdır.

Değerli katılımcılar,

Mimarlar Odası bir süreden beri Türkiye Mimarlık Politikası metnini tartışmaya açmaktadır. Toplumsal-kültürel yaşamımızda mimarlığı ve mimarlık hizmetini etkin kılmak, yaşam yerlerimizin mimarlık kültürü ve hizmetinden yoksun bırakıldığı mevcut durumu tersine çevirmek, toplumu mimarlığın sanatsal, kültürel, insancıl ve işlevsel özellikleri ile yeniden buluşturmak gibi hedefler çerçevesinde, ortak bir sorumluluk bilinci yaratmamız gerekmektedir.

Daha nitelikli mimarlık ve kent ortamlarının oluşturulabilmesinin sağlanması, ülkemizin mimarlık değerlerine çağdaş mimarlık örneklerinin eklenmesi, kentlerimizin, yaşam çevrelerimizin bu yolla yaşanılır kılınması en önemli hedefimizdir.

Biliyoruz ki, mimarlık herkes için yararlı, herkes için önemli, herkes için gereklidir.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

TAMER BAŞBUĞ (Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı) - Konuşmacılarımıza bu güzel şehirde misafirimiz oldukları ve katılımcılara da bu güzel cumartesi günü vakitlerini burada geçirdikleri için teşekkür ediyorum. Ayrıca konuklarımızı burada ağırlamaktan çok memnun olduğumu söyleyebilirim.

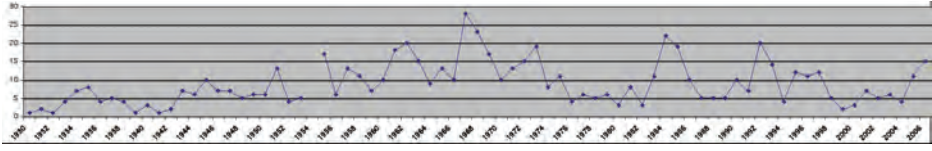
Sevgili Başkan çok güzel bir açılış konuşması yaptı. Sempozyum'un amaçlarından, sonuçlarından bize ipuçları verecek bazı açılımlar sundu. Benim konuşmam ise; açılış konuşması olmak yerine, Sempozyum'a hazırlık ya da Sempozyum'u ne amaçla yapmaya çalıştığımızı istatistiki bilgilerle vermeye çalışacağım bir konuşma olacak.

Mimarlar Odası Genel Merkezi ile Ankara Şubesi'nin beraber hazırladıkları mimarlık yarışmalarının derlendiği bir kitapçık dışında doküman haline getirilmiş kaynak olmamasına karşın, Mimarlar Odası yayınları incelendiğinde, Mimarlar Odası'nın yarışmalar konusunda çok fazla bilgi derlediğini, toplantı yaptığını görüyoruz.

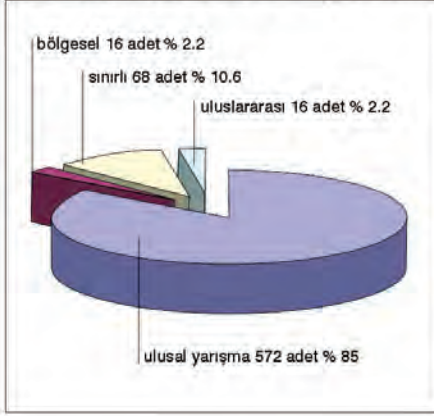
Yarışmalar, Türkiye'de yapı elde etme süreci içinde çok kısıtlı bir sayıya sahip olmasına rağmen, mimarlık alanında tartışma ortamı yaratması açısından ters orantılı bir grafik sunuyor. Yarışmayla elde ettiğimiz yapılar az olmasına karşın, tartışmalarımız bu alanda yoğunlaşıyor. Bizim araştırmalarımıza göre; 1930-2007 yılları arasındaki 76 yılda yaklaşık 672 yarışma yapılmış ki aslında çok sağlıksız bir rakam da değil. Elde edilen veriler ışığında karşılaşılan çarpıcı sonuçlardan en önemlisi de, kamu egemenliğindeki bir yarış-

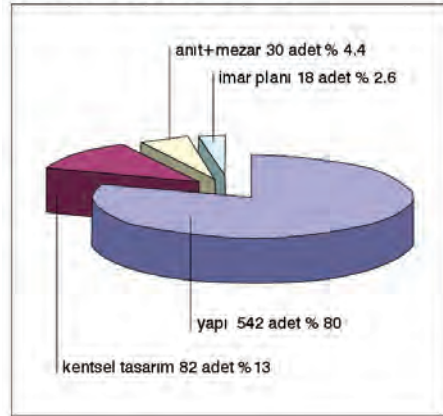
Tamer Başbuğ

672 YARIŞMANIN TÜR OLARAK DAĞILIMI

ÖĞRENCİ 64-2004'E KADAR

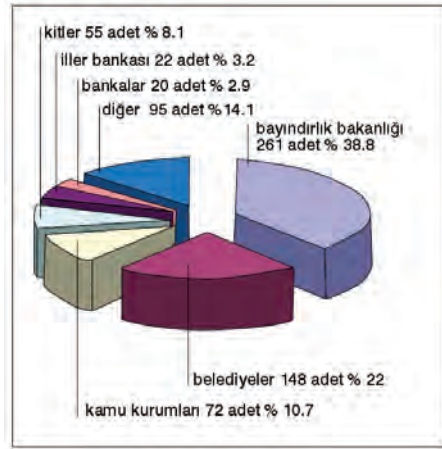
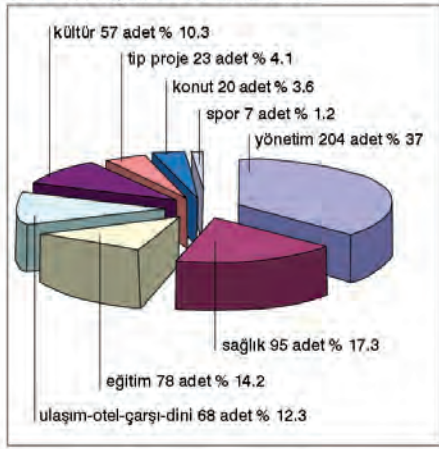

ma sürecinin varlığı oluyor. Kamu egemenliğinde bir yarışma sisteminden bahsettiğimiz zaman, doğal olarak bunun yarattığı sorunlar da farklı inceleme süreçleri yaratıyor. Bu Sempozyum'da da bunların değerlendirileceğini umuyorum.

1930-2007 yılları arasını kapsayan 76 yıllık Türkiye'nin yarışma takvimi ya da yarışma süreci tarandığında, yaklaşık 672 tane yarışmayla karşılaşırız. Direkt ortalama aldığımızda senede 8,8 rakamına ulaşıyoruz ki bu da Türkiye'de her yıl yaklaşık 8 yarışma yapıldığı sonucunu doğruluyor. Bu yarışmaların 30 yıllık süreçlerdeki dağılımı; 1930-60 arasında ortalama 6, 1960-90 arasında 11, 1990-2007 arasında ise 8,6 olarak görünüyor. 1930 ile 2007 arasında sadece 1944 yılında yarışma açılmamış ki bu da ilginç bir durum. Bunun yanı sıra Türkiye'de sıkıntıya düşüldüğünde yarışmaların da buna bağlı olarak azaldığını görüyoruz.

1930 ile 2007 arasında yaklaşık 572 adet ulusal yarışma yapılmış ki bu da %85'lik bir dilimi kapsıyor. Diğer oranlar ise; uluslararası 16 adet %2,2, sınırlı 68 adet %10,6 ve bölgesel 16 adet %2,2. Bölgesel yarışmalar, son yönetmelik değişikliğinden sonra yapılmaya başlandığı için 1980 öncesinde böyle bir kavram yok. Sınırlı yani ayrıcalıklı yarışmalarda bütün bu yarışma sistemi içinde %10'luk bir paya sahip. Ayrıca Türkiye yaklaşık 4 ya da 5 yılda bir uluslararası yarışma açmış.

YAPI YARIŞMALARINI DAĞILIMI

Bir başka grafikte ise; 1930 ile 2007 arasında %80'lik dilimde 542 adet yapı yarışması düzenlendiğini görmek mümkün. 82 adet, yani %13'lük bir orana sahip kentsel tasarım yarışması düzenlenmiş ki bu azımsanmayacak bir rakamdır. Anıt mezar yarışması ise 30 adet ile %4'lük bir dilime sahip. 1980 ya da 70'lerden önce imar planı yarışmaları yapıyordu ve yaklaşık 15-16 kentin imar planı, yarışma yoluyla elde edildi. Fakat imar planı yarışmaları 1980'den ya da 70'den sonra gündemden kalktı. Ayrıca 2004 yılına kadar yalnızca 64 öğrenci yarışması düzenlenmesine karşın 2004'ten sonra öğrenci yarışmaları bir furya halinde artarak, şu anda senede yaklaşık 10-15 adede ulaştı.

1930 ile 2007 arasında düzenlenen 542 yapı projesinin 204 tanesi yönetim, 95 tanesi sağlık, 78 tanesi eğitim ve sırasıyla ulaşım, kültür, tip proje, konut ve spor olarak devam ediyor. Burada ilginç olan 23 adet, yani %4'lük orana sahip tip proje. Yarışma sürecini incelediğiniz zaman, Türkiye hemen hemen her alanda tip proje yarışması yapmış, yani halk evinden hastaneye kadar her konuyu bir tip proje olarak denemiştir.

Son grafik ise; konuşmamın başında bahsettiğim kamu egemenliğinin bir teyidi olacak. Düzenlenen 672 yarışmanın %38,8 oranı ile 261 adedini Bayındırlık Bakanlığı çıkarıyor ki, Bayındırlık Bakanlığı 1945'ten sonra devreye giriyor. %22'lik dilim ile 148 adedini belediye, %10,7'lik dilim ile 72 adedini kamu kurumları, %8,1'lik dilim ile 55 adedini KİT'ler, %3,2'lik dilim ile 22 adedini İller Bankası, %2,9'luk dilim ile 20 adedini de bankalar çıkarıyor. %14,1'lik dilime sahip 95 adedin içerisinde ise; Mimarlar Odası'nın, birtakım sivil toplum örgütlerinin ve kuruluşların düzenlediği yarışmalar yer alıyor. Bu sonuçlardan; düzenlenen yarışmaların yaklaşık %90 oranında kamu eliyle yapıldığı anlaşılıyor ve belki de sorunların kaynağını bu oluşturuyor.

Türkiye’de 79 adet kent ve beldede yarışma yapılmış. Bunların başında 172 yarışmayla Ankara geliyor, 111 yarışmayla İstanbul, 48 yarışmayla İzmir, diğerleri Antalya, Bursa, Adana, Trabzon, Erzurum diye sıralanıyorlar. 672 yarışma, Türkiye’nin yarışma serüveninin bilançosu. Belki bazı ülkelerle kıyasladığınız zaman çok komik bir rakam gelebilir ama durumumuz bu.

76 yıllık süreç içinde bir tanesi son yılda olmak üzere 10 tane yarışma Mimarlar Odası tarafından boykot edilmiş ve üzerinde büyük bir tartışma platformu oluşmuş. Son yıllarda yarışma alanında yaşanan -Hasan Özbay’ın deyimiyle- kazalar oluşmaya başladı ve bir müdahale ya da ne olduğuna dair bir açılım gereği doğdu. Son yarışmalardaki hatalar ya da olumsuzluklar incelendiğinde pek çoğunun hukuki sorunlarla karşılaştığı görülüyor. Biz de acaba bütün bu süreci masaya nasıl yatırırız diye düşündüğümüzde, bu Sempozyumu yapmaya karar verdik, fakat biraz çelişkiye düştük. Çünkü bir grubumuz buradan pek çok çıkar elde edip, bunları hayata geçirme konusunda bir karar süreci yaşamamızı isterken, diğer bir grubumuz bunun bir kamuoyu oluşturması, gençlerin ve tarafların bir araya sık sık getirilip yarışma ve yarışmacıların çoğaltılmasına ve onların birbirlerini tanımalarına, iletişim kurmalarına yönelik bir çaba olması gerektiğini ve bunun sonuçlarının hemen değil, süreç içerisinde alınacağına değindi.

Bu Sempozyum’un, bundan sonraki süreci tarif edebileceğini, yol haritasını çizebileceğini düşünüyoruz. O yüzden sunuşları; bilimsel bildiri şeklinde değil de, biraz daha serbest bırakmak istedik. Sempozyum’a katılanların hepsi konularında uzman kişiler, yani bir hazırlık yapmalarına bile gerek yok. Dolayısıyla belki burada sorunların açılımları saptanıp, bundan sonraki buluşmalarda daha spesifik konularla, çözüme yönelik ortamlar oluşabilir diye düşündük. Belki bu türlü toplantılar gençlerin internet sitelerinde takma isim kullanarak tartışmalarını da önleyebilir diye düşündük. Dolayısıyla bundan sonraki çalışmaları ve etkinlikleri hep beraber yapacağımızı ve bu Sempozyum’un da buna önayak olacağını düşünüyorum.

BİRİNCİ OTURUM

“TÜRKİYE’DE YARIŞMA SÜRECİ: TARİHSEL AÇILIM”

Oturum Başkanı: **ERDOĞAN ELMAS**

Baran İdil, Erdoğan Elmas, Bilal Yakut, Hakkı Ustaömer

Fotoğraf: Özgür Zülal

Erdoğan Elmas

ERDOĞAN ELMAS (Oturum Başkanı)- Hoş geldiniz. Konuşmacılara söz vermeden önce ben de kısaca düşüncelerimi söylemek isterim. Bülend Tuna ve Tamer Başbuğ konuyu özetlediler. Benim yaklaşımım örneklerle, konuyu somutlaştırmak olacak. Aslında yarışmalar konusunda hiç konuşmamaya, yazmamaya kararlıydım ama Nilüfer Hanım'ın çok nazik daveti beni buraya getirdi. İyi de oldu. Çünkü İzmir yarışmalar açısından çok sevdiğimiz bir yer. Yarışmayla yaptığımız Merkez Bankası İzmir Şubesi, sevdiğimiz bir yapı. Basmane'deki Otel, İş Merkezi yarışmasında ikinci olmuştuk. Havaalanı yarışmasında üçüncü olduk. İzmir Liman Bölgesi İçin Kentsel Tasarım Uluslararası Fikir Yarışması'nda da üçüncü olduk. Daha önemlisi bu Sempozyum dolayısıyla İzmir'deki sevgili arkadaşlarımı, Ankara'dan ve diğer yörelerden gelen arkadaşları görmek de benim için mutluluk kaynağı. Yapı Dergisi Ağustos 2005/285. sayısında "Yarışmalar üzerine son söz" diye bir yazı yazmıştım. Bu da son konuşma olacak!..

Bu konuda biraz karamsarım. Böyle bir toplantının başında karamsar bir görüş hoş değil ama karamsar olmak için nedenler de var. Çünkü her şey güllük gülistanlık olsaydı böyle bir toplantı yapmaya da ihtiyaç olmazdı. İki sene önce iki yarışmaya girdim. Birisi "Kongre Vadisi" diğeri de "Deniz Müzesi". Kongre Vadisi için Yapı Dergisi "Sayı 275-Ekim 2004 ve sayı 279 Şubat 2005"de iki yazı yazdım. Yazılara tekrar bakınca kendimden şüphe ettim doğru mu diye.

Konuyu biraz daha açmak için kolokyumdan bazı sözleri aktarmak istiyorum. "Eğer birinci jenerasyon olarak bunu kabul ediyorsanız ve beraberinde rasyonelleştirilmiş bir programı çok iyi çözen bir mimarlıktan

söz ediyorsanız; bu jüri, konuya öyle yaklaşmadı. Nazım planı ve çözümcü alışkanlıklarımıza karşılık, konuya biraz poetik bakmak gerekiyor. Mimarların şizofrenik bir yapısı var. Dolayısıyla, mimarlık gerçekten de, yeni kuşak arkadaşların içten içe iletmediği gibi, bence önemli bir şey değil.”

Projelerin değerlendirilmesi, yarışma süreci ile ilgisiz bu konuşmalar bugün ulaşılan noktanın ipuçlarını veriyor. Birinci kuşak, ikinci kuşak gibi kendinden menkul sınıflamalarla, konuya poetik yaklaşanların vardıkları nokta ortadadır!

Benim son olarak vurgulamak istediğim nokta: bugüne kadar Bayındırlık Bakanlığı'na yarışmalar dolayısıyla haklı olarak kızdık, eleştirdik, fakat şimdi kendimizin çıkardığı bir yarışmanın serüveni: tüm süslü-püslü sözlere, şiir-protest laflarına karşın hüznün vericidir, sonuç tek kelimeyle “fiyasko” dur.

Deniz Müzesine gelince, o da çok ilginç bir konu. Deniz Müzesi biliyorsunuz ki Beşiktaş'ta. Yarışma şartnamesinde arsanın doğu - batısında inşa sınırları verilirken kuzey - güney sınırları belli değildi. Bir jüri, hem de akademisyenlerden oluşan bir jüri yarışma çıkartıyor, arsanın sınırları belli değil! Yarışma süresinin yarısı geçtikten sonra sınırlar belli oldu. Maket de tüm Beşiktaş Meydanı isteniyordu. Soru-cevaplarda yazdım. “Benzer yarışmalar daha önce de yapıldı. Yarışmayı çıkaran kuruluş çevre maketini yapar, arsanın boyutları belirlenir, 70-80 ekip katılıyorsa, 70-80 tane Sinanpaşa Camii maketi yapılmaz.” Onunla yetinmedim; çünkü biliyorum genellikle “şartnameye uyulacaktır” diye yanıt alınır otomatik olarak!.. Mimarlık tarihçisi sevgili arkadaşım jüri üyesini aradım, dedim ki: “Buna dikkat edin ne olur, yaptırmayın, eziyeti azaltın.” Bu çabama karşın “şartnamede verilen maket sınırları esastır” gibi despotik bir yanıt aldık. Bununla ilgili yazıyı, Yapı Dergisi Ağustos 2005/285. sayısında, olası yarışma sonucuna bir tepki olarak görülmemesi için yarışma sonuçlanmadan önce yazdım. Hiçbir tepki alamadım jüri üyelerinden. Jürinin seçimlerinde Sinanpaşa Camiini yerinden alıp Akaretlerin köşesine koyan proje dereceye girmişti! Çevre maketinin ne işe yaradığı anlaşılıyor!..

Arkadaşlar, yanımda “Yarışmalar Kılavuzu”nu getirdim. Odamız tarafından 1979 yılında yayımlanmış. Oradan okumak istiyorum. Yarışmalar Kılavuzu'nda diyor ki, “Şartnamede projelerin sunuş biçimi saptanırken bunun yarışmacılara zaman ve maliyet açısından getireceği yükün göz önünde tutulması gerekir. Yarışmaların amacına ulaşabilmesi, en yaygın katılımın sağlanması ve mesleğin gelişebilmesi için jüri yarışma konusunun özelliğine göre en az zaman alacak, ekonomik, en yalın sunuş tekniğini ve ölçeğini saptayarak şartnamede belirtecektir. Maket ve benzeri pahalı sunuş öğelerinin istenmesinden kaçınılabilir.” Yarışmalar Kılavuzu yaklaşık 30 yıl önce yayımlanmış. Ama bunu hiçbir jüri üyesi zahmet edip okumaz, uygulamaz. Şartnamede çöp sepetine kadar isterler.

Oysaki zaman kısıtlıdır. Ayırdığınız zamanda bakabildiğiniz kadarını istemeniz lazım. Hayır, eziyet olsun meslektaşlarına. İster Allah ister. Bu da Beşiktaş yarışmasının serüveni. Söylenecek çok şey var ama uzatmak istemiyorum.

Değınmek istediğim bir konu daha var: Projenin teslim süreci. O da çok önemli. Devamlı yazdık çizdik, yarışmacı arkadaşlara eziyettir. Eskiden postayla gönderilirdi projeler, şimdi istenen yerinde teslim edilmek. Son jüri üyeliğim İzmir’deydi: “TARİŞ Genel Müdürlüğü Yarışması”. Orada kavga dövüş jürideki arkadaşları bile zor ikna ettik. Genel müdür Oğuz Oyan çok anlayışlı bir insandı, o da katıldı. Orada biz posta ile teslimi yeniden getirdik. Sonra ben takip ediyorum, hiçbir yarışmada bu uygulanmadı. Güven Birkan’ın Ankara’ya proje teslimi için giderken kaza geçirdiğini biliyorum. Bir yarışmanın hangi özverilerle yapıldığını, nasıl bittiğini, hangi heyecan – yorgunluk - stresle verildiğini insanlar bilmeyebilir ama onca örneğe, onca uyarıya karşı hala üyelerini yollarda süründürenlere söylenecek sözcüğü bulamıyorum!..

Yarışmalara dönersek, yarışmalarla yaklaşık elli yıldır uğraşıyoruz. 1987’de Hasan Özbay sormuştu, “ağabey, kaç yarışmaya girdiniz?” diye. O zaman 65 yarışma demiştim. 20 sene geçti, 100’ü bulmuşuzdur. Tamer Başbuğ’un verdiği rakamlarla baktığınız zaman 670 küsurdu galiba. Demek çıkan yarışmaların neredeyse yedide birine girmişiz: Bu müthiş bir rakam. Yarışmalarla var olduk. Yarışmalar heyecan vericidir bizim için. Zaten mimar olmama da neden olan 1950’li yıllarda Ankara’da gördüğüm bir mimari proje sergisiydi: “Brüksel Fuarı Türk Pavyonu”. O zaman mimar olmaya karar verdim. “Heyecan vericidir” dedim, gerçekten heyecan vericidir bir yarışmayla uğraşmak...

Vaktinizi alacağım ama bir iki kısa anımı anlatmak istiyorum. Side yarışmasına giriyoruz. O zamanlar, yarışmanın sonuçlanmasına doğru heyecandan eve sığamazdık. Jüri, Atatürk Spor Salonu’nda toplanıyor. Etrafında dolaşırken yanımda da kim vardı unuttum, bir anda kendimizi içeride bulduk, hatta o kadar kaptırmışız ki jüri toplantı salonuna girdik. Picinato’ydu jüri başkanı, onun önünde bizim projeye ilgili notlarını gördüm. Lütfen yanlış anlaşılmasın, yine genç arkadaşlar bilmez, eskiler bilir, öyle cin mimarlar vardı ki, raportörle anlaşıp jürinin gündüz eleştirilerini akşam gidip düzeltirlerdi. Benim anlattığım heyecanın boyutunu vurgulamak.

İkincisi, Madrid yarışması. İlk girdiğimiz uluslararası yarışma: “Madrid İslam Kültür Merkezi”. Sonuçları, projeleri merak ediyoruz, yurtdışına çıkamıyorsunuz o zaman; döviz vermiyorlar, yasaklamalar, kısıtlamalar var. Maliye Bakanlığına gittim, ilgili Genel Müdüre çıktım. “Biz böyle bir yarışmaya girdik, derece alamadık, ama görmek istiyoruz” dedim. Genel Müdür yerinden kalkıp elimi sıktı, üçümüze de tebrik etti (Ertur Yener-Zafer Gülçur) ve döviz verdi. Bu şunu da

gösteriyor. Bir büro yarışmaları dışarıda da izleyebilecek ekonomik güce sahip. Güzel günlermiş doğrusu... Onun için yarışmaların çok özel yeri vardır bizde. Yarışmalar en adil iş dağıtım düzenidir aynı zamanda. Gençlere sağladığı fırsatın yanında geliştirici, araştırmacıdır, öğreticidir, özet olarak heyecan vericidir.

Yarışmalarla iyi yapı elde edilmez gibi bir laf vardır. Bu safsatadır bence, çünkü biz şöyle dönemleri de yaşadık: Yine yaşitlarım hatırlayacak, çatı şartından, yatay oluk yüzünden bir yarışmada 20–30 projenin bakılmadan atıldığını gördük. Onun için yarışmalarla yapılan yapıları eleştirmek kolaydır ama o yarışmacıların yaşadığı serüveni de bilmek şartıyla. Ben şimdi Yavuz Selim Sepin'in anlatacaklarını merakla bekliyorum. Sistem Almanya'da işliyor, binalar da güzelce yapılıyor.

Son olarak bu heyecanı yıpratıcı olaylardan da bir-iki örnekleme yapayım. Ankara'da "Milli Kütüphane Yarışması"nda yaşanan çok üzücü bir olaydır. Ersen Gömleksiz'le Şevki Vanlı'nın birinci olduğu yarışma. Ersen çok sevgili bir arkadaşım. Bu işi vermediler. Yaşam savaşında Konya'ya gidip gelirken trafikte gitti. Bu olayda, hem ihbarcı mimarlar, hem bürokrat mimarlar, hem de bilirkşi mimarların çok büyük günahı vardır.

İkinci örnek Bayındırlık Bakanlığı Bakü Elçiliği'ni yarışmaya çıkardı. Bizi de davet etti. Verdikleri miktar maket ve giderleri karşılamıyor. Tamam dedik, Elçilik, milli görev. Yaptık, verdik, sonuçlandı, para almak için bekliyoruz. 2 ay sonra Bakanlıktan bir yazı geldi. Müsteşar imzasıyla "size para ödeyemiyoruz." Aynı müsteşar davet ediyor, sonra ödeyemiyoruz diye yazı yazıyor. Davetli 8–10 bürodan bir biz dava ettik. Bakanlık hoşlanmasa da davayı kazanıp hakkımızı iki yıl sonra aldık.

Üçüncüsü, Mimar Belediye Başkanlarımız var, biliyorsunuz ipek kumaş dikme meraklısı! Dünyanın neresinde görülmüş? Bir kentte bir yarışma çıkartıyorsunuz ister ulusal, ister uluslararası olsun, o ülkenin mimarlarını çağırıyor, dışarıdan mimarlarla yarışma yapıyorsunuz. Bu olayda yarışmalar serüveninin utanç noktalarından biridir.

Son örnek "Başakşehir Kent Merkezi Yarışması". Baran İdil yanımda, 50 yıllık şehirci. Muhakkak şehirci bulması lazım, şehirci bulmazsa giremiyor. 50 yıldır şehircilikle uğraşılıyor, ben şehircilik asistanlığı yaptım, eşim 40 yıl imar planı yaptı. Ben de yollara düştüm şehirci arıyorum, yoksa giremiyorsunuz. Bunlar Odamız'ın, Yarışmalar Komitemiz'in, mimar jüri üyesi sevgili arkadaşların ayıbı...

Sözün özü; sistemi kuramadık. Bu sistemi kurmamız lazım. Birikimlere saygılı olmadık, süreklilik, ciddiyet, sorumluluk hiç gösteremedik. Son bir örnek sis-

temsizlikle ilgili: Bakıyorsunuz yarışma jürileri akademisyen dolmuş, 5 tane akademisyen. Bir jüride bir karı-koca mimar, baba-oğul mimar veya iki ortak mimar olması olağan değildir. Jüride çeşitli insanlar, çeşitli formasyonda kişiler olacak ki; sonuçlar daha sağlıklı olsun. Yarışmalar Komitesi'nin kulağına da küpe olsun!..

Son olarak şunu söylemek istiyorum: Yarışma meşakkatli bir iştir. Katılanların ellerinden, katılmayanların da gözlerinden öperim. İzmir Şubemize, gösterdikleri misafirperverlik için çok teşekkür ediyorum. Onlara hediye olarak "Madrid Yarışması Şartnamesi"ni getirebildim. Gördüğüm en mükemmel şartnamelerden birisidir. Umarım bundan sonra çıkan yarışmalara örnek olur. Teşekkürler.

Baran Bey, söz sizin.

BARAN İDİL- Efendim, herkese en iyi dileklerimi sunuyorum.

Mikrofondaki ses ayarlaması yaparken kendimi artist gibi görüyorum. Anti parantez, mimarların birazda öyle olması gerekliliğine inananlardanım zaten, yani mimarlığın sanatsallığının tartışılmasını da hala abes bulanlardanım. Bu arada onu da söylemiş olayım.

Tamer Başbuğ'un konuşmasında sergilediği, yarışma tarihleri ve sayılarına ait liste (kendisi bu sözü kullanmasa da) bir tarihsel süreci çok iyi aydınlatıyor.

Ben de, olaya tarihsel boyutu içinde bakmaya çalışacağım. Bir analiz yapmaksızın herkesin çok kolay katılacağını umduğum bazı tespitlerin altını çizmek ve bazı vurgulamalar yapmaya çalışacağım. Bunlardan en önemlilerinden biri; bizim miladı hep yakın tarihlerden başlatma alışkanlığımız. Bugünkü konuşmalarda dahi, yarışmaların miladını öyle saptırıyoruz gibi geldi bana. Oysa sergilenen tablo gösterdi ki, Türkiye'de yarışmalar, İlhan Tekeli'nin deyimiyle, Cumhuriyetin erken aydınlananlarıncaya çok erken önemi saptanmış bir kurum. 1930'lu yıllardan itibaren hatırıma gelen; Seyfi Arkan, Sedat Hakkı Eldem, Emin Onat, Turgut Cansever, Behruz Çinici, Cengiz Bektaş, Doğan Tekeli, Erdoğan Elmas, Güngör Kaftancı, Doruk Pamir'den, günümüzde Selim Velioğlu, Emre Arolat ve şu anda hatırıma gelmeyen pek çok genç yıldız mimarın %95'ten fazlası, konumlarını, yarışma başarılarına borçludurlar. Bu durum Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana hiç değişmemiştir. Öncelikle bu durumu hatırımızda tutalım ve altını çizelim. Bunun, ciddi bir potansiyeli işaret ettiğini de saptayalım.

Baran İdil

Cumhuriyetin ilk zamanlarında yarışma, Cumhuriyetin yapmayı düşündüğü kültürel atılımlar için kültürlü yöneticiler tarafından çok ciddiye alınan bir araç olarak düşünülüyordu. Bugünün dünyası, yarışma aracını hala aynı amaçla kullanıyor. Şimdi, %99'u mimarla mühendisi ayıramayan 13 milyonluk köylü ağırlıklı toplumumuzu düşünelim. Bugünün 70 milyonluk Türkiye'sinde mimarla mühendisi ayıranların sayısının %10'u aştığını sanmıyorum. Bu problemi de hatırmızda tutalım.

75 yıl önce Cumhuriyeti yönetenlerin, yarışmaların önemini; mimarlığı gerek teşvik gerekse geliştirme amacı doğrultusunda kavramaları çok önemlidir. Bir batı yöntemi olan yarışmalar, Türk sanatının atılımı için Batı'nın ihtiyaç duyduğundan çok öte, bir gereklilik ifade ediyordu.

Bu ihtiyaç bana Neruda'nın hayatına dair *Il Postino* isimli filmini hatırlattı. Filmde cahil bir postacı, aşık olduğu kıızı etkilemek için Neruda'dan aşk şiiri ister. Neruda başlangıçta etik bulmadığı bu isteğe karşı çıkar. Ancak postacının, şiire; insanın en kutsal ihtiyacı olan "aşk" için muhtaç olduğunu, bu ihtiyacın da şairin diğer değerlerinden önde gelen önemde olduğunu söylemesiyle, Neruda ikna olur ve düzenlediği aşk şiirleriyle, postacının sevgilisiyle evlenmeye kadar giden yollarını sonuna kadar açar.

Bu hikaye ile ilintisine gelince, yarışma aracı o günde, bugün olduğu gibi, Batı dünyası için olduğundan çok daha önemli bizim için. Biz yarışmayı *Il Postino*'da olduğu gibi öncelikle aşk için istiyoruz. Bir sanat alanına soyunmak heyecansız, aşksız olacak şey değildir. Mimarlık da heyecansız yapılabilecek bir sanat hiç değildir.

Türkiye, Cumhuriyetin kurulduğu günden bu yana mimari proje yarışmaları konusunda iyi ve kaliteli ürün elde etmenin ötesinde beklentileri olan bir ülke idi. Peki bu şansını ne kadar kullandı? Doğrusu, hiçbir zaman bizi tatmin etmese de bir süre iyi kullandı ve bir süre ümit verici de oldu. Bu ümidin var olduğu dönemlerin bir bölümünü 1955'lerden itibaren hep yaşadım. Turgut Cansever'in yanında çalışırken sürekli yarışmalara girerdik. Ertur Yener, Mehmet Tataroğlu, Ergün Aksel'in de çalıştığı büroda yarışmalardan alınan ödülün yarısı paylaşılırdı. O günlerin kaynaklık ettiği heyecan ateşi hala sürer. Yarışmaların, heyecanları kıskırtan yanı doğrusu çok keyiflidir.

Türkiye başka sanat alanlarında da 1930–1940 arasında çok başarılı yarışma süreçleri yaşadı. Özellikle; müzik, şiir, edebiyat alanlarında 13 milyonluk başarıları, Cumhuriyet yönetiminin ciddiye alınması gereken bir kültür politikası olduğunu gösteriyor.

2. Dünya Savaşı sonrası dönemlerde de, giderek azalsa da Cumhuriyetin kültür politikalarının 1970'li yıllara kadar etkisini sürdürdüğü ve bunun da mimari proje yarışmalarına büyük ölçüde yansdığı söylenebilir.

1960'lı yıllar yarışmalar, Mimarlar Odası örgütünün güçlenmesi ve bu alanı ciddi olarak kontrolüne alma politikalarıyla ciddi bir farklılık gösterdi. Örneğin; o zamanlar 3 gün süren genel kurullarda 1 gün genel konulara, 1 gün seçime ve 1 gün yarışma konularına ayrılırdı.

Tamer Başbuğ'un sunduğu grafikte 1960'lı yıllarda yarışma sayısındaki rekor yükseliş tesadüf değildi. Mimarlar Odası'nda yarışmaların mimarlık alanındaki önemi böyle değerlendirildiğinde, sonuçta ülke ölçeğinde buna paralel yansımalar oluşuyordu.

O yıllarda çalıştığım İller Bankası 5 yılda 12 tane kentsel tasarım ve imar planı yarışması çıkarmış idi. Bu yarışmalar için yapılan çalışmalar; sonunda, teknik şartname ve yönetmelikler şekline dönüştürdü.

Bayındırlık Bakanlığı ile olan ilişkilerde hiçbir zaman tatmin olmazdık. Ancak hakkını da vermek gerek; Bakanlığın çıkardığı yarışmalarda jürilerin 2/3'ünü Oda seçiyordu. Daha sonra aramız bozuldukça, Bakanlık Oda'nın listelerinden 2/3'ünü kendi seçmeye başladı.

Bakanlık ve resmi kurumlarda çalışan üyelerimizin Mimarlar Odası ile ilişkileri hiçbir zaman kesik değildi. Gizliden gizliye bizler solculuk ve komünistlikle suçlanırdık ama ilişki de sürerdi. Çok iyi hatırlarım Mimarlar Odası Ankara Şubesi başkanırken Prof. Orhan Alsaç meşhur bir müsteşar idi. Aynı zamanda bizim komisyon üyemiz idi ve her davet ettiğimde Oda'ya gelirdi.

Bu ortama ilk darbeyi, 68 kuşağı etkinliği ile biraz politize olduğumuz 70'li yılların başında kendimiz vurduk. Rahmetli Vedat Dalokay'ın genel sekreterliği döneminde, Mimarlar Odası yönetiminin onayını almadan oluşturduğu emri-vaki ile bir yarışmayı boykot ettik (ortopedik sakat çocuklar idi). Jüride görev alan üyelerin bir kısmı, o dönemde mahkemeye verdiğimiz özel okullarda görev yapıyordu. Nedenimiz bu idi.

İçinde benim de yer aldığım Haysiyet Divanı, ilk cezalarını Oda genel sekreteri ve yönetim kuruluna vermekle beraber, boykotlu yarışmalar dönemi başladı. Yaklaşık 150 üye Oda'nın boykot kararlarına karşı çıktıkları için 1-6 aylık cezalar aldılar. Bu durum beraberinde şunu getirdi: Yeni gelen 68 kuşağı mimarları için devrim politikaları ile onunla ilgili aktiviteler ön plana geçti. Yarışmalar birden bire ikinci plana düştü. Bakanlıkla ilişkiler giderek azaldı ama sürdü. Örneğin; Bakanlığın çıkardığı yarışmalarda jüri sayısının 2/3'ü hala Oda listelerinden

seçiliyordu. Bu dönemde Bakanlıktaki teknokrat ve mühendis kafalı bürokratlar, binalar için bazı standartlar ve yasaklar getirdiler. Bunlar yarışma şartnamesine de yansdı ve tatsız bir dönem başladı.

Oda-Bakanlık ilişkilerindeki bu azalma, grafikte de görüldüğü gibi, yarışma sayılarında azalmaya neden oldu. 1980'li yılların başına kadar süren bu durum, 12 Eylül dönemi şansızlığı geçtikten sonra yarışma heyecanlısı gençlerin Oda yönetimine ağırlıklarını koymasıyla birlikte yarışma sayısındaki yükseliş ile sona erdi. Ankara Belediyesi başta olmak üzere, başka belediyeler ve Bayındırlık Bakanlığı yarışmalara tekrar ağırlık verdi.

Bu dönemde, jüri üyeleri tüm Mimarlar Odası üyelerinin anket oylaması ile seçiliyordu ve Mimarlık ve Kentsel Tasarım kategorileri ayrı ayrı listeleniyordu. Yarışma sayısı, bu dönemde 1960'lı yıllardaki sayıya ulaştı.

Ancak en yüksek noktalara ulaştığımız zamandaki bu sayı yılda 11,5 oluyordu. Oysa o yıllarda Bayar Çimen'in yaptığı ve dergide yayımladığı bir araştırmaya göre Almanya'da yılda 350 yarışma yapılıyordu. Yani bizim yarışma sayımız Almanya'nın 1/32'si kadardı. Bu rakam bana göre mimarlık camiamız için çok şey ifade etmeli. Bundan sonra, yarışmalar konusunda nasıl bir müdahale biçimi oluşturmalı, hedeflerimizdeki önceliklerimiz neler olmalı diye baktığımızda bu rakamlar, bize kendi başına yol gösterici ağırlıkta bir ölçüttür. $11,5/350=1/32$ oranı çok sinir bozucu. Oysa Il Postino hikayesinde olduğu gibi, bugün bizim yarışmalara Avrupa'dan çok daha fazla ihtiyacımız var. Bu sayıyı Cumhuriyetin ilk dönemindeki mimar sayısı çerçevesinde değerlendirirseniz, daha ilginç ölçütlerle karşılaşılabilirsiniz. Daha endişeli ve daha üzücü.

Yarışmaları değerlendirirken bugünkü bilgimiz ve zekamızla tartışmanın çok ötesinde bir deneyime sahip olduğumuzu hatırlamalıyız. Biz Türkiye ve Mimarlar Odası olarak bu savaşımında çok ileri mevzilerden çok gerilere düşmüşüz. Bu konuda konuştuğum 40 yaş civarındaki mimarlar dahi Oda'nın bu geçmişinden ve yarışmaların bu serüveninden haberdar değil. Dediğim gibi; biz miladı biraz kendimizle başlatmaya eğilimli insanlarız.

Mimarlar Odası çok büyük deneyimlerle yarışma konusunda çok ileri mevzilere ulaştı, sonra geriledi. Peki, neden geriledi? Bunun bir tarafı şöyle: Yarışma olgusunun önemini doğru dürüst kavrayamadık. Mimarlar Odası'nı politize etmek isteyen düşünce, yarışma olgusunu bir takım elit mimarların, özel mimarların iş alanı gibi görmeye çalıştı. Onu mimarlık mesleğinin çok önemli bir aracı, belki elimizde kalmış tek önemli aracı olarak göremedi. Görmeyince gündeminde tutamadı. Onun için bu Kurultayın ciddi önemi var. Bunun adına Sempozyum demek, Kurultay demek çok doğru. Ben çok önemsedim. Yarışma için böyle bir Kurultay toplanması

çok heyecan verici. Kazanıp kazanıp elinizden kaydırdığınız bir değeri geri alma şansınız hangi yöntemle, hangi yolla, nasıl bir yönetim biçiminde, nasıl bir politikayla sağlanır? Bunu burada tartışabilmek bence Mimarlar Odası'nın şimdide kadar yaptığı belki de en faydalı, en yararlı mesleki eylemlerden birisi. Erdoğan Elmas kadar ümitsiz değilim, kendim için ümitsizim, kendi yaşam geleceğim içinde çok fazla bir şeyler beklemiyorum ama genç mimarlarımız için ümitsiz değilim.

Yalnız günümüzde yeni bir skala doğdu. Tofler'in dediği gibi bunun adı hız. 15 sene evvel 10 günde yaptığınız şeyi bugün 10 saatte yapabiliyorsunuz, artık 10 gün, 10 ay tarihe karıştı. Bugünün hız skalası çok farklı. Dolayısıyla Aristo mantığıyla bugün Oda'nın veya biz mimarların "şunu yaparsak bu olur, bunu yaparsak da bu olur, bu da 15 günde olur " dediğimiz şey 15 günde yapıldığı zaman başarılı oluyor, 15 ayda değil. Kriterler değişti artık. 15 ayda başardığınızda gündeme giremiyorsunuz. O zaman kamuoyunu, olası desteklerinizi kaybediyorsunuz. Artık her işi yeni hız birimleri içinde yapmaya, yönetim olarak, kendinizi alıştırarak mecburiyetindediniz.

Bazı ülkelerde, oturmuş bazı kaideler var. Girmeye çalıştığımız AB ülkelerinin çoğunda devlet binaları, belediye binaları yarışmayla yapılıyor. Bu yöntemi bildiğim kadarıyla diğer AB üyelerine ya da AB'nin bütününe yaymaya çalışan, galiba Costa Lobo'nun başını çektiği bir hareket var. Sanıyorum onda da başarılı olurlar. Bunun amacı şu: Yarışma kurumu, Avrupa için hala eğitim, sanatsal araştırma ve bir sanatsal atılım aracı. Bir iş temin etme aracı mı? Yok efendim değil, onun çok ötesinde bir araç. Yarışmaya girdiğiniz zaman 6 ay elinizi sürmediğiniz kadar çok kitap okursunuz o heyecanla. Ben öyle yaparım, hiç elimi sürmediğim tonla kitabı bir yarışma sırasında baştan aşağı okurum. Okuduğunuz gazetede makaleyi farklı okursunuz, elinizde adeta kırmızı bir kalemle okur gibi okursunuz, pek çok atladığınız cümlelerin farkına varır, altını çizerek okursunuz. Yarışma, insanlara böyle bir şey kazandırıyor, bu mesleğe çok şey kazandıran bir araç. Araç değil sadece, araç ötesi. Avrupa bunun farkında, hem de çok farkında.

Yarışma kurumunu adam etmekle ilgili iki önemli sorunsaldan bahsetmek istiyorum. Bunlardan biri; Mimarlar Odası'nın ve üniversitelerin bu olguya daha farklı bakmasını sağlamaktır. Geçmişte 1950'li, 60'lı yıllarda üniversiteler; gerek Mimarlar Odası gerek yarışma kurumuyla ilgili ilişkilerinde çok aktiftiler, her zaman işin içindeydiler. Yarışmacıydılar, jüri üyesiydiler, çalıştılar, yönetmeliği hazırlaydılar vesaire. Sonra üniversite uzaklaştı, Mimarlar Odası ile politika yaptığı gereksizlikle ilişkisini yavaş yavaş kesti, yarışmalardan da elini ayağını çekti. Aradan epey bir müddet geçtikten, 90'lı yıllardan sonra bir eğilim gösterdi ama yeterli bir eğilim değildi bu. Şimdi gösterdiği ilişki, beni rahatsız eden bir ilişki. Bu kurumun ihya edilmesi, iyileştirilmesi, ileri götürülmesi için kendisi çok büyük katılım sağlamıyor ama

jüri adaylığına gelince bütün jüri üyeliklerini hocalarla doldurmaya da hiç ses çıkarmıyor.

Jüri konusunda son söz olarak şunları söyleyebilirim: Yarışma kurumu bugün de ülke mimarlığı için en önemli araç olma özelliğini sürdürüyor. Ancak deformasyonu da aynı hızla sürüyor. Bu nedenle bu Kurultayda herkes bilgi ve birikimini 50 ile 100 yıllık süreçten süzmeler yaparak, doğru hedefler yaratmaya mesnet olacak saptamalarda bulunmalı ve bugünden uygulamaya başlayacağımız ortak hedefler belirlemeye çalışmalıdır.

Çok teşekkür ederim.

ERDOĞAN ELMAS- Teşekkür ederim.

Bilal Bey, buyurun.

BİLAL YAKUT- Teşekkür ederim Sayın Başkan. Sayın Başkan, değerli konuklar, değerli meslektaşlarım; konuşmama başlamadan önce yarışmalar konusunda bu kapsamda bir etkinlik düzenlediği için Mimarlar Odası İzmir Şubesi'ni kutluyor ve teşekkür ediyorum.

Son yıllarda sayıları gittikçe azalan mimari proje yarışmalarının bu Sempozyum'da mimarlık gündemine getirilmesiyle çok olumlu bir görev yapılmakta.

20 Nisan 2002 tarihinde Ankara Şube tarafından düzenlenen "Türkiye-AB ve Almanya'da Yarışma Düzeni" panelinden sonra, yarışmalar konusunda, bu denli kapsamlı bir etkinlik düzenlenmemiştir. Sözü ettiğim panel yeni Kamu İhale Kanunu'nun ikincil mevzuat düzenlemeleri sürecinde yapılmıştır. Somut ürünün de biraz sonra izah edeceğim gibi almıştık bu panelden. Umuyorum ki bu Sempozyum'dan sonra da somut ürünler alırız.

Yarışmaların mimarlık mesleğinin beslendiği, mimarlık kültürüne ciddi katkısı olan zengin bir birikim kaynağı olduğunu göz önünde tutarsak; bu Sempozyum'un önemi daha iyi anlaşılacaktır. "En küçük bir yapı yapma işinin bile mimarca icra edilebilmesi için olağanüstü cambazlık gerektiren bir ülkede, yarışmalar, mesleki özellikli mimarlara baştan tanındığı kurtarılmış bölgelerden birini oluşturmaktadır" diyor Can Çinicı bir yazısında. Bu gerçekten de mimarlar için böyledir. Yarışmalar bir nevi kurtarılmış bölge gibidir mimarlar için.

Kamu İhale Yasası'nda birçok nitelikli hizmet gibi mimarlık ve mühendislik hizmetlerinin diğer nitelsiz hizmetlerin alımıyla aynı kurallara tabi tutulmasıyla,

Bilal Yakut

ücretlerin inanılmaz düşük düzeylere gerilemesine bakıldığında, yarışmaların gerçekten birer kurtarılmış bölge olduğunu görürüz.

Yarışmalar düzeninde yaşanan olumsuzluklar da var kuşkusuz ve olacaktır da ama bunlar sistemin yanlışlığını göstermez, kişilerden kaynaklanan, sisteme de aykırı uygulamalardır. Hatta yarışma sonucu seçilemeyen projelerin, seçilenlerden daha çok konuşulduğuna bile tanık oluruz. Bu tür durumlarda dahi yarışmaların mimarlık kültürüne yaptığı katkıyı iyi değerlendirmek gerekir. Yarışma karşıtı olan meslektaşlarımız da vardır elbette. Bazıları yarışmaların bir nevi fikir ve emek israfı olduğunu düşünürler, bazıları da sadece bir iş dağıtım aracı gibi görürler. Yarışmacıların, hiçbir şey kazanmasalar da bilgi ve deneyim kazandıklarını unutmamak gerekir. İş dağıtım aracı niteliğine gelince bir bakıma öyle de denebilir. Adil bir rekabete dayalı sağlıklı bir iş dağıtım aracıdır yarışmalar ama sadece bundan ibaret olduğunun düşünülmesi haksızlık olur. Baran Bey gayet güzel izah etti.

Elbette yarışma sonucu ürünün tartışmasız, en iyi olması beklenir. Bu her zaman umulduğu gibi gerçekleşmeyebilir. Ama yarışmaların en iyi tasarımın seçilmesinin yanı sıra, asıl önemli yararının zengin bir bilgi ve deneyim birikimi oluşturması ve uzun vadede ülkede mimarlık kültürünün zenginleşip yaygınlaşarak, arzın yanı sıra talebin kalitesinin de yükselmesine zemin hazırladığını unutmamak gerekir.

Bu konuda Alman Fiziksel Planlama, Şehircilik ve Mimarlık Alanlarında Geçerli Yarışma İlke ve Yönergeleri (GRW 95) girişinde şöyle deniyor: "...yarışmalar yolu, karmaşıktan başlayarak gündeliğe kadar inen planlama görevlerini ekonomik ve yenilikçi çözümlere bağlayabilen en uygun yöntemdir. Uzmanlık dalları arasında eşgüdümü sağladığı ölçüde toplumdaki kalite bilincinin yükselmesine de katkıda bulunur..."

Yarışmaların olumlu ve olumsuz yanları üzerine diğer konuşmacılar daha detaylı görüş açıklayacaklardır kuşkusuz. Ben bu konuyu daha fazla uzatmadan kronolojik sırayla yarışmalar düzenine yön veren yönetmelikler üzerinde duracağım.

Cumhuriyetin modern kentlerinin oluşturulması sürecinde, 1930'lu yıllarda sıkça mimarlık ve şehircilik yarışmaları açıldığını görmekteyiz. Başta başkentin imar planı ve tüm önemli yapıları için açılan uluslararası yarışmaların hangi kurallar çerçevesinde yapıldığına dair bir bilgiye sahip değilim. Ama o zamanki yayın organlarından okuduğumuz kadarıyla bu konularda bir hukuki düzenleme olmadığı anlaşılıyor. Araştırmacıların yaptığı çalışmalara göre ilk ciddi hukuki düzenleme 1952 yılında "Mimarlık ve Şehircilik Yarışmalarına Ait Yönetmelik" adı altında bir belge yürürlüğe konuluyor ve ondan sonra bu Yönetmeliğe göre yarışmalar devam ediyor.

Bakanlığın Kuruluş Kanunu 1939'da çıkıyor ama Yönetmeliğin çıkarılması 1952'yi buluyor. Bunda zannederim İkinci Dünya Savaşı'nın o çalkantılı yıllarında yarışmaların azalması ve gündemden geri planlara düşmesinin etkisi olmuştur. Yarışma Yönetmeliği ancak 1952 yılında çıkarılabiliyor.

Bu Yönetmeliğin ilk bakışta göze çarpan en önemli özelliği, adından da anlaşılacağı gibi şehircilik yarışmalarını da kapsıyor olmasıdır. Tamer Başbuğ da araştırmalarında çok iyi bir analiz yapmış, kendisini kutlamak lazım. 1970'den sonra şehircilik yarışmalarının yapılmadığını gözlemlemiştir. Nedeni de 1970 yılında bu Yönetmeliğin yerine başka bir yönetmelik, -onu da biraz sonra izah edeceğim- "Mühendislik ve Mimarlık Proje Yarışmalarına Ait Yönetmeliğin" yürürlüğe girmiş olmasıdır.

Önce 1952 Yönetmeliğinden kısaca bir iki önemli noktaya işaret etmek istiyorum. Bu Yönetmeliğin ilk bakışta göze çarpan özelliği şehircilik yarışmalarını da kapsıyor olması demiştik. Diğer bir önemli husus, uluslararası yarışmaların UIA kurallarına göre yapılacağını öngörmekte ve;

- birinci ödülün mutlaka verilmesi,
- jürinin meslek mensuplarından oluşması,
- telif haklarının eser sahiplerine ait olduğu,
- yarışmaya katılan eserlerin sahiplerinin gizliliği,
- bir kişinin yalnız bir ödül alabileceği,
- ve işin uygulama projelerinin hazırlanmasıyla mesleki kontrolünün birinciliği kazanana yaptırılacağı

gibi hükümler ve her aşamada izlenecek yöntemler ayrıntılı olarak verilmekte.

1954 yılında TMMOB bünyesinde Mimarlar Odası'nın kurulmasıyla yasal zemin bu şekilde daha stabil hale gelmiş ve yarışmalar düzeni istikrarlı bir çizgiye oturmuştur. Tamer Başbuğ'un sunduğu grafikte de gördüğümüz gibi 1960'lı yıllar Cumhuriyet tarihinde yarışmaların en yoğun yapıldığı yıllar olarak göze çarpmakta. 1960-70'li yıllarda yılda ortalama 11 yarışma, en yüksek 1964 yılında 28 yarışma. Tabii çıkarıldığı tarihte henüz Mimarlar Odası tüzel kişiliğe kavuşmadığından, 1952 Yönetmeliğinde jüri seçimlerinde Mimarlar Odası'nın herhangi bir rolü yok. Ancak etkisinin çok olduğu bir gerçektir.

1970 yılında Bayındırlık Bakanlığı yeni Kuruluş Yasasına göre bir yönetmelik çıkararak yürürlüğe koyuyor; bu da "Mühendislik ve Mimarlık Proje Yarışmaları

na Ait Yönetmelik". Bu Yönetmelik, adından da anlaşılacağı gibi, şehircilik yarışmalarını kapsamdan çıkararak mühendislik yarışmalarını ekliyor.

1957 yılında İmar ve İskân Bakanlığı'nın Bayındırlık Bakanlığı'ndan ayrılması ve bu iki bakanlığın ayrı ayrı kuruluş kanunlarının yürürlüğe girmesiyle 1952 Yönetmeliği dayanaksız kaldığından ve İmar ve İskân Bakanlığı yeni bir yönetmelik çıkarmadığından, şehircilik yarışmalarıyla ilgili düzenleme 1970 yılından itibaren boşlukta kalmıştır. Hatta 1997 yılıydı sanırım, Bayındırlık Bakanlığı'nda aktif görevdeyken, Atatürk Kültür Merkezi alanına Atatürk Orman Çiftliği de eklendiğinde bir yarışma açmak istedik. 1970 Yönetmeliği zaten o yıllarda kadük durumdaydı, şehircilik yarışmalarıyla ilgili de bir yönetmelik olmadığından yarışma açamamıştık.

Mimarlık proje yarışmalarına gelince, dönemseller iniş çıkışlarla günümüze kadar süregeldiğini görmekteyiz. Gerek ülkenin siyasi ve ekonomik göstergeleri, gerekse mevzuattaki bazı sorunlar istikrarlı bir yarışma düzeni oluşumunu engellemiştir.

Yarışmalarda karşılaşılan darboğazlara geçmeden önce 1970 Yönetmeliğinin önemli bir özelliğine değinmek istiyorum. Bu Yönetmelikte jüri üyelerinin atanmasında Mimarlar Odası'na yetki verilmiştir. Mimarlar Odası, 5 kişilik jürilerde 3, 7 kişilik jürilerde 5, 9 kişilik jürilerde 7 üye, yedeklerde de benzer bir sistemle olmak üzere 2 katı aday önermekte, yarışmayı açan idare, belirtilen sayıda jüri üyesini bu aday listesinden seçmekteydi. Baran Bey'in de biraz önce söylediği gibi, Mimarlar Odası'nda siyasi çalkantılar sürecinde, Bakanlıkla olan ilişkilerin gerginleştiği bir dönemde, 1980 yılında, yapılan bir değişiklik, Oda'nın bu hakkı tamamen elinden alınarak, jüri seçimleri idarelerin kendi inisiyatifine bırakılmış oldu. İzleyen dönemde Bayındırlık Bakanlığı'nda hâlâ geçmiş dönemin geleneğini sürdürme çabası devam etmiş ise de zaman zaman özellikle belediyeler ve benzeri kuruluşlarda bazı keyfilikler gözlenmiştir.

Bu değişiklik, yarışmalar düzeninde önemli bir kırılma noktası oldu ve jüriler idarelerce seçilmeye başlandı. Bakanlık ile Oda ilişkileri anlayış ve işbirliği temelinden oldukça uzaklaşmış oldu. Yine de Bayındırlık Bakanlığı'nın her şeye karşın zengin birikimiyle jürilerin oluşumunda dengeli bir tavır sergilemeye devam ettiğini söyleyebilirim.

Yarışmalardaki en önemli kırılma noktası 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'nun çıkarıldığı 1983 yılı olmuştur. Bu Kanunda yarışma yöntemi, bir ihale yöntemi olarak sayılmış, ancak yarışmaların özgün koşullarına uygun bir düzenleme getirilmemiştir. Kanundaki bu özensiz yazılım nedeniyle, yarışmalar fiilen yapılamaz duruma gelmiştir. Çünkü yarışmacılardan teminat mektubu istenmesi, jüri yerine ihale

komisyonu kurulması gibi yarışmalar düzeniyle bağdaşmayan komik durumlar ortaya çıkmıştı. Dolayısıyla o dönemde -bakanlıkta aktif görevde olduğum yılları- yarışma açmak bir kabus haline gelmişti. Şimdilerde yoğun olarak yaşadığımız kural tanımaz yönetim anlayışının ilk filizlendiği yıllarda başımıza gelen bu iş, hâlâ etkisini devam ettirmekte. Yarışmalar neredeyse gündemimizden çıkma noktasında.

Konumuza dönersek, yarışma açabilmek için tek yol vardı. Aynı Kanununun bir maddesinden yararlanılarak her konuda "İhale Kanunu kapsamı dışındadır" diye mütalaa edilerek, yarışma açılmasına dair Bakanlar Kurulu Kararı çıkarılması. Takdir edersiniz ki her yarışmayı Bakanlar Kurulu'nun gündemine sokmak, oradan karar çıkartmak o kadar kolay iş değildir. Dolayısıyla yarışmaların sayısında o yıllardan itibaren ciddi düşüşler yaşanması kaçınılmaz hale gelmiştir. Yine de büyük mücadelelerle bu yöntemle açtığımız yarışma sayısı küçümsenemez.

Bir diğer bir sıkıntı da, Bakanlar Kurulu Kararı çıkararak iyi kötü tek tük de olsa yarışmaları sürdürmeye çalışırken, bu defa enflasyonun ücretleri eritmesi oldu. O Yönetmeliğin ücretlerle ilgili maddesindeki katsayılar bina maliyetlerine endeksli olduğundan, yarışmacılara ödenecek ödül, mansiyon ve jüriye ödenecek ücretler komik düzeylere gerilemişti.

Bu soruna çözüm olarak; 1992 yılında bir bakan onayıyla yeni bir ücret tarifesini yürürlüğe soktuk. Bunu bakan onayı ile yaptık çünkü Maliye ve Sayıştay'ın karşı çıkması yüzünden yönetmelik yapamıyorduk. Enflasyondan etkilenmeyen bina alanlarına bağlı bir ücret tablosu devreye soktuk. Buna göre birkaç yarışma yapıldıysa da bu kez karşımıza Sayıştay çıktı ; "bu düzenleme Bakanlar Kurulu'nun yetkisinde olan bir metni değiştirdiği için geçersizdir" hükmüne vardı ve bir yarışmanın raportörlerinden kendilerinin aldığı parayı geriye tahsil etmenin yanı sıra jüriye ödenen bütün ödül, mansiyonları da tahsis etmeye kalktı. Böyle komik durumlar da yaşadık doğrusu.

Ücretlerle ilgili bu tikanıklığın aşılmasında bu defa başka bir yolu denemeye kalktık. Sayıştay denetimine tabi olmayan fonlardan yaralanarak başta bazı hastane yarışmaları olmak üzere bir miktar yarışma daha yapıldıysa da sonra Maliye Bakanlığı'nın çekim alanına girdik. Bu bakanlık Bütçe Kanunları ile her yıl ücretler, ödül, mansiyon rakamları belirlemeye başladı. Sonuç tatminkar değildi. Jüri ücretleri gündelikçi ücretleri gibi belirlenmeye kalkışılınca olumlu bir gelişme sağlanamadı.

Yarışmalar düzeni hep çalkantılı, pek çıkışlı değil ama hep inişli olarak sürdü gitti, ta ki 2002 yılında çıkarılan Kamu İhale Kanunu'na kadar. Kamu İhale Kanunu'nda da yarışmalar bir ihale yöntemi olarak ele alınıyor. Ancak bununla ilgili düzenlemelere yol veren hükümleri de içermesiyle, yarışmaların kendi kurallarıyla düzenlenebileceği ikincil mevzuat düzenlemesinin önü açıyordu.

Bu arada Şu anda geçerli olan yönetmeliğe geçmeden önce Odamız'ın bir yönetmeliğinden de bahsetmek isterim. Yarışmalar düzenindeki tıkanıklığı aÇmak için 1988 yılında, o yilki genel kurulda kabul edilerek bir yönetmelik yürürlüğe konulmuŐtu biliyorsunuz: "Mimarlık Mühendislik Şehircilik ve Kentsel Tasarım Proje Yarışmaları Yönetmeliği". Yasal konumları uygun olan bazı kurum ve kuruluşlar bu Yönetmeliğe göre yarışmalar açtılar; Eczacılar Birliği, Noterler Birliği, TESKOMB, KOSGEB, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Salonu yarışması gibi. Oda Yönetmeliğinin diğer kamu kurum kuruluşlarınca benimsenmeyişinin nedeni, yasal konumlarından kaynaklanıyordu. Yasal olarak tabi oldukları kanun ve diğer mevzuat Mimarlar Odası Yönetmeliğini uygulamaya yeterli değildi, öyle bir uygulamada ödül, mansiyon ve jüri ücretlerinin ödenmesinde ve diğer bazı konularda sıkıntı çıkıyordu. Dolayısıyla bütün kamu kuruluşları bu Yönetmeliği uygulamak yoluna gidemedi.

Oda Yönetmeliğinin uygulanamama durumunu pekiŐtiren bir mahkeme kararı, daha doğrusu görüşü var. Harran Üniversitesi Kampüsü Mimari Proje Yarışması'nda Şartnamede hiçbir yönetmeliğe atıf yapılmıyordu. Bu da bir uyanıklık sayılabilir. Oda buna itiraz etti. yelerini bu yarışmaya katılmamaya çağırdı. O zamanki yöneticiler: Biz bu yarışmada kendi Yarışma Ynetmeliğimizi uygulamayı baŐarabilirsek uygulama yaygınlaŐır diye düŐünmüŐ olabilirler. Bunun zerine yarışmayı açan GAP Bölge İdaresi Danıştay'a görüş için baŐvurdu. Danıştay'ın görüşü Şu yönde ıktı: Yenisi hazırlanana kadar eskisinin hükümleri geçerlidir. Dolayısıyla Mimarlar Odası'nın Yarışma Yönetmeliğinin bütün kamu kuruluşlarınca kullanılma umudu suya düşmüş oldu.

Mimarlar Odası'nın Yönetmeliğinde, yarışmalar düzeninde ilk defa gündeme gelen bazı önemli yenilikler vardı. Bakanlığın 1970 Yönetmeliğinin aksine yarışmalar kapsamına Şehircilik ve kentsel tasarım alanlarındaki yarışmaların ve fikir yarışmalarının da eklendiğini görüyoruz bu Yönetmelikte. Bir diğer yenilik, bölgesel yarışmalar kavramıdır. Asli jüri ye sayısı 5 veya 7 kişi olarak öngörülmektedir. 1970 Yönetmeliğinde 9 kişilik de jüriler vardı ve sakıncaları görüldüğünden 7 kişi veya 5 kişi olarak düzenleme yapılmıŐtı. Bir de iki veya dört yılda bir üyeler arasında yapılacak anketle oluşturulacak listelerden jüri ataması yapılması ngrlyyordu. Fakat bu anket düzenli olarak yapılmadığı gibi jüri atamalarında gerekli özenin gösterildiği de söylenemez. Kamu Kurumlarına kızarken kendimize de dönüp bakmamız lazım. Mimarlar Odası olarak kendi Ynetmeliğimizin gereğini yapmamıŐız.

Şu an, Kamu İhale Kurumu tarafından 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'na göre çıkarılmış ve 2003 yılı 1 Ocak tarihinden itibaren yürürlüğe konulmuş olan "Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği" yürürlüktedir. İsmi biraz uzun.

Bu Yönetmeliğin hazırlanışında, başkanlığını yaptığım o dönem Ankara Şube'deki bir komisyonun ve benim ciddi katkılarımız olmuştur. Hasan Özbay da o komisyonun aktif üyelerindendi. O dönemde bir şeyi fark ettik; Kamu İhale Kurumu ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığı biraz limoni ilişkiler içindeydi. Biz bu boşluğu değerlendirebiliriz diye düşünerek, oturduk Avrupa ülkelerinde geçerli olan direktif, yine AB direktifine göre revize edilmiş Alman Yarışmalar Yönetmeliği, UIA Yönetmeliği, Mimarlar Odası Yönetmeliği, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nda benim de hazırlığına katıldığım bir taslak gibi belgelerle ve biraz önce sözünü ettiğim panelde ortaya çıkan görüşler, tezler ve meslektaşlarımızın çeşitli yayın organlarında zaman zaman yaptıkları yayınları dikkate alarak bir taslak hazırladık.

Bu taslağı TMMOB kanalıyla Kamu İhale Kurumu'na gönderme girişimimiz orada sabote edilmeye kalkışıldı. Bunun üzerine taslağı, önce ben sonra da Mimarlar Odası, Kamu İhale Kurumu'na gönderdi. Sayın Hakkı Ustaömer de bu konuda bize son derece destekçi davranmıştır, burada kendisine teşekkürü bir borç bilirim. Biraz geç kaldığımız için Sayın Ustaömer'in rahatsızlığı nedeniyle görevde bulunamadığı bir sırada yeterli diyalog sağlanamadığından, Kurum uzmanlarınca yapılan müdahalelerle bazı maddeler, bizim yazdığımızın dışında, değişikliklerle yayımlandı.

- Adından da anlaşılacağı gibi -belki bazıları çorba gibi niteleyebilir- yarışma konusu olabilecek her meslek dalını kapsıyor olması,
- Yarışmaya katılacakların yarışma konusuyla ilgili Oda'nın üyesi olması zorunluluğunun açıkça yazılması; örneğin 1970 Yönetmeliğinde ve kendi Yönetmeliğimizde, TMMOB üyesi olunması yeterli oluyordu. Mimarlık yarışmalarına mühendisler de katılabiliyordu veya tersi,
- Sınırlı yarışmalara çağrılacakların objektif ölçütlere dayalı bir ön seçimle belirlenmesi,
- 1970 Bakanlık Yönetmeliğinde bulunmayan, Oda Yönetmeliğinde bulunan bölgesel yarışmalar kavramının yönetmeliğe girmesi,
- Birden fazla meslek disiplininin birbirine yakın örgütlü katılımını gerektiren işlerde ortakçıl yarışmalar kavramı ve bunun düzenlenme koşulları,
- Sayıca yetersiz olsa da Mimarlar Odası'nın, daha doğrusu meslek odalarının jüri seçimlerine aktif olarak yine katılıyor olması; 5 kişilik jürilerde 1, 7 kişilik jürilerde 2 üyeyi meslek odalarının görevlendiriyor olması, (bizim taslağımızdaki önerimiz 3/5, 5/7'di)
- Kolokyumu zorunlu hale getiriyor olması, (daha önceden Mimarlar Odası organize ederse kolokyum oluyordu, etmezse olmuyordu)

- Hak ve sorumlulukların daha ayrıntılı açıklanıyor olması,

Bu Yönetmeliğin getirdiği önemli yeniliklerdir.

Bizim taslağımızdakinden değişik olarak yayımlanan maddelerden önemli olan 5 tanesi vardı; uluslararası yarışmalar, jürinin belirlenmesi, fikri haklar, kazana- na için nasıl verileceği ve yarışmaların iptali konuları.

Uluslararası yarışmalar konusunda, kanunun öngördüğü her yıl belirlenen eşik değerler vardı. Bu eşik değerleri aşan her konu uluslararası yarışmaya çıkarılır deniyor, fakat eksik olan bir şey var, hangi mevzuata göre çıkarılacağı konusu. Biliyorsunuz UNESCO'nun 1978 tarihli bir tavsiye kararıyla UIA Yönetmeliği uluslararası yarışmalarda geçerli uyulması gereken kurallar olarak bütün üyele- re tavsiye edilmekte. Biz de UNESCO üyesi olarak bu mevzuata uymak duru- mundayız. Bunun yönetmeliğe monte edilmesi gerekiyordu.

Uluslararası yarışmalar konusunda açtığımız dava Danıştay tarafından reddedil- di. Uluslararası yarışmaları mahkeme kendi nitelemesiyle sadece ve sadece ya- bancı ülke vatandaşlarının da katılabileceği yarışmalar olarak algılamış. Biz aksi- ni iddia etmiyoruz. Burada yapılacak şey, bir cümleyle "UIA kuralları ve UNES- CO'nun öngördüğü kurallar çerçevesinde uluslararası yarışmalar açılır" ifadesi- nin eklenmesidir.

Jürinin belirlenmesini dava konusu yapma gibi bir kararımız olamazdı. Yine mes- lek odalarının ağırlığının artırılması gerekiyor. Çünkü artık yerel yönetimler o ka- dar keyfi görevlendirmeler yapıyorlar ki sorunlar ortaya çıkmaya başladı bile. Di- yalog yoluyla Oda'nın ağırlığını artıracak değişiklik yapılabilir diye düşünüyorum.

Fikri haklara gelince, -yine dava konusu etmiştik Oda olarak- şöyle bir hüküm var: "Kazanan tasarım ve projelere ait her türlü fikri haklar 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümleri uyarınca aksi idare tarafından yarışma şartna- mesinde belirtilmedikçe idareye ait olur." Bu, ilk okunduğunda yanlış anlaşıla- bilecek veya yorum yeteneği dar idarelerce anlaşmazlık konusu işlemlere yol açabilecek bir düzenlemedir. Bunun sadece daha anlaşılır hale getirilmesi gibi bir durumda çözümlenecektir.

Asıl önemli olan; kazana için nasıl verileceği maddesi. Buna yapılan itirazımız da mahkeme tarafından kabul görmedi. Yönetmeliğin 42. maddesinde şöyle bir hü- küm var: "Uygulama projelerini teknik şartlar ve fiyatlar üzerinde görüşme yapmak suretiyle doğrudan temin yoluyla yaptırabilirler. Anlaşma sağlanamaması halinde idare ikinci seçilen tasarımın uygulama projelerini aynı usulle yaptırır." Bizim buna itirazımız şu: Zaten teknik şartlar yarışma şartnamesinde belirlenmiş ve bu şartna- maye uygun olarak da seçim yapılmış, dolayısıyla teknik şartların görüşülecek bir

durumu yok. Fiyat görüşülmesi de yarışmalar ruhuna aykırı. Ayrıca, pazarlık konusu yapılmasını doğru bulmuyoruz. O nedenle önerimiz şu idi: Bayındırlık Bakanlığı, başka bir kamu kurumu veya meslek odalarının ücretlerle ilgili tarifeleri veya şartnameleri esas alınarak hiç pazarlık yapmadan, yarışmada birinciliği kazanana işin verilmesidir. Bu en doğru yöntemdir. Tabii mahkeme buna itibar etmedi. Bu yönde bir düzenleme, kanunda değişiklik gerektirdiği için belki biraz zor olacak ama yine de bu konuda çalışma yürütmek lazım.

Neden pazarlıksız verilmesi gerekir konusunda bir iki alıntı okumak istiyorum ve bitirmek istiyorum. 1995 tarihli Avrupa Mimarlar Konseyi'nin Beyaz Kitabında 4–8 arzda rekabet özgülüğü bölümünde; "...tasarım alanında sınırsız rekabet uygulamasının, ücretlerin ve doğal olarak kalitenin düşmesine yol açacağından ve bu durumun uzun erimde topluma ağır bir fatura olarak yansıyacağından, söz edildikten sonra yarışmaların yaygınlaştırılması" öngörülmekte ve bunu Avrupa Mimarlar Konseyi öngörüyor denilmektedir.

Tabii mimarlar için taraflı bir durum ama Alman Yarışmalar Yönetmeliğinin giriş bölümünde de yarışmalar yolu, karmaşıktan başlayarak gündeliğe kadar inen planlama görevlerini ekonomik ve yenilikçi çözümlere bağlayabilen en uygun yöntemdir diye noktayı koyuyor.

Bir de yarışmaların iptaliyle ilgili bir madde var: 47. madde. Bu madde tanımsız, tarifsiz bir şekilde idarelere yarışmayı iptal yetkisi veriyor. Bazen idarelerin aşmakta güçlük çektiği sorunlar nedeniyle yarışmalar iptal edilebilir. Tanımsız iptal yetkisi son derece tehlikeli ve yarışma düzeninin kötü emellere alet edilmesine kadar varacak olumsuzluklara yol açabilecek bir düzenlemedir. Ya iptal yetkisinden vazgeçilmelidir ya da bu yetki idarelerin gidermekte acze düştükleri sorunlarla sınırlı olarak verilmeli ve iptal durumundaki hak ve yükümlülükler açık açık sayılmalıdır. Bu madde de diyalog yoluyla düzeltilebilecek bir maddedir.

Sanıyorum Sayın Hakkı Ustaömer notlarını alıyor, bu konuda verimli bir çalışma sürecine gireriz diye umuyorum. Hazırlanmasında ciddi katkılarımızın olduğu Yönetmeliğin, verimli bir diyalog ortamında yukarıda kısa kısa açıklamaya çalıştığım hususlarda yapılacak olumlu düzeltmelerle ideal bir hukuki belge olarak yarışmalar düzenine çok önemli katkısı olacaktır.

Kamu İhale Kurumu ile Odamız'ın daha yakın işbirliği yapması gerektiğini düşünüyorum. Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ederim. Biraz da süremi aştım, kusura bakmayın.

ERDOĞAN ELMAS- Teşekkürler.

Hakkı Bey, buyurun.

Hakkı Ustaömer

HAKKI USTAÖMER- Teşekkür ediyorum Sayın Başkan. Değerli katılımcılar, ben de sizi saygıyla selamlıyorum. Camia dışından bir kişi olduğum için bir parça kendimi tanıtayım istiyorum. İnşaat Yüksek Mühendisiyim. Görev alanım Bayındırlık İskân Bakanlığı. Aslında Bilal Bey ile beraber aynı dönemde Bayındırlık Bakanlığı'nda görev yaptık. İllerde Bayındırlık Müdürlüğü ve Genel Müdür Yardımcılığı yaptım. O dönemde, mimari projeden sorumlu Genel Müdür Yardımcısı idim. Yabancı değil size. Yüksek Fen Kurulu Başkanlığım döneminde diğer yönetmelikler ve yarışma yönetmeliklerindeki güncellemeler konusunda çok yoğun çabalarım var. Nitekim Gülçin Özden'in başkanlığında hazırlanan Yarışma Yönetmeliğine katkılarımız, desteğimiz var. 4734 sayılı Kanun çıkınca yeni yönetmeliklerin gündeme gelmesiyle onlar kaldı, ancak onlardan daha sonra istifade ettik.

Daha sonra 5 yıl Kamu İhale Kurumu'nda Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nı temsilen kurul üyesi olarak görev yapmaktaydım, bu görevim de pazartesi günü sona eriyor. Bayındırlık Bakanlığı'na dönmek veya emekli olmak gibi bir durumumuz var. Bu Sempozyum'da size yarışmalarla ilgili bilgi vermekten ziyade, 4734 sayılı Kanunun, mimarlık ve mühendislik hizmetlerine yaklaşımı konusunda bilgiler arz etmek istiyorum. Çünkü bu Kanunun hazırlanmasında da çok yoğun çabam var. Bu toplantıda temel ilkelerden, mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin yasalaşma sürecinden bahsetmek istiyorum.

Kanundaki düzenlemelere baktığımızda, mimarlık ve mühendislik hizmetleri, bir hizmet alımı biliyorsunuz. Bu hizmet alımları yani mimarlık ve mühendislik hiz-

met alımları, tanımlar başlığı altındaki 4. maddede hizmet tanımı içerisinde yer aldı. Ayrıca, önemine binaen mühendislik ve mimarlık hizmetleri, danışmanlık hizmetleri adı altında 48. maddeden sonra farklı bir düzenlemeyle ele alındı. Burada gayemiz neydi onu anlatmaya çalışayım. Ülkemizde yapılaşma, doğru dürüst planlama yapılmadan, işlerin etüt ve projesi yapılmadan ihale edildiği için aksamalar her zaman problem olmuştur. Onun için mühendisliğin gereği olarak bir işe başlamadan önce o işin her yönüyle dört dörtlük planlanmasının ve programlanmasının yapılmasına inanıyoruz. Bu maksatla idarelerin, ihaleye çıkmadan önce, zemin etütlerden başlayarak ve zamana bakmadan bu işlerin programını, etüt ve projesini ve bu iş için ayrılacak parayı da ekstra bir ödeme, fuzuli bir ödeme görmeden yapmalarını arzu ediyoruz.

Bu maksatla mimarlık ve mühendislik hizmetleri özel bir başlık altında, kanunda danışmanlık hizmetleri kapsamında ayrıca düzenlenmiştir. Burada; idareler, hizmeti satın almadan, yani yapım işine geçmeden mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin ne şekilde satın alınması gerektiğine ilişkin çok özel düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin detayına girmeye gerek yok. Buradaki temel prensip: Bir bina inşaatını planlıyorsunuz, ihtiyaç programını ortaya koyuyorsunuz. Bu binaların yahut benzeri baraj olsun, karayolu olsun bu inşaatların projelendirilmeden, yeterince maliyet araştırması yapılmadan, akşamdan sabaha karar verilerek yapılmasını önlemektir. Aksi takdirde büyük problemler ortaya çıktığını hepimiz yaşadık, gördük. Bunu bakanlıktaki arkadaşlarımız çok iyi bilirler. Çağdaş yaklaşım, bir işin öncelikle plan ve programının dört dörtlük yapılmasını gerektiriyor.

Nitekim AB nezdinde yaptığımız ortak çalışmalar neticesinde gördük ki işin plan ve programına çok uzun zaman ayrılıyor. İş gerçekten her yönüyle çok detaylı projelendirip maliyetini ortaya koyuyorlar, ondan sonrada çok kısa sürede işin yapım bölümünü hallediyorlar ve problemsiz sonlandırabiliyorlar. Bunu kanuna yazmak yetmiyor, bu mesajın idareler tarafından alınması, algılanması gerekiyor. Bunun için; idareler ihaleye çıkmadan, yapım işini ihale etmeden önce yapının mimarlık ve mühendislik hizmetini eksiksiz alması gerekiyor. Bir de ülkemizde tip proje mezarlığı var. Bakanlık bir ara tip projeleri yarışmalarla elde etti, ondan sonra Erzurum'da, Antalya'da aynı proje uygulandı gitti. Olacak iş değil tabii, bunlar çağdaş uygulamalar değil. "Bu projelerden vazgeçilsin, idareler her bir proje bazında bu hizmeti satın alsın, maliyetini doğru bir şekilde ortaya kopsun anahtar teslimi götürü bedel ihale yapsın" kanun bunu gerektiriyor.

62. madde, bina inşaatlarına anahtar teslimi götürü bedel usulüyle ihaleyi zorunlu hale getirdi. Bu da şu demektir ki; kesin proje ile değil, uygulama projesi ile ihale etmek. Kanun hükmü uygulama projesi sonucunu doğuruyor. Dört yıldır bu Kanun uygulandı ülkemizde. İdarelerin bu yaklaşımını çok az görüyoruz.

Maalesef çoğunlukla yine eldeki tip projelerden, benzer projelerden istifade edilerek, zemin etütleri dahi yapılmadan ihalelere çıktığını görüyoruz. Bunlar şikayet olarak kurumumuza intikal ettiği için bunların farkındayız. Bu çok yanlış bir yaklaşım, dolayısıyla bu işler beraberinde büyük problemler getiriyor. İşlerin yapımı esnasında büyük problemler yaşanıyor, çünkü projede doğru dürüst açıklamalar yok, yapım tanımları doğru değil. Bunlar çok önemli şeyler, bunların doğru dürüst yapılabilmesi için idarelerin kadroları da yeterli değil. Idareler bu hizmetleri görececek memuru istihdam edemiyor artık, Bayındırlık Bakanlığı dahi -bu işin okulu Bayındırlık Bakanlığıdır- artık bu hazırlık dönemini gerçekleştirecek personel yapısına sahip değil. Yapılacak iş; bu hizmetlerin, mimarlarımızı ve mühendislerimize ihale etmek suretiyle alınmasını sağlamaktır.

Bürokrat arkadaşlarımıza sempozyumlarda, verdiğimiz konferanslarda şunu telkin ediyoruz sürekli olarak: Üst kademeleri zorlayın arkadaşlar. Bir yapım ihalesine çıkmadan önce, anahtar teslimi götürü bedelle yapılacak olan bir ihalenin mutlaka uygulama projelerinin elde edilmesi gerektiğini söyleyin, aksi takdirde yapım ihalesine çıkmayın. Önce bu gerçekleşsin, uygulama projesiyle birlikte tabii zemin etütleri de yapılsın. Biliyorsunuz ülkemizin bir deprem gerçeği var. Bunlar artık zorunlu şeyler. İnsanları bu şekilde yönlendirmeye çalışıyoruz. Bu konuda ümitsiz de değiliz, yavaş yavaş bu kültür yerleştikçe, bunu üst kademe-deki yöneticilerimiz de anladıkça bu yola eninde sonunda girecektir ve dolayısıyla ülkemizde de sağlıklı, planlı programlı, şaibesiz yatırımların gerçekleşeceği-ne inanıyoruz, bu konuda herhangi bir şüphemiz yok.

Şimdi size bir parça da yarışma yönetmeliğiyle ilgili kurumumuzun yaptığı çalışmaları ve bu konuda ne kadar etkili olduğunu izah etmek istiyorum. Kamu İhale Kurumu bu yönetmelik bazında ne derece etkilidir, ne derece yönlendiricidir? Bu yönetmelikler hazırlanıp, 2003 yılında kanun ile birlikte yürürlüğe girecekti. Kamu İhale Kurumu'nun birçok yönetmeliğin yanında Yarışma Yönetmeliğini de çıkarma mecburiyeti vardı. Bu Yönetmeliği Kamu İhale Kurumu'nun çıkarması gerektiğine ben şahsen inanıyorum, Kanunda ise böyle bir hüküm yoktur. Bu ayrı bir uzmanlık dalıdır. Bu Kanun yazılırken böyle düşünülerek yazılmıştır. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı yapılaraya yönelik bir yarışma yönetmeliği hazırlasın, çevre planlamasına yönelik olanı da başka bir bakanlık. Böyle düşündük ama Kamu İhale Kurumu bunu görev olarak üstlendi. Bu Yönetmelik hazırlanmaya başlanıldığında büyük bir telaş başladı, örnek yok, ne olacak, nasıl yapacağız diye. Sağ olsun arkadaşlarımız, Gülçin Hanım'ın hazırladığı taslağa ilave olarak Bilal Bey'den rica ettik, o da bir taslak hazırladı, çünkü kurumda bu konudan herkes bihaberdi. Arkadaşlarımızın bu büyük destekleriyle hazırladığımız yönetmelik görüşüldü ve kesinlik kazandı. Bu Yönetmelikte yine de içime sinmeyen kollarına ilişkin görüşlerimi size aktarayım.

Birincisi, uluslararası yarışmaya açma olayı; eşik değer üzerindeki yarışmaları, uluslararası yarışmaya açma hükmü. Bu nereden kaynaklanıyor biliyor musunuz arkadaşlar? Bu Kanununun 63. maddesinde, eşik değer üzerindeki ihaleler uluslararası katılımcılara açılır diye bir hüküm var. Bu maddeye dayalı olarak bu hüküm girmiştir. Kurulda insanlara anlatamıyorsun, ikna edemiyorsun, kafası 63. maddeye takılmış. Bunları anlatmaya çalıştık aslında, “bunu yapmayın” dedik, olmadı. Ancak bu açıklamaları yaparken şunu da belirteyim: Bu madde daha sonra bildiğiniz gibi mahkemeye verildi, Danıştay’da dava açıldı, maddenin iptali istendi. Bu da olmadı. Odalardan bunu istirahat ediyorum; diyalog lazım. Kurum bu diyaloga açıktır, yani burası bir kamu kurumu değil, özerk bir kamu kurumudur. Diyalogla bu çözülür. Bu iyi anlatılırsa bu değişikliği kurum yapar, mahkeme kapılarında uğraşmadan bu madde düzeltilir.

Bir diğer büyük handikap birinciden ikinciye geçmek. Bu neden yapıldı? Kanununun 22. maddesine göre ihale diyor ya ondan. Yarışma yapıldı, jüri birinciyi, ikinciyi, üçüncüyü belirledi, ondan sonra yeni bir süreç başladı. O süreç de Kanununun 22. maddesi, doğrudan temin. (b) şıkkında; gerçek veya tüzel tek kişinin ihtiyaçla ilgili özel bir hakka sahip olması hükmü var. Bu maddenin en sonunda da diyor ki; araştırma yapılır, en iyi fiyat verene verilir. Burada ne araştıracağını? Birinciyi seçmiş zaten jüri. Kurul ille de ihale diyor, çevirmek mümkün değil. Kolay değil, bunu gelip saatlerce anlatacaksın. Onun için bu madde de maalesef böyle konuldu. Aslında bunun doğru çözümü -ki buna çok ısrar etmişimdir başarılı olamadım- 23. maddede buna ilişkin bir hüküm getirmektedir.

Yarışmanın sonunda yarışmayı kazanana, özel durumlar hariç, -yarışmayı götürmemesi, hastalanması gibi özel durumlar- verilmesi ve de fiyatının sabit olması gerekir, artık burada tek kişi olduğu için pazarlık şansı da yoktur. O fiyatı da artık nasıl belirlersen belirle, makul düzgün bir fiyat belirle, Kamu İhale Kurumu veya Bayındırlık Bakanlığı veyahut da başka bir yer, onların hazırladığı bir skalaya göre bu bedeller üzerinden ihalenin, yarışmayı kazanan kişi üzerine ihale edilmesine ilişkin hükmün 23. maddeye konulması lazım. Bunu ben koyduramadım. Orada mühendis arkadaşlarla bu mücadeleyi verirken, Avrupa Birliği Komisyonu adına bizimle beraber çalışan komisyonda satın alma dalında iki AB uzmanı buna en çok karşı çıkanlar oldu. Avrupa Birliği adına bizimle çalıştılar. Bu arkadaşlara bunu bir türlü izah edemedim. Proje yarışmasını kazanan aynı zamanda ihaleyi de kazanmıştır olgusunu izah edemedim onlara. Anlamadı bir türlü, “yok, o yapmasını düşük fiyat veren ikinci, üçüncü yapsın” dediler. Hatta “siz o yarışmayı kapatın, o birinci gelen projeyi başka birine yaptırın” bile dediler. Sydney Opera Binası’nın projesini yapan mimar -bir dergide okumuştum- bir imza atmış kağıdın üzerine vermiş fikir projesi diye. Bunun için bir başkası nasıl doldurur, böyle bir mantıksızlık olur mu? “Olsun onu başka bir arkadaş alır dol-

durur içini” diyorlar. Olaya bu kadar basit bir yaklaşım sergilediler. Bu görüşteki bir kişiyle 23. maddeyi düzenlemenin mümkün olmadığını anlayınca bıraktık orada mücadeleyi. Sonuç olarak şunu söyleyeyim: Bu Yönetmelik çok acele hazırlandı, detaylı tartışılmadı. Şikayet başvurularına karşın Kamu İhale Kurumu, “Yarışma usulü, bu Kanunla ilgili ihale usullerinden olmadığı için buna bakmam” diyerek başvuruları reddetmektedir. Bu da bir başka çelişkidir. Saygılarımla...

ERDOĞAN ELMAS- Hakkı Bey, teşekkür ederim. Ben 50 yıllık yarışmacı olarak işin tehlikesini gördüm. Hakkı Bey’e onun için özellikle teşekkür ederim. Çünkü eski ortaklarımdan duyum alıyordum, yarışma kazanıyorsunuz, ondan sonra oturup pazarlık ediyorsunuz %20–30–40. Eskiden de vardı bu ama %1–2 mertebesinde sembolik bir şeydi. Zaten başkasına verilmesi söz konusu değil, fakat yarışmayı kazandığınız zaman iş bitmiyor, bir de gidip patates ihalesi gibi orada durmaya kalkıyorsunuz, onu istiyorlar. Forumda bu konunun hakikaten tartışılması gerekir; yarışmaların üzerindeki en büyük tehlike bence budur. Tekrar teşekkür ederiz.

İKİNCİ OTURUM

“DURUM-DÜZEN”

Oturum Başkanı: **DOĞAN HASOL**

Yavuz Selim Sepin, Deniz Aslan, Doğan Hasol, Doğan Tekeli, Semra Uygur

Fotoğraf: Özgür Zülal

Doğan Hasol

DOĞAN HASOL (Oturum Başkanı)- Önce hepimizi saygıyla selamlıyorum. Bu toplantıyı düzenleyen Mimarlar Odası İzmir Şubesi'ne de teşekkür etmek istiyorum. İlginç bir konu ve yıllar içinde çok fazla ihmale uğramış, orasından burasından çok fazla çekiştirilmiş bir konudur yarışmalar.

Ayrıca, şu anda başka bir noktaya daha değinmek istiyorum. Türkiye önemli günlerden geçiyor. Gönlüm Ankara'da, yüreğim Ankara'da: Cumhuriyet Mitinginin başarılı olmasını gönülden diliyorum. Şu ana kadar aldığımız haberler o doğrultuda.

Bu oturumumuzun ismi: "Durum-Düzen". Çok değerli konuşmacı arkadaşlarımız var, birazdan onlar konuşacaklar. Ben bir-iki sözle konuyu başlatmak istiyorum. Yarışmalar sadece iş yaptırma yöntemlerinden biri değil... Belki iyi bir yöntem ama her şey değil. Onun çok ötesinde yeni fikirlerin ortaya çıkması, katılımcılık, idarelerin ve yarışmacıların olgunlaşması, jüri tartışmaları, yarışma ortamında kendini eğitme son derece önemli şeyler. Yarışmalarda, yarışmacıların ve jürilerin deneyim kazanması, mimarlığın bu yolla ileriye gitmesi çok önemli. Bu, ülke mimarlığına katkı getirir, gerekli standartta bir düzeyin yakalanmasına vesile olur diye düşünüyorum. Ayrıca genç yeteneklerin keşfi, onların kendilerini kanıtlayabilmelerine, kendilerini gösterebilmelerine olanak sağlanması son derece önemli şeyler.

Türkiye'de yarışma az yapılıyor, çok zaman da mutlu sona ulaşamıyor. Bunun örnekleri var, birazdan onlara da değiniriz. Yıllar öncesine bakacak olursak, Oda işlerinin çok fazla içinde olduğum 1960'lı yılları iyi bi-

liyorum. O tarihlerde Yarışmalar Komitesi üyeliği yaptım. O zaman da Bayındırlık Bakanlığı ile kolay çözölemeyen sorunlar vardı. Bayındırlık Bakanlığı yarışma çıkarmayı istiyordu ama yarışmalarda kendi mensuplarının görev almasını da istiyordu. Adeta bir ek görev kapısı gibi olmuştu Bayındırlık Bakanlığı için yarışmalar. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın Yapı İşleri Genel Müdürlüğü mimarlığın kalesi gibiydi. Orhan Alsaç, ardından Adnan Kocaaslan, Neriman Birce bir geleceği gayet iyi sürdürüyorlardı; onların çok büyük destekleri vardı mimarlığa ve yarışmalara.

Daha sonraki yıllarda bünyede biraz değişiklik oldu. Sayın Ustaömer alınmasın ama inşaat mühendisleri Bayındırlık Bakanlığı'na egemen oldular ve yarışmaların çivisi çıktı. Zaman zaman istisna durumları oldu. Oda müdahaleleri geldi. Jüri listelerinin hazırlanmasına dahi İstanbul'da Bakanlığın 1. Bölge Müdürlüğü'nün nasıl müdahalede bulunmak istediğini anımsıyorum. Toplu listeler hazırlanmasıyla devreye girmeler türünden müdahaleler sık sık yaşandı. Bugün yarışma sayısı daha az ve çarpık bir proje yaptırma düzeni sürüyor. Proje hizmeti hâlâ ihale kapsamında düşünülüyor. Biraz önceki konuşmada Sayın Ustaömer'in bunu yine ihale kapsamında görmesini doğrusu yadırgıyorum. Proje hizmetinin eksiltmeyle, ihaleyle bir ilgisi olmamalı. Yarışma şartnamesinde fiyat dedikleri şey ücrettir, mimarlık proje ücretidir. Fiyat deme alışkanlığı bile zaten bu işin ihale kapsamında görülmesinden, hizmet alımı gibi değil de malzeme satın alınması gibi görülmesinden kaynaklanıyor. Proje ücretini baştan saptarsınız, yarışma buna göre çıkarılır. Yarışma bittikten sonra oturup pazarlık yapmanın hiçbir anlamı yoktur.

Son yıllarda yine ihale edilen bazı projeler biliyoruz. Türki Cumhuriyetlerin Ankara'da yaptıracakları ya da yaptırılıp onlara hediye edilecek olan büyükelçilik binaları için %70 kırımlarla proje işleri verildi. Böyle bir uygulama olamaz; bu yolla proje elde edemezsiniz, bu yolla sağlıklı proje elde edemezsiniz, sonuç tutarlı olamaz. Onun için bu yarışma kavramını önce doğru dürüst oturtmak gerekiyor.

Tamer Başbuğ'un çok güzel bir araştırması var, orada sayılar var. Bir de sevgili Bülend Tuna'nın sabah söylediği, birinci gelen projenin yaptırılmayabileceği konusu. Ne diyeceğimi bilemiyorum; zaten yaptırılmıyor ki. Bakın, 672 yarışma yapılmış. Bunların acaba kaç uygulandı? Keşke böyle bir araştırma da yapılsaydı.

Ben size hemen not ettiğim bazı yarışmaları örnek vereyim. Ankara ve İstanbul Büyükşehir Belediyeleri için proje yarışmaları açıldı. Sayın Doğan Tekeli'yle birlikte İstanbul'dakinin jürisinde birlikteydik. Günlerce çalıştık, sonuca vardık. Bence iyi de bir proje seçtik ama uygulanmadı. Aynı şey Ankara'da oldu. Ayrıca yine benim hatırladığım Taksim, Beşiktaş, Üsküdar, Beyazıt Meydanları için proje yarışmaları yapıldı. Bunlar uygulandı mı? Hiçbiri uygulanmadı. Gelibolu için ulus-

lararası yarışma yapıldı, o da uygulanmadı. Dolayısıyla o araştırmanın geliştirilerek hangilerinin uygulandığına, hangilerinin uygulanmadığına bakmakta fayda var. Ayrıca yarışmaların istismarı da zaman zaman olmadı değil.

Maçka Oteli Proje Yarışmasını hatırlıyorum. Biraz ayrıntı gibi görülebilir ama bunların bilinmesinde fayda var. Sanıyorum 1967 veya 68 yılıydı. Ben Mimarlar Odası Yayın Komitesi'nde görevliydim, aynı zamanda da Merkez Yönetim Kurulu üyesi olarak Yarışmalar Komitesi üyesiydim. O sırada jüri toplanmış. Toplantı İstanbul Hilton Oteli'nde yapılıyordu. Jüriden bir haber geldi, "Oda'dan yarışmalarla ilgili bir yetkili istiyoruz." Hilton Oteli'ndeki toplantıya ben gittim. Giriş katında resepsiyonun arkasındaki bölümde toplanmıştı jüri. Sanıyorum ki Jüri Başkanı Sedat Hakkı Bey'di. O jüriden Muhlis Türkmen'i, Vedat Dalokay'ı, Şevki Vanlı'yı anımsıyorum. "Bizim bir sıkıntımız var; biz bunların içinde birinciliğe değer bir proje göremiyoruz" dediler. 82 proje gelmişti yarışmaya. Dedim ki "olamaz, yönetmelik açık, siz birinci seçmek zorundasınız." "Ayrıca bu yarışmaya 82 grup katılmış, bunun arkasında mimarların el emeği var, göz nuru var. Birinci seçmiyoruz demek en azından emeğe saygısızlık olur, göz nuruna saygısızlık olur." "Peki. Bir sıkıntımız daha var" dediler. Kısa bir konuşalım mı, konuşmayalım mı tartışmasından sonra, "tuhaf şeyler oluyor burada" dediler. Ve tuhaf şeyleri anlattılar. İçeride projesi olan biri, jüri çalışmalarını bir şekilde izleyip müdahale ediyordu. "Biz karar alıyoruz, yarım saat sonra kapının altından bir not atılıyor," "siz onu imar duruma göre elediniz ama yanlış yorumluyorsunuz, öyle değildir böyledir" gibi. Hayret verici bir durum. Nasıl oluyor?.. Daha sonra o notları kapının altından atan mimarın raportörle ilişki kurmuş olduğu saptanmış. Zaten aynı mimar otelde jüri üyelerinden bazılarıyla da temas kurmaya çalışmış. Bu tür sakatlıklar olmuyor değil. Erdoğan Elmas da biraz önce anlattı jüri salonlarına nasıl girildiğini, neler olabildiğini ama bunlar sistem doğru dürüst kurulduğu takdirde üstesinden gelinmeyecek sorunlar değildir. Bunlar çözüme ulaştırılabilir. Öyküyü sadece anekdot olarak geçmişini anmak adına anlattım.

Belki şöyle bir araştırma yapmakta da yarar var: Yarışmalı binalar mı daha başarılı sonuçlar veriyor, yarışmasız binalar mı? Bunu yarışmaların aleyhine olarak söylemiyorum. Kesinlikle öyle yorumlanmasın. Önümüzdeki engellerin neler olduğunun bulunması bakımından bunun da saptanmasında ve niceliksel araştırmaların yanı sıra niteliksel araştırmaların yapılmasında da yarar olduğunu düşünüyorum.

Ayrıca, Erdoğan Elmas'a acaba Mimarlar Odası bir sabır ödülü veremez mi? Ülkede açılmış yaklaşık 700 yarışmanın 100'üne katılmış. Belki şimdi "bu bana bir ders olsun" diyordur; bilmiyorum ama böyle bir durum da var. Gerçekten çok sıkıntılı bir konu. Burada ele alınmış olmasında çok büyük yarar var. Bu konunun ayrıca

yine Mimarlar Odası'nın çok isabetli bir şekilde ele aldığı Türkiye Mimarlık Politikası'nın içinde düşünülmesinin de yarar sağlayacağını düşünüyorum.

Daha fazla uzatmadan sözü, programda verilmiş olan sıraya göre değerli konuşmacılara aktarmak istiyorum. Deniz Aslan, "çatışma - disiplinler arası polemik" konusuna eğilecek. Gerçekten de çok önemli bir konu. Yarışmalarda yepyeni sorunlar çıktı ortaya. Yeni çıkan meslek dalları, TMMOB'ye eklenen meslek odalarının eylemleriyle bir çatışma alanına dönüştü. Bir yarışma peyzaj alanında mı çıkıyor, şehircilik alanında mı, mimarlık alanında mı, kimler katılabilir, kimler katılamaz? Burada da gerçekten çözülmesi gerekli, üzerine eğililmesi gerekli sorunlar olduğunu düşünüyorum. Deniz Aslan bunlara yanıt verecek diye bekliyorum. Teşekkür ederim.

Deniz Aslan

DENİZ ASLAN- Yarışmalar üst başlığı altında demogoji konusunu işlemek çok da kolay değil. Aslında demogojinin dekonstrüktif bir yanı da yok değil. İletişim kuramayan tasarım meslekleri için belki de iletişimi sürdürülebilenin bir aracı, geliştirici bir yanı olabilir demogojinin.

Meslekler arası demogojide ilk adım şehircilerden gelmiştir. Öğrenciliğimde mimarlık öğrencilerini şehircilik bölümüne çekmek için “bir bina mimarlık, iki bina şehircilik denirdi”. Bu söylemin derslerde de sürdürüğüne şahit olanlardanım.

Peyzaj Mimarları Odası'nın ilk kurulduğu yıldır sanırım. Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin, mimarın yetki ve etki alanını m²'lere indirgenmesine yönelik olarak üniversitelere yolladığı yazı üzerine sarsılmıştık. Sorun çok basitti, yeni kurulan Peyzaj Mimarları Odası, meslektaşlarının diğer mühendislik alanları gibi künyede yer almalarını istiyordu. Zaten mevzuatta bir ağaç hesabı kavramı yaratılmıştı ve artık bu işin Odası da varolmuştu. Dolayısıyla mimarın işi sokak kapısında bitiyordu. Aslında bu soru çok kritik idi. Gerçekten mimarlığı bina boyutuna indirgiyordu. İçinde bulunduğum İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde kurulan komisyon, konuyu enine boyuna tartışan, bugün içinde bulunduğumuz durumu önceden haber veren ve özellikle Mimarlar Odası'nı da eleştiren bir görüş yayımladı. Özetle bu yazımız meslek şovenizminin çıkmazlarını vurgulaması ve tasarım mesleklerinin yeniden yapılanması gerekliliği üzerine bir ilk çıkış olmuştur. Aynı Fakültede Şehircilik Bölümü sorunu çok net çözmüştü, yanılmıyorsam 1000 m²'den itibaren artık peyzaj mimarlarının mesleki sınırı başlayabilirdi. Konu demogoji olunca sorunları biraz vulgarize etme şansını da doğuyor.

Son yazılarımda meslek odalarını sıkça eleştiriyorum. Zaman zaman, ne yazık ki Odalar var dedğim de oluyor. Biraz yarışma konusuna da değinmek istiyorum. Türkiye’de yarışmacı diye bir kavram var. Sanki mesleği yarışmacı olan mimarlar var, Oda da onların garantörü. Son yarışmalar yönetmeliğinin tarifleri mimarlığı iyice sığ bir alana çekti. Şehircilik ve peyzaj mimarlığı kalelerinin güçlenmesi neredeyse bir veto sistemiğinin gelişmesini sağladı. Yarışmacıları zoraki diğer meslek alanlarından partner almaya zorlayan bu yapı, jürilerin oluşmasında da ciddi sorunlar yaratmaya başladı. Bireysel bir sorunu genel bir sorunmuş gibi gösterme çabası içinde değilim ancak son Beylikdüzü Cumhuriyet Caddesi ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması ve Bursa yarışmalarında bu sorun en üst düzeyde bir saçmalığa dönüştü. Peyzaj Mimarları Odası’nın vetosu üzerine Bursa jürisinden nazikçe çıkartıldım. Beylikdüzü Cumhuriyet Caddesi ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması da kanımca hukuksal bir sorun yaratacak şekilde ek bir peyzaj mimarının jüri üyesi olması ile sonuçlandı. Buradaki sorun peyzaj mimarlığı ve şehircilik alanlarında yüksek lisans veya doktora yolu ile uzmanlaşmış mimarların yok sayılması sorunudur. Üstelik bu insanlar söz konusu meslek odalarının yokluğunda bu disiplinlerin ayakta kalmalarını sağlayan, sayısız örnek yaratmış, eğitimini üstlenmişlerdir. Dünyanın hiçbir yerinde böylesi şovenist bir eğilim yoktur. Jürilerin belirlenmesinde özellikle akademisyen jüri üyelerinin onların da özellikle dekanlar, bölüm başkanları düzeyinde saptanması, meslek odalarının gittikçe daha statükocu bir tutuma doğru kaydıklarının göstergesidir. Bu astım kestim jüri yapılarında açıkça yapılan kural ihlallerine meslek odalarının aldırmaz etmemeleri, genç mimarların yarışmalara olan güvenini sarsmaktadır. Esas olan; genç mimarların mimarlık ortamına kazandırılması iken, onların daha çok nasıl yarışma kazanılır ortamına çekilmesi büyük bir haksızlıktır. Bu haksızlığın başlıca odağı, üzülerek söylüyorum yine Mimarlar Odası olmuştur. Mimarlar Odası kendi açtığı UIA yarışmasının arkasında durmamış, kazanan projeyi kendi normlarına uygun bulmamıştır. Sözde fiyat konusunda uzlaşamamasını bahane ederek, sıradan bir mimarlık ortamını tercih etmiştir. Yine yarışmalar geleneğine uymayarak, diğer ödül alan projelere de yönelme zahmeti içine girmemiştir. Konu mali olabilir ancak en acıklısı Mimarlar Odası Genel Başkanı’nın kazanan proje ve jüri kararları ile ilgili yorumları olmuştur. Mimarlık kamuoyunda çabuk sönmümlenen bu olay, yarışmalar tarihinin en kara sayfasıdır. Konu ile ilgili geçen süre içinde Oda’nın bu olayı bertaraf edecek hiçbir girişimine de rastlanmamaktadır. Vetolar bu zihniyetin kendi varoluşunun kaynağı olmaya devam etmektedir.

Son derece naif bir öneri olarak, tasarım mesleklerinin yeniden yapılanmasını, eğitimin de bu yapıya dayandırılmasını önermek isterim. Bir başlangıç olarak Bilkent ve İTÜ bu konuda önemli mesafe katetmiş kurumlarımızdır. Zaten çift ana dal da bu yeni yapılanma için bir zaruret getirmektedir. Ortak bir tasarım kültürü-

rü üzerinden uzmanlaşmalar, meslek odalarının dayatmalarına değil, bireylerin formasyonlarına dayalı bir çoğulcu ortamı besleyecektir.

Böylelikle ayrıışmış alanlar yerine, tasarım fakültelerinde toplanan eğitim ve uzmanlaşmalara prim veren bir Tasarım Meslekleri Odası, hayal olmaktan çıkacaktır. Meslek odalarının faklılaşma yolu ile kendi gruplarını oluşturmayı tercih etmeleri, tasarım mesleklerinin önündeki en büyük engeldir.

DOĞAN HASOL- Çok teşekkürler Deniz Aslan.

Sıraya göre şimdiki konuşmacı Semra Uygur. Konusu yapı, yarışma, işveren ilişkisi. Buyurun.

SEMRA UYGUR- Öncelikle Mimarlar Odası İzmir Şubesi'ne, hepimizi heyecanlandıran yarışmalar konusunu gündeme getiren bu Sempozyum'u düzenlediği için teşekkür etmek istiyorum. Yarışmalar burada bulunan hemen hepimiz için çok büyük anlamlar ifade ediyor, çünkü burada bulunanların birçoğu yarışmaların özgür ortamları içinde kendi düşüncelerini ifade edebilme fırsatı buldukları için meslek hayatlarına devam edebilmişler. Örneğin biz bu ortamın içerisinde kendini ifade edebilmiş mimarlarız ve hepimiz de bu ortamın zenginleşerek daha büyük katkılarla meslek ortamı içerisinde devam etmesini arzu ediyoruz.

Semra Uygur

Yarışmalar, mimarlar için; aslında iş yapmanın ötesinde anlamlar ifade ediyor bence. Çünkü kendini geliştirmenin, özgür düşünmenin ve ortamın bilgisini paylaşmanın aracı olmalıdır yarışmalar. Yarışmalarda şunu hep düşünüyoruz: Hiçbir meslektaş diğer meslektaşın aslında rakibi değildir. Mimarlık yarışmalarında asıl olan tasarlayan kişinin kendini o anda o kesitte ve o bilgisi içerisinde ortamda sınamasıdır, bu da kendi bilgi birikimini artırmasının aracıdır. Bir önceki oturumda Baran Bey'in bahsettiği gibi, bir yarışmada o konuyu öğrenmek, derinlemesine araştırmak için hiç ellemediğiniz konularla ilgili kitapları okuyup araştırabilirsiniz. Hiçbirimiz bir diğer meslektaşımızla ne aynı birikime, ne aynı geçmişe, ne aynı bilgiye sahip olamayacağımız için doğal olarak birbirimizin rakibi değil, sadece kendi rakibimiz olabiliriz. Böyle baktığımız zaman da yarışma kendimizi geliştirmenin aracıdır; iş almanın, iş elde etmenin bir aracı olmamalıdır. O zaman yarışmayı kazanmak ya da kazanmamak değil, yarışma süreci içinde ne öğrendiğiniz ve sergilendiğinde meslektaşla-

rınızın neler düşündüğünü öğrenebilmenizdir önemli olan. Hep şunu söylüyorum: Aynı alan, aynı konu, aynı şartname ama giren mimar sayısı kadar farklı fikir. O zaman insan beyninin muhteşemliğine hayran kalmadan edemiyorum.

Konumuza dönecek olursak; düşüncelerimizi, yarışmayla ya da başka yollarla elde ettiğimiz projelerde ifade etmenin, hayata geçirebilmenin ön koşulu, mimarlıkta bir işverenin olmasıdır. Bu nedenle de işverenler mimarlar için, mimarlık için çok önemli kurumlardır. Şunu özellikle belirtmek istiyorum: Mimarın işvereni hiçbir zaman mimarın müşterisi değildir ve bu gözle de bakılmamalıdır. Çünkü bizim işverenlerimizle olan ilişkilerimiz daha uzun soluklu, daha fazla birlikteliği beraberinde getirmek zorunda olan, birçok sorunu paylaşmak durumunda olduğumuz beraberliklerdir ve hepsinden başka şeyler öğrenebiliriz. Aynen avukatla müvekkili, doktorla hastası gibi uzun soluklu ve bir anda bitmeyen ilişkilerdir. Bu şekilde baktığımızda; işverenimizin işi sahiplenmesi ve bu sayede düşüncelerimizi hayata geçirebilmek anlamında iyi sonuç almamız daha olanaklı diye düşünüyorum.

Yarışmalarla yapılmakta olan işlerde, jüri raporlarının çok önemi var -mimarın işvereniyle olan ilişkisinin başlangıcı aşamasında en azından-. İşveren, bütün yetkilerini jüriye devrederek jürinin seçimine bıraktığı için, seçilen sonuç hakkındaki jürinin görüşü, işvereni doğal olarak etkiliyor. Yarışmalarda özellikle birincinin seçildiği aşamada, jürinin işvereni projeye dahil etmesi ve seçilme nedenlerini işverene çok iyi aktarması gerekmektedir. Yakın zamanda yaşadığımız Ankara Büyükşehir Belediye Sarayı ile Sosyal-Ticari Tesisleri Mimarlık-Mühendislik ve Kentsel Tasarım Yarışması'nda işverenin görüşleri alınmadığı için bu yarışma uygulanmadı, yerine başka adla başlayan ama Büyükşehir Belediyesi tarafından kullanılacak yapı yapıldı.

İşverenin, yapılan işi sahiplenmesinin sebeplerinden biri işverenin aynı zamanda kullanıcı olup olmamasıdır. Kullanıcı ve işverenin aynı olmadığı durumlarda, mimar ile doğru iletişim doğru zamanda sağlanamadığı takdirde, çıkan sonuçtan iki tarafın da memnun olmaması söz konusu olabiliyor. Mimarlar Odası'nın UIA 2005 İstanbul Kongre Vadisi Ulusal Tasarım Yarışması için de aynı şeyi söylemek zorundayım ne yazık ki. Baran Bey'in de aktardığı gibi; yarışmaların Mimarlar Odası tarihinde çok önemli bir yeri olmasına rağmen, Oda'nın, çıkarttığı yarışmayı sahiplenmemesi olumsuz sonuçlara yol açmıştır. Deniz Aslan'ın da bahsettiği gibi, genç meslektaşlarımızın gözünde Oda'nın mimarlık yarışmaları anlamında olumsuz etkileri olmuştur. Burada mimar-işveren ilişkisi içerisinde sahiplenmenin çok önemli olduğunu tekrarlamak istiyorum.

Bugüne kadar yarışmaları hep resmi kurumlar açtı -Tamer Başbuğ'un belirttiği listede de bu gözüküyor-. Kullanıcıyla mimarın doğrudan ilişki kurmadığı du-

rumlarda, hele ihtiyaç programları da güncellenmemiş ise öngörülme-
yen durumlar olabiliyor. Bir de şu var tabii: Söylediklerim, bizim yarışmalar süreci içeri-
sinde 1980’den bu yana dahil olduğumuz döneme ait yaşadıklarımıza ilişkin.
Kurumların yarışma açmaları her zaman en iyi sonucu elde etmek maksadını ta-
şımayabiliyor. İlk başta taşısa da sonra hem varolan siyasi iradenin değişikliği,
bürokrasideki kişilerin yer değiştirmesi, sahiplenen kişilerin aslında olmayışı, ge-
lenlerin önceki tarihle ilgili o işe ait bilgi sahibi olmayışından kaynaklanan prob-
lemlerle durum değişebiliyor. Bunun yanı sıra her gelen bürokratin, sanki koltuk
ona yapışmışçasına ayrılmayacağını düşünerek, yapılan iş üzerinde erk kullan-
maya çalışması ya da hiç sahipsiz bırakarak sonuca gitmemesine neden olduğu
durumlara tanık olduk.

Yarışma sonucundan sonraki sürece, mimar işveren ilişkisi açısından baktığımız-
da da mimarın tutumu açısından zaman zaman sorunlar yaşandığı gözlemleni-
yor. Yarışma, sonuçta bir fikir ve projelendirmenin ileri aşamalarında geliştiril-
meye ve işverenin yarışma sürecinde belirtmeyi ihmal ettiği durumları da içere-
meye zorunludur. Mimarın bu ortamdaki tutumu, projenin sağlıklı ilerlemesi için
çok önemlidir. Ancak şöyle fikirler olduğuna da tanık oldum: “Bu yarışmadır, ar-
tık hiçbir yeri ellenmez”. Halbuki hayat zaten değişiyor ve siz kullanıcıyla eğer
muhatap olabilmek lüksüne de sahipseniz -ki bu bizim ülkede bazı durumlarda
lüks- o istekleri doğru değerlendirip, yarışmadaki düşünceden ödün vermeksi-
zin, sonuna kadar dinleyip anlayarak, sonuçlandırmalısınız. Bunu da mimarın
tavrı açısından eleştiri olarak söylüyorum.

Şöyle durumlara da tanık olduk aslında: Eğer yarışmayla bir işi yapıyorsanız işve-
reniniz kim olursa olsun, işverenin mimara karşı tavrı her zaman daha saygılıdır.
Bu nedenle, yarışmayla elde edilmiş projeleri yapmak, hele gerçek kullanıcıya da
yapıyorsanız, mesleki anlamda keyifli ve tatmin edicidir.

Eğer yapıyı yaptırtacak işvereniniz aynı zamanda kullanıcı da olabiliyorsa, karşı-
lıklı fayda sağlamak anlamında daha da olumlu bir durum elde ediliyor. İşveren
için yarar, kendini yenilemek, büyümek, gelişmek ya da prezentasyonunu gelişt-
tirmek, değiştirmek anlamında oluyor. Mimar için ise; manevi olarak o an dü-
şündüğünün, kesitinin bir an evvel hayata geçerek; kendini görmek, anlamak,
üstüne bir şeyler koyabilmek olabiliyor. Onun için yapıların, düşünüldükleri za-
manda, sahiplenen işvereniyle birlikte yapılması -bunu tabii sadece yapı anla-
mında söylemiyorum, çevre düzenleme, tasarıma ait her anlamda- daha doğru
olabiliyor.

Cumhuriyet tarihi içerisinde yarışmalar tarihine baktığımızda kamu kurumlarının
bunu sahiplenmediğini söylemek istemiyorum. Önceki dönemlerde hepimizin
örnek aldığı en güzel yapıların da yarışmalarla elde edildiğini belirtmemiz gere-

TED Ankara Koleji

kiyor ama son dönemlerde mimarlık, çevre oluşturmak, yapısallaşmak; birer siyaset aracı olarak kullanılıyorlar ve yarışmayla elde edilen işlerde işverenler genellikle bakanlık ya da resmi kurumlar. Kurum, siyasi isteği geçici olarak yarışmayla yerine getiriyor gözüküyor ama bunun gerçekleşmesi süreci, aslında bir hedefi olmadığı için sonuçlanamıyor. Mimarlık ortamı da yarışma ortamının zenginliğinden beslenemiyor. Bununla ilgili birçok belediyenin açtığı yarışmaları sayabiliyoruz. Bunun için sanıyorum ki kamu dışındaki yatırımcıların yapılarını yarışmayla elde etmelerine destek olmanın, mimarlık ortamı için daha verimli sonuçlar elde edeceğini düşünüyorum günümüzde. Bu yapılar siyasi araç olarak kullanılmaya devam edecekse, kamunun bu işe bulaşmamasının çok daha doğru olacağı kanısındayım.

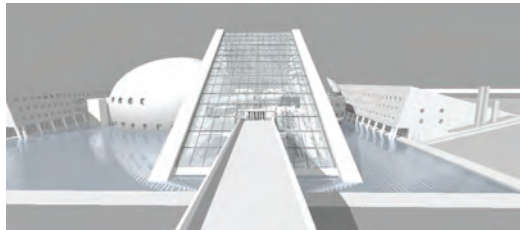
Bizim 20 senelik yarışmalar sürecimizde 5 tane birinciliğimiz var ve hepsinin deneyimi birbirinden farklı. Giresun Hükümet Konağı Mimari Proje Yarışması kazandığımız ilk yarışmaydı, kullanıcıyı hiç görmedik. Elimizdeki programa göre projeyi bitirmeye çalıştık. İnşaatı 10 yıl sürdü. Bir gün inşaat sırasında Vali davet etti, görmemiz için. Şantiye şefinin söylediği şeydi: Bir kat döşemesinde bir uçtan bir uca 23 santim kot farkı var, kapılar neredeyse uzun boyluların giremeyeceği kadar. Böyle bir yarışma deneyimi geçirdik. Bitmiş halini de bilmiyoruz. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu Koro Çalışmaları Binaları yarışmaya çıktığı dönemde mimarlık ortamında ses getirmişti. Hatta jüri başka-

nı Sayın Doğan Tekeli'ydi. Onun görsellerini göstereceğim, sahiplenilen ve sahiplenilmeyen işlerin sonuçların ne olduğuna ilişkin. Türkiye Büyük Millet Meclisi Milletvekili Çalışma Binası projeleri hazırlandı ama uygulanmadı. TED Ankara Koleji Yerleşkesi, bir özel kurum yarışması olarak değerlendirilebilir. Adına yarışma dememişlerdi ama süreç yarışma şeklinde devam etti. Yine jüri başkanı Sayın Doğan Tekeli'ydi. Diyarbakır Yenişehir Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması sonrasında hiçbir gelişim olmadı, projeleri de hazırlanmadı.

Bizim deneyimimizle yaşadığımız, iş sahiplenilen işveren ve sahiplenmeyen işveren olduğu zaman sonuçlar nasıl olabiliyorsa ilişkin örnek göstereceğim. Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Vakfının yerleşkesi yarışma şeklinde devam etti. Sayın Doğan Tekeli, Sayın Ziya Tanalı ve Sayın Baran İdil'den oluşan üç kişilik jüri vardı. Aynı zamanda danışman jüri üyeleri ve raportörleri de vardı. Sahiplenilen bir iş olduğu için hemen ardından işe başlandı, uzun bir süreç geçirildi. Projelendirme ve mesleki kontrollük olarak 5 yıl aldı ama sonuçta Türkiye ortamında yapabileceğimizi düşündüklerimizin %80'ini başardığımızı söyleyebileceğimiz bizim açımızdan da tatminkar bir sonuca ulaştı. Bu anlamdaki memnuniyetimizi ifade edebileceğimiz bir ortam da oluştu. Evvelki sene Arkitera, işveren ödülünü ilk kez düzenliyordu. Biz Ankara Koleji Vakfı yönetimini mimarlık ortamına katkı sağlayabilecek ortamı yarattığı için özel kurum dalında aday olarak önerdik. Sonuçta Ankara Koleji Vakfı Genel Müdürlüğü bu ödülün sahibi oldu.

CSO Konser Salonu

Elbette, yaşadığımız süreci, güllük gülistanlık yaşanan bir süreç olarak söylemeyeceğim, tabii ki her iş yapılırken sıkıntıları olmak zorunda. Ama bu, hep onların bir an evvel öğrencilerini iyi bir yerde okutmayı hedeflemeleri, bizim de düşündüklerimizi yapmak için ortamı iyi değerlendirme niyetimizle birlikte oldu. Tek başına zaten mimarlık yapmanın mümkün olmadığını hepimiz söylüyoruz. Bu bizim için bu anlamda önemli bir deneyim oldu.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu Yarışması 1992 senesinde yapıldı. Mimarlar Odası'nın ve Serbest Mimarlar Derneği'nin yarışmanın çıkmasına büyük katkıları oldu o dönemde. 7 jüri üyesinin seçtiği Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu için 1997'de Sayın Demirel temel attı, hatta gazetelerde beyanatı çıktı, "ben ayakkabımı satıp yaptıracağım" diye. Ama yatırımcısı Kültür Bakanlığı, esas kullanıcısı Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, bizim işverenimiz Bayındırlık ve İskân Bakanlığı. Dolayısıyla hepsi birbirinin taşeronu olarak iş yaparken bu hiçbir zaman hiçbir siyasi iradenin öncelikli tercihi olmadı. Konser salonuyla siyaset yapacaklarını da bugüne kadar -15 senedir- gelen hiçbir siyasetçi düşünmedi. Sonuçta, kazı alanı bir gölet oldu Ankara'nın göbeğinde.

Sonuç olarak şunu söylemek istiyorum: Yapıları, çevreleri mimarlar olarak ister yarışmayla, ister başka yolla yapalım, eğer buna saygı duyan, bundan sonuç elde etmek isteyen, sahiplenen işverenimiz yoksa bizim bunları yapabilmemizin mümkünü yok diye düşünüyorum. Kamunun bugün geldiği durum nedeniyle de özel kurumların yarışmayla yapı elde etmeye teşvik edilmeleri, mimarların düşündüklerini karşılıklı yarar içinde, sonuca kısa sürede ulaşmamızı ve mimarlık ortamının deneyimi paylaşmasını kolaylaştıracaktır. Örneğin 1992'den sonra dünyada birçok konser salonu yarışması açıldı, yapıldı ve kullanımdalar ama bizimki hâlâ suların içinde. Onun için işverenimizin sahiplenmesinin çok gerekli olduğunu düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

DOĞAN HASOL- Semra Uygur'a çok teşekkürler. Anlatılanları dinledikten sonra insan ne kadar emeğin boşa gittiğini görüyor. Bakın, kaç yarışma kazanmışlar, kaç yapılabildi? Ankara'da Şevki Balmumcu'nun kazandığı Sergievi Yarışması -sanıyorum ki Türkiye'nin ilk yarışmalarından biridir- ile elde edilen binayı da operaya çevirmişiz. Tamer Başbuğ'un araştırmasının bence bu yönde biraz daha geliştirilmesinde yarar var. 672 yarışma açılmış ama bu yarışmalardan kaç sonuçlandırılmış, kaç bina elde edilebilmiş?.. Bu araştırmayı yapmakta herhalde çok büyük yarar var. Aksi halde 672 rakamı yanıltıcı olabilir, başka türlü yorumlanabilir. Mimarların emekleri nasıl çarçur ediliyor anketi yapılabilir.

Sayın Doğan Tekeli şu anda en kıdemlimiz... Buyurun.

DOĞAN TEKELİ- Teşekkür ederim. Efendim, bu proje yarışmaları bir dönem Türk mimarlık yaşamında çok önemli bir yer tutuyordu. Sanıyorum 60–70 arası, hatta 50’lerden başlıyor da, biz 60’dan sonraki dönemlerini daha canlı yaşadık, hatırlıyoruz. Bu yöntem giderek erozyona uğradı ve adeta yok olma döneminde. Zaten her şey biraz erozyona uğradı, yarışmalar da ortadan kalkıyor gibi. O bakımdan birçoğumuzun bugün ayakta durmamıza ve var olmamıza neden olduğunu Semra Hanım’ın da söylediği yarışmaların, tekrar ele alınması, mesleğe yeniden canlılık getirmesi dileğimizdir. O bakımdan ben de bu Sempozyum’un düzenlenmesini çok yerinde ve zamanında buluyorum, çok teşekkür ediyorum.

Doğan Tekeli

Ben yarışmaların, bazılarınca iddia edildiğinin aksine zarar değil, yarar getirdiğine inanıyorum her şeye rağmen. Mimarlık yarışmaları, mimarlık ortamında yeni düşüncelerin gelişmesine, yararlı tartışmalara yol açmıştır ve hepimiz sabahleyin Baran Bey’in söylediği gibi ancak bir yarışma münasebetiyle yeniden bilgiye ulaşıyoruz, yeniden tartışıyoruz ve hissediyoruz ki bir yarışmaya girdikten sonra bir parça daha düşünme kıvraklığımız artmıştır. Buna karşılık bazı çevreler, bazı arkadaşlarımız yarışma dönemini küçümsemişlerdir, küçümsemektedirler, “kare kareler, kutu kutular, bunlar ne getirmiştir, zararlı olmuştur” diyen arkadaşlarımız da var. Tabii herkesin düşüncesi saygındır ama ben yarışmaların çok içinde bir meslektaşınız olarak, Erdoğan Elmas’a yakın sayıda yarışmaya girmiş ve hemen hepsinde bir derece almış bir arkadaşınız olarak - belki 50 kadar da jüride bulundum- yarışmaların yararlı olduğunu düşünüyorum. Bu Sempozyum’da ba-

na verilen görev yarışmaların mekanizması, yani daha teknik bir tarafı; yarışma nasıl olmalı? Bu mekanizmayı içinde çok bulunduğum için faydasıyla, zararıyla düşünebildiğim kadar nakledeceğim.

Yarışmanın bildiğiniz gibi olmazsa olmaz tarafları; bir defa işveren, ikincisi jüri, üçüncüsü yarışmacı.

Cumhuriyet döneminde açılan 600 kusura yarışmanın inanıyorum ki en az %50'si iş verebilmek amacıyla açılmış yarışmalardır, yani yarışmaları bizim idealize ettiğimiz gibi, hatta yarışmaların şartnamesinde vergi stopajı olmasın diye konulan güzel sanatları teşvik etmek maddesi filan var ya, o amaçları unutarak asıl iş verebilmek amacıyla kamu kurumları tarafından açılmıştır. Çünkü önemli yapıları neden o yaptı, neden o yapmadı şaibe oluyor. Bu erken Cumhuriyet dönemi ahlakı içinde böyle idi: Sonradan böyle bir endişe ortadan kalktığı için ben verdim yaptı, o arkadaş yapıyor, berikinin akrabası yapıyor, yarışmaya da ihtiyaç kalmadı deniyor. Bu iş verme aracı olarak kullanıldığı halde yarışmalar yine de son derece yararlı olmuştur. Ama burada bir mesele var, Semra Hanım'ın ayrıntılarıyla söylediği gibi, iş verme aracı olarak kullanıldığı zaman; idare, o yarışmayı çok benimsemiyor, kim alırsa alsın şaibe olmasın, biri kazansın da ne olursa olsun diyor.

Benim içinde bulunduğum bazı yarışmalarda işveren idare adına kimse bulunmamıştır jüride. Hatırlıyorum yine İzmir'de Burhan Özfatura Büyükşehir Belediye Başkanlığıydı, bir proje yarışmasına davet edilmiştik, ben de jüri başkanlığıydım. 2-3 gün çalıştık, sonuca doğru geliyoruz. Burhan Özfatura hiç görünmedi. Haber gönderdim, dedim ki "jüri aşağıda sonuca varmak üzere, lütfen buyursun." Gelememiş. Ben de dedim ki "biz de o zaman jüriyi bırakıyoruz, yani yarışmayı açan zat, kurumun en başı gelmiyorsa bizim ne işimiz var burada." Onun üzerine lütfetti aşağıya indi, "Bir saat kadar zaman ayırdım" dedi. Yukarıya da telefon etti, "randevularımı bir saat erteleyin" dedi. Biz konuştukça, anlattıkça konuya ısındı, ondan sonra bir saat iki saat oldu. Yukarıya yine haber verdi, "akşama kadar ben yokum. Vali Beye ve Kumandana da haber verin onlar da buyursunlar, burada enteresan şeyler oluyor" dedi ve yarışmaya ısındı.

Bunun yanında eğer işverenin gerçekten en iyi projeyi elde etmek, gerçekten o yer için en iyi düşünceyi elde etmek niyeti varsa, o zaman yarışmayı bütün aşamalarıyla izliyor, takip ediyor, sonuç hakkında fikir beyan ediyor. Demek ki mekanizma içinde birinci öge olan işverenin yarışmayı benimsemesi esas, benimsemediği takdirde sonuçla da ilgilenmiyor ve yarışma da büyük ihtimalle tahsisat bulunmadı, arsa değişti vb. sebeplerle amacına ulaşmıyor. Yarışmanın ikinci ögesi jüri, tabii en önemli ögesi de jüri. Yarışmanın amacına uygun olmasına olmamasına, kamuoyunu tatmin etmesine etmemesine, jüri kararı sebep oluyor.

Jürinin de teşkil edilmesi var. Nasıl teşkil edilecek, nasıl kompoze edilecek? Bunun için Mimarlar Odası'nın bulunduğu ve yıllarca uygulanan jüri anket listesinde jürinin çoğunluğunun seçilmesi usulü bence çok iyi bir usuldü. Bir defa böyle olduğu takdirde sabahleyin sanıyorum Bülend Tuna da bir anket oldu diye hatırlıyor. Benim bildiğim dört veya beş jüri anketi oldu 80'li yıllara kadar, belki en sonuncusu 80'li yıllardır. Göngör de hatırlamalı jüri anketlerini. Burada seçilen jüriler bir defa kuşku uyandırmıyor mesleki güvenilirlikleri bakımından. Mimarlık zaten öyle bir şey ki eğer mimari hakkında söylenen sözü mimarlıkta otorite sayılan biri söylerse daha inandırıcı oluyor. Mesela Bonatz Hocamız bir şey söylediği zaman adeta dogma gibi kabul ederdik ama asistanların söylediklerine "canım o da bizim kadar biliyor" derdik. Onun için öncelikle jürinin inandırıcı olması çok önemli.

İkincisi, jürinin konuya sahip ve hakim olması gerekli. Jüri eğer şartnameyi görmeden yarışma açılmışsa, o yarışmanın sonucunda tatsızlıklar çıkması adeta kaçınılmaz. Son TC Berlin Büyükelçiliği Kançılara Binası Uluslararası Mimari Proje Yarışması -tahmin ediyorum biraz sonra Yavuz Selim Sepin arkadaşımız anlatacaktır- jüri görmeden açılmış bir yarışma. Burada zaten yarışmayı açan tarafın da samimiyetinden veya en azından bilgisinden kuşku duymak lazım. Seçtirecek bir mekanizma kurmuş, ona önceden bilgi vermiyor. O zaman usulen yarışmaya açmış demek, yani laf olsun diye açmış veya işi kime vereceğini seçmek için açmış demektir. Jüri ne kadar konuyu bilir, hazırlanır, istenenleri bilirse o takdirde yarışmacılara konu doğru aktarılmış olur, bilgiyle aktarılmış olur. Eksik doküman az olur, yarışmanın amacı hakkındaki bilgi doğru konulmuş olur. Mesleki deneyimi jüri kadar olmadığı için mal sahibinin mesajını ve taleplerini de jüri, meslek diline tercüme ederek meslektaşlarına aktarabilir.

Ayrıca jürinin, yarışmanın amacı ve yarışmada değerlendirme kriterleri hakkında bir ipucu vermesi doğru olur. Bazı jüriler zaman kısıtlılığından veya çeşitli sebeplerden bundan kaçınıyorlar. Şöyle söylüyorlar: Projeler bir kere gelsin bakalım. Gelip bakıldıktan sonra neye göre niçin bakacaklarının o anda belirlenmesi, yarışmacılar için sürpriz olabiliyor. Jürinin önem vereceği kriterler matematik kriterler gibi değil gayet tabii, ana fikirler olarak orada nasıl bir düşünce var, hatta bu konuda teessüs etmiş düşünceler nedir, jüri bunların karşısında nasıl bir tavır almıştır ve bekliyor? Geniş hatlarıyla olabilir, yarışmacılara bırakılan alanı betimleyerek, şartnameyi jüri hazırlamış olmalı. Bunlar olmadığı zaman jüri seçim yapmakta gerçekten kararsız kalabiliyor, zorlanıyor ya da her üye konuyu başka bir yönden görmek istiyor.

Yine bir örnek vermek istiyorum. Bir üniversite kampüsü yarışması vardı, hem şehircilik, hem mimari projeleri söz konusuydu, Karadeniz Teknik Üniversitesi

Mimari Proje Yarışması jürisi. Orada programı verdik, netice belli üniversite olacağı ve aşağı yukarı da bir üniversite yerleşmesinde birkaç defa daha yarışma açıldığı için Türkiye’de, neler istenebileceği belli diye bir şey söylemeye gerek görmedik jüri kriterleri olarak. Sonra jüri değerlendirmesi 20 günü geçti. Bizim jüri tarihinde belki de rekor sayılabilir. Jüri başkanımız Sedat Hakkı Bey’di. Tabii hepimizin saygısı var ama Sedat Hakkı Bey’in projelerde baktığı ve ilgilendiği şeyle ondan sonra gelen bizim kuşağın baktığımız şeyler bambaşka şeylerdi. Sedat Hakkı Bey’in ilgi alanı bir amfiye -üniversite amfisi çok mühim haklı tabii- talebe arkadan girmeli, hoca da kürsü tarafından girmeli. Başka türlü olabilir mi? Sedat Bey öyle diyor ama biz vaziyet planına bakıyoruz, topografya var orada, eğimli bir arazi. O topografyada genel yerleşme nasıl olacak, yaya alanları, servis alanları, üniversitenin gelişmesi. Efendim bunlar da önemli, ama amfiyi doğru dürüst yapmamışsa üniversiteyi bilmiyor diyor. Neticede 20 gün çalıştık, 20 gün sonunda Sedat Bey’in ilgilenmediği taraf yani genel yaklaşım düşünceleri egemen oldu, öyle bir fikir kazandı ama Sedat Bey son derece medeni bir insan olduğu için sonunda hepimizi affetti, yine barıştık ve öyle ayrıldık.

Raportörün de -tabii jürinin bir parçası raportör- yetişmiş, bilgili ve deneyimli olması jüri çalışmalarını çok kolaylaştırır. İlk yıllarda benim bulunduğum jürilerde tecrübeli ve bilgili raportörler jürinin işini kolaylaştıracak şekilde şartnamenin hazırlığını yapıyorlar, jürinin müdahalesi çok az oluyor. Jüri incelemesine başladığı zaman metrekareye, şartnameye uyan hususları, uymayan hususları her projenin altına yapıştırmış olarak koyuyorlar ve jüri o doğru bilgilere -doğru olduğunu da tahkik ederek- göre daha rahat değerlendirmeler yapıyorlardı. Son yıllarda -son yıllarda dediğim 5-6 sene evvel- Sayın Hasol hatırlayacaktır, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışmasında şartnameyi jüri adeta kendisi aylarca uğraşıp yeniden yazdı, değerlendirmede de o derece sıkıntı çektik. Bu, başka yarışmalarda da böyle oluyor. Jüri konunun o kadar belkemiği ki raportörü de yetiştirmek durumunda, işvereni de yetiştirmek ve benimsetmek durumunda. Ondan sonra da jürinin seçme kriterlerini, değerlendirmedeki ana düşüncelerini çok iyi yazması lazım. Onun için jürileri teşkil ederken jüriye bir yazar bulmak lazım. Yazar olmazsa o ona atar, o ona atar angarya bir jüri raporu çıkar. Mesela Doğan Hasol gibi bir yazar jüride olduğu için jürinin işi kolaydır. Allah rahmet eylesin Orhan Alsaç da jüri adına çok güzel yazardı.

Jüri çalışmalarında karara ulaşma yöntemi; bizim Yönetmeliğimizde olan eleme yöntemi. Benim denediğim en iyi yöntem eleme yöntemi. Önce raportör raporuna dayanılarak yarışma dışı bırakılacak projelerin tespit edilmesi ki onun için de şartnamede çok açık hükümler koymak lazım. O açık hükümler olmadığı zaman jüri tereddütte kalıyor. Mesela bazı koşullara uymayan projeleri yarışma içinde tutmak, koşullara uyanlara karşı haksızlık olabilir. Aksi de bir haksızlık gi-

bi küçük bir şeyi unutmuş veya ihmal etmiş bir yarışmacının bütün o gayretini yarışma dışı bırakmak da günah. Onun için bunların şartnamede gayet açık seçik yazılması ve jürinin olabildiği kadar başkalarına haksızlık olmayacak derecede toleranslı davranması doğru olur diye düşünüyorum. Yarışma dışı bırakıldıktan sonra da jürinin oybirliğiyle herkesten eksi oy alan projenin ilk elemelerde elenmesi, sonra ikinci eleme, üçüncü eleme ve derecelerin eleme yöntemiyle devam etmesi doğru oluyor.

Burada deneyimlerimden bir iki nokta aktarmak istiyorum. Mesela fikir uzlaşmazlığı olduğu zaman en kolay yöntem oya başvurmak mekanik olarak. Bu projenin kalmasını isteyenler, istemeyenler. 4/3 elenmiştir, bitti. Halbuki benim uluslararası yarışmalardan edindiğim deneyimler oradaki jüriler bu yöntemle mecbur olmadıkça başvurmuyorlar, yani bir uzlaşma sağlamak peşindedir. Bu uzlaşma şöyle oluyor: Müzakereyi kesmeden herkes birbirini ikna etmeye sonuna kadar uğraşır veya inat eden taraf bıkararak fikrinden vazgeçiyor uzlaşma oluyor yahut gerçekten uzlaşma oluyor. Uzlaşma olduğu zaman gerek jürinin, gerek yarışmayı izleyen yarışmacıların oybirliğiyle seçilmiş veya elenmiş projeler üzerindeki tereddütleri daha az oluyor; bir. İkincisi, zaten tereddüte yer vermeyecek kadar müzakere edilmiş oluyor. Bu deneyimi edindikten sonra bizim Türkiye'deki yarışmalarda da jüri başkanlığı yaptığım zaman mümkün olduğu kadar konsensüs yolunu ve müzakereyi devam ettirilmesi yolunu uyguladım.

Birinciye işin verilmesi verilmemesi konusunda da bizim bir yöntemimiz var. Daha evvel benim ilk yetişme yıllarımda, 1950-51-52 okuldayken, yeni mezunken yarışmalar şöyle sonuçlanırdı: Ödüller var birinci, ikinci, üçüncü filan. Jüri üyeleri de çoğunlukla bizim hocalarımız, der ki "birinciliğe, ikinciliğe, üçüncülüğe layık proje bulunamamıştır. Birinci mansiyon, ikinci mansiyon, üçüncü mansiyon bunlardır veya birinciye, ikinciye layık proje bulunamamıştır, üçüncüden itibaren bu." Bu tabii o nesillerde çok büyük bir tepki uyandırdı. Orhan Alsaç Bayındırlık Bakanlığı'nda işlerin başına geçer duruma geldiğinde, 52-53'te söz konusu Yarışmalar Yönetmeliğini yayımladı. Orada koyduğu birinci ödülün mutlaka verileceği ve birinciye işin verileceği maddeler, böyle bir ihtiyacın sonucu olmuştur ve ondan sonra yarışmalar daha çok itibar kazanır olmuştur.

O mekanizmanın da bir supap noktası vardı, o da şuydu: Birinci olan projede her şeye rağmen jüride uygulanabilirliği hakkında bir kanaat oluşmamışsa, yani çok hayali filan veya tatmin ediciliği kuşkulu olur da kamuoyunun önüne böyle çıkamayız denirse, o zaman birincilik ödülü verilir, ama uygulanamaz maddesi konulur. Umumiyetle jüriler de bu sorumluluktan kaçarlar. Birincilik ödülü verilir ve "uygulanabilir" derler. Çok nadir hallerde, mesela Uluslararası Taksim Meydanı Düzenlemesi Proje Yarışmasında, benim yine içinde bulunduğum bir jüride Ve-

dat Dalokay'ın projesi birinci oldu. Jüriden karar öyle çıktı uzun müzakerelerden sonra, uygulanabilmesi gerçekten tereddütlü görüldü, çünkü Taksim'in çevresini baştan aşağı yıkıyor ve bütün büyük geniş beyaz tabak halinde -hoş da duruyordu maketi- uygulanması mümkün görülüyordu. Öyle bir notla bıraktık. Taksim Meydanı da belki de ondan dolayı uygulanamadı.

Bu tecrübelerle, bu düşüncelerle mekanizma hakkındaki sözlerimi tamamlamak istiyorum ama şunu görüyorum: Yarışma Kurumu bence bir kültür ve ahlak kurumudur. Kültür ve ahlak olan yerde yarışma doğru olur. Yarışma bir kültür sorunu ise, işverenin yarışma ne demektir, sonucu ne demektir, hatta mimarlık ne demektir, mimarlığın getirisi ne demektir, onu bilecek kadar kültürü olması lazım. Yarışma mekanizmasını teşkil eden kişilerin de mutlaka meslek etiklerinin tereddütsüz olması lazım, yoksa ya yarışma salonunun altından kağıt atarlar ya da gece pencereden içeri girerler.

Çok teşekkür ederim.

DOĞAN HASOL- Sayın Tekeli'ye çok teşekkürler. Bu sunuş belki de jürinin el kitabını oluşturabilir diye düşünüyorum, çok yararlı bilgiler vardı içinde. Çok teşekkürler tekrar.

Bu oturumun son konuşmacısı Yavuz Selim Sepin, "Uluslararası Yarışmalar Düzeni ve Almanya Örneği" konulu sunumuyla... Buyurun.

YAVUZ SELİM SEPİN- Ben de konuşmama başlamadan önce Mimarlar Odası İzmir Şubesi'ne teşekkürlerimi belirtmek istiyorum.

Yine konuşmama başlarken şunu söylemekten biraz sıkılıyorum: Sayın Doğan Tekeli ve Sayın Erdoğan Elmas Ağabeylerimiz yaklaşık 100 tane yarışmaya katılmışlar. Ben de dilim varmıyor ki şimdiye kadar 250'nin üzerinde yarışmaya katıldım diyebileyim. Belki arkadan gelecek ikinci bir sorudan çekiniyorum: Bu kadar katıldın da ne oldu? Keşke 150 taneye katılsaydım da başarı oranı Doğan Tekeli Ağabeyimiz gibi olsaydı diye düşünüyor insan. Bu işe gönül vermiş insanlar olarak hayatımızın büyük bölümü yarışmalara katılmaktan ibaret oldu. Erdoğan Bey'in yarışmalarla ilgili hatıralarını dinlerken ben de kendimce dedim ki "birde biz hatıralarımızı anlatmaya kalkarsak herhalde 35 yıl herkesi burada tutmak zorunda kalırız." Zira benim hayatımın gecesi gündüzü yarışmayla geçti diyebilirim. Öyle ki artık yarışmalara ayırdığım vaktimden dolayı eşimin beni boşamadığına şükrediyorum. Kızcağz Almanya'da bulunduğumuz sürelerde evde tek başına kalmaktan canı sıkılır, büroya gelir benimle birlikte sabahlara kadar örgü örerti, bazen kendini kaptırıp metrelerce atkı ördüğü olmuştur. Karnı burnunda olduğu sürelerde bile yine gece 12'lere, 1'lere kadar büroda benimle birlikte kalırdı. Ben 34 yaşında evlendim. O zamana kadar bu gerçeği görenler pek evlenmeye yanaşmamışlardı. Zavallı eşim -o da nereden kandı bilemiyorum, herhalde bir dalgınlığına geldi- farkına vardığında iş işten geçmişti.

Bizim yarışma serüvenimizde edindiğim deneyimle genç meslektaşlarıma söylemek istediğim önemli nok-

Yavuz Selim Sepin

talardan birisi, yarışmalarda niteliğe nicelikten daha çok önem verilmelidir. Almanya'da daha önce söylendiği gibi yılda 355 yarışma açılıyormuş. Biz de bu tempoya uymak için Almanya'da o zaman genç mimarlar olarak mümkün olduğunca fazla yarışmaya katılıyor ve deliler gibi çiziyorduk. Yarışmanın çok ciddi bir şey olduğunu öğrendiğimde birkaç yılım geçmişti. Bu kadar çok açılan yarışmalar arasında -bölgesel, ulusal, uluslararası- bir bakıyorsun ki artık yetişemiyor, yetiştiremiyorsun. Seyrek olsa da bazen haftada bir yarışma yaptığımız zamanlar da oluyordu. Büromuzu ikiye ayırmıştık. Ben yarışmaları yönlendiriyordum, Alman ortağım, uygulama işlerini yapıyordu. Ekmek paramızın bir yerden çıkarılması gerekiyordu, böylece dengeliyorduk. Öyle oluyordu ki bazen çok kısa bir zamanda serbest el ile iki günde bir yarışmayı çiziyor ve teslim ediyorduk. Hatta bir zaman küçük bir kasabada katıldığımız böyle bir yarışmaya bir hafta içinde hazırlanıp, serbest elle çizip teslim ettik ve ikincilik ödülü aldık. Bu sonuç bizi çok motive etmişti ve artık her gelen yarışmayı çizip çizip veriyorduk. Şimdiki aklım olsaydı, daha az yarışmaya katılır ama adamakıllı hazırlanır girerdim. Bunu öğrendiğim zaman birkaç yılım geçmişti.

2001 yılında Mimarlar Odası Ankara Şubesi yine böyle yarışmalarla ilgili bir sempozyum düzenlemişti ve bu bizim için çok yararlı olmuştu. Bilal Bey ve diğer konuşmacı arkadaşlar da vardı o zamanlar. Orada da bu konuyla ilgili düşüncelerimizi tekrar etmiştik. Almanya'daki yarışmalarla ilgili söylemime geçmeden önce kısaca yarışmalarla ilgili düşüncelerimi şöyle özetlemek istiyorum: Yarışma, sonuçta alınan ürüne göre çok ekonomik bir proje elde etme yöntemidir. Çünkü işveren, ihtiyacı olan belirli bir konu ile ilgili programı iyi düzenlenmiş bir yarışmaya açtığında rahatlıkla 50-60 katılımla sonuçlanabiliyor. İşveren belirli bir bütçeyle, 50-60 tane birbirinden güzel ve büyük bir emeğin ürününü karşısında görebiliyor ve en iyilerini seçip ödüllendiriyor. Eğer siz ürünlerin maddi karşılığını veya bu ürünün elde edilmesinde verilen emeğin karşılığı düşünecek olursanız, 50 tane avan projenin ayrı ayrı proje ücretini hesapladığınızda, toplamda işverenin hiç ödeyemeyeceği bir miktar çıkıyor karşısına. Yarışma yolu ile elde edilen ürün ile işveren açısından en ekonomik ve seçenekleri açısından da çok fazla bir yelpazeyi sunuyorsunuz ona. Katılanlar açısından da her şeyden önce bir mimarlık ortamında her zaman kendisiyle ve meslektaşlarıyla yarışan tasarımları ve arkasında bıraktığı ürün çeşitliliği ile mimarlık ortamına büyük katkı sağlıyor.

Diğer taraftan bu yarışmaların hepsi eşit şartlarda üretildiği ve eşit şartlarda yarışmaya sunulduğu için genç mimarlarla deneyimli meslektaşlarımız aynı kategoride, aynı çizgide değerlendiriliyor, yani eşit şanslara sahip oluyorlar. Genç mimarlar yarışma sonucu elde edilen tasarımı uygulama şansına sahip olabiliyorlar. Burada Almanya örneğini vermem gerekirse, işveren sonuçta yarışmayı aç-

yor, ürünü de elde ediyor belki ama parayı veren o olduğu için iş burada bitmiyor ve bu konularda çok hassas davranıyor. İşverenin yarışmalardaki en büyük korkusu da karşısına bir öğrenci veya deneyimsiz genç bir mimar çıkarsa endişesidir. Gerçi bunun da çaresini bulmuşlar. Bizim de böyle bir deneyimimiz oldu. Daha önce girdiğimiz yarışmalardan epeyce derecelerimiz olmuştu. Fakat birincilik aldığımız bir yarışmamız yoktu. Stuttgart Fellbach'ta davetli bir yarışmada birincilik almıştık. 300 yataklı bir kongre oteli, kentsel tasarım yarışması ve objeyle ilgili bir yarışmada kongre otelinde birincilik almıştık. Bu sorun bizim karşımıza hemen çıktı. Mal sahibi ilk önce sonuçtan pek memnun sayılmazdı zira karşısında iki tane genç mimar vardı. Mal sahibi bizi görünce "ulan ben 20 milyon marklık bir binayı nasıl bunlara teslim ederim " demiştir. Biz bunu hissettik ve hemen bu konuyla ilgili gardımızı aldık.

Benim ortağımın amcası bir fabrikatör ama aynı zamanda mimardı. Bizi çekti "ben de size kefil gibi görüneyim ama bazı şartlarım var" dedi. Bu arada hemen şunu belirteyim ben o zamanlar bir 58 model Vosvos'la dolaşıyorum, ortağım ise eski bir Audi ile dolaşiyor ikisi de dökülüyor. Amca şartlarını söylemeye devam etti. Bana dönerek; "biriniz benim Mercedes Limuzin'i alacak", ortağıma dönerek de "sen de yeni bir Porche alacaksın, toplantıya öyle gideceksiniz" dedi. Biz birbirimize baktık, hakikaten aldık arabaları gittik grand tuvalet ilk toplantıya. Altımızda arabayı görünce herhalde güven verdi, biraz kendimizi tanıttık ve o zamana kadar epey uygulama yaptığımızı finans açısından da bir problemimiz olmadığını anlatarak işi aldık. Böyle durumlarda ilk işi almanız çok önemli. İlk işi aldıktan sonra diğer işler daha kolaylaşıyor. Arkanızda bıraktığınız iyi bir iş diğerlerinin de güvencesi oluyor. Genelde bütün işverenler aynı şartları sağlamanızı istiyorlar ama en azından böyle bir durumda bir güven bunalımı başta olmuyor. Mal sahibinin sadece projeye veya ürüne yönelik değil, bir de arkasında beklediği birtakım güvenceleri de istiyor. Almanya'da bu durumlarda problem şöyle çözülmüş: Eğer yarışmayı genç mimar kazanırsa, diğer ödül grubuna giren yarışmacılarla ortak olarak bu işi alabilme şansını veriyor. Almanya'da yarışma açıldığında, aldığınız birincilik eğer üzerine basa basa jürinin bir tavsiyesi yoksa birinciye verilmeyebiliyor. İşveren bu işi mansiyona da verebiliyor, yani o konuda özgür. Bizim Yarışma Yönetmeliğimizde böyle bir şey yok. O açıdan mal sahibine, bu konuda biraz daha eli kuvvetli diyebiliriz. Öyle bir şey çıktığı zaman bir alternatif sunulabiliyor. Alternatiflerden bir tanesi genelde belirttiğim gibi yarışmada ödül veya mansiyon almış deneyimli bir büroyla çalışma grubu oluşturarak bu meseleyi kendi içerisinde halledebiliyor.

Almanya'daki veya Avrupa Birliği'ndeki yarışma yöntemi ve yönetmeliğiyle ilgili farklılıklar gözeten yerleri size biraz anlatmak istiyorum. Meslektaşımız Sayın Oğuz Bey Ağabeyimiz 2000 yılında bize Almanya Yarışmalar Yönetmeliği olan

GRW'yi Türkçeye tercüme ederek büyük katkı sağlamıştır. Bu Yönetmeliğe 2001 yılında bir ilave yapıldı ama temel olarak değişen bir şey yok. Bütün maddeleri üç aşağı beş yukarı bizim yarışma geleneğimizle örtüşüyor. Örtüşmeyen yerlerin de 1998'den sonra GATS şartlarıyla bütün Avrupa ülkelerinin katılabildiği, belirli bir eşikten sonra 200.000 Euro'ya kadar serbest olabiliyor, 200.000 Euro'dan sonra da bütün yarışmalara Avrupa ülkelerindeki bütün bürolar, mimarlar katılabilir kuralı getirildi, bundan sonra da zaten Almanya'daki yarışmaların tadı kaçtı.

1998'den önce çok sık yarışmalar açılıyordu. Yarışmalar neticesinde mal sahibi oturup şimdi burada olduğu gibi proje ücretleri üzerinde pazarlık yapabiliyor. Daha önceleri böyle değildi. Birincilik ödülünü alan, aynı zamanda da mimarlık hizmetleri asgari ücreti belirleyen "HOAI"ye göre mimarlık ücretini alabiliyordu. Artık özellikle de işi verme konusunda seçici davranmaya başladılar. Ayrıca yarışmaya katılım şartları ağırlaştı. Şu anda normal bir yarışma açtığınız takdirde Avrupa'da 400–600 tane şartname alarak, katılmak isteyen oluyor. Bu yüksek katılım isteğini belirli bir sayıya düşürmek için birtakım kurallar koydular. Yarışmayı çıkaran kurum müracaatları noter huzurunda çekiliş yaparak, 30 kişiye indiriyor ve 30 kişi arasında yarışma yapıyor veya bu 30 kişiyi, seçici bir kurul tarafından ve belirlenen kuralları yerine getiren büroların arasından seçiyorlar. Örneğin bir okul yarışmasında katılımcıların, bir okul yapmış olması veya benzeri 10.000–20.000 m² bir inşaatı başından sonuna kadar yürütmüş olması lazım gibi birtakım şartları koyduktan sonra, bir de "son 5 yılda en az 3 tane aldığı ödülün resimleri ve anlatımıyla ve birtakım evraklarla müracaat etmesi lazım" diyor. Diyelim ki 100 kişi müracaat ediyorsa onların arasından seçme şansı oluyor, 30 tanesini seçiyor. Bu defa sizin yabancı olarak şansınız hemen hemen sıfıra doğru gidiyor. Almanlar, bütün Avrupa ülkelerine açık olmasına rağmen bu yarışmalarda, büyük bir çoğunlukta Alman büroları seçiyor veya onlara veriyor. Almanya'da mimarlar arasındaki işsizliği azaltmak ve paranın Almanya'da kalmasını istediklerinden taraflı davranıyorlar. Aynı şeye TC Berlin Büyükelçiliği Kançılaryaya Binası Uluslararası Mimari Proje Yarışmasında koydukları şartlarla da ulaşmak istediler ama biz buna itiraz ettik. Almanya'da mimarlar şu anda işsiz, çok büyük bir sıkıntı var. Almanya'da açılan yarışmaları mümkün olduğunca Almanya'da tutmanın yollarını arıyorlar. Katılımcıların noter kanalı ile yapılan seçimleri bile çok seyrek yapıyor. Zira kendilerinin bire bir yarışmaları seçme şansı engelleniyor, iş şansa kalıyor. O açıdan katılmak isteyen büroların belirli şartları yerine getirme yolu seçilerek seçme özgürlüğünü elinde tutmak istiyorlar. Mümkün olduğunca Alman büroları seçip, yarışmaya, Avrupa Birliği kuralları içerisinde kendi insanlarına, kendi mimarlarına iş çıkarmanın fırsatını arıyorlar, buluyorlar ve ona yaptırıyorlar da.

Burada bir soru akla geliyor. Gençler burada artık hiç sorulmaz oluyor. Bir bakıyorsunuz şu deneyim, şudur budur, o zaman Porche ile de gitsen, Mercedes ile de gitsen fayda etmiyor, çünkü adam “21.000 m² iş yaptın mı yapmadın mı? Yaptıysan zaten senin Porchen var” diyor. O zaman genç mimarların şansı kalmıyor. Buna da bir çare getirmiş. Bazı yarışmalarda “katılan 30 yarışmacıdan 7’sini ismen davet edeceğim” diyor. Ücretsiz ismen davet ediyor. “30 sayısının da %15 veya %25’i genç bürolar” diyor. Genç bürolar için de şartlar koymuş. Eğer yarışmada derece aldıysa onları belge olarak bize iletisin ispatlasın diyor. Zaten burada genç derken; büro açmış 40 yaşın altındaki mimarlardan bahsediyor. Eğer o genç büro yarışmada birincilik alırsa, yine büyük bürolarla birlikte ya da kendisinin önereceği bu deneyimlere sahip olan bir büroyla işi yapma imkanı kendisine tanınıyor.

Yarışmalarla ilgili aklıma gelen bazı farklılıkları sıralayacak olursam: Mesela Almanya’daki veya Avrupa’daki yarışmalarda kolokyum önce yapılıyor. Bu kolokyumda yarışma ile ilgili soruları sorup, bire bir jüri üyeleri ile tartışabiliyorsunuz. Bizim yarışmalarımızda kolokyum sonuçlar açıklandıktan sonra yapılır. Yarışmalarda yarışmacılara kolaylık sağlayan çok basit bir örnekten bahsetmek isterim: Yarışma şartnamesi alan herkese yarışmayı çıkaran kurum tarafından çevresi ile birlikte halihazır durumu gösteren bir maket altlığı verilir. Bu bizim için çok can alıcı bir noktadır ve yarışmanlar arasında eşitliği sağladığı gibi kolaylığı da getirir. Siz binanızın maketini yapıp o altlıkta ayrılan yere maketinizi monte ederseniz veya daha önce oluşturulmuş olan maket altlığının içerisine monte edilecek şekilde sizin arsanızı içeren ölçüleri size verir siz sadece o küçük maketi yapar verirsiniz. Maket altlığının üzerinde sizin yapacağınız maketin yeri, çukuru vardır, gönderdiğiniz o kısmı jüri yerine koyar ve tek tek bakar. Bizde ise maketi her katılan kendisi üretir. Jüride danışmanlar oy kullanırlar, burada danışmanların oy kullanma hakkı yoktur. Örneğin Berlin yarışmasında da bizim mal sahibi olan Elçilik ve Dışişleri Bakanlığı Görevlisi Müsteşarlarımızdan üç tane danışman jüri üyemiz oy kullandılar. Çünkü yönetmelik öyle diyor, mal sahibi de kendi binasının kaderi ile ilgili orada oy kullanmak istiyor. Bunun bir amacı da jürideki mimarların mal sahibini ikna edebilmek için çaba sarf etmesi, bir konsensüsün sağlanması ve sonuçtan mümkün olduğunca herkesin tatmin olmasıdır.

Son zamanlarda dikkatimi çeken konulardan birisi de: Almanya’da Mimarlar Odası’nın internet sitesine girdiğim zaman mal sahipleri için bir sekmen açılmış olmasıdır. Yarışmanın nasıl düzenlendiğini ve yarışma yapmanın mal sahibi açısından getirdiği avantajları sunan bir sayfa açılmış. Yarışmanın bir nevi reklamını yapıyor. Kurum için büyük kolaylık. Edinebileceği bilgileri kimseye ihtiyaç duymadan, internet sitesinden indirebiliyor.

Bir de şunu kısaca anlatmak istiyorum: Yanlış anlamadıysam Sayın Doğan Hasol Ağabeyimiz bu konuşmasında “yarışmaları ve sonuçlarını, yaptıklarımızın doğru mu yanlış mı olduğunu sorgulamalıyız” dedi. Bunun üzerine aklıma uzun süreler önce katıldığımız bir yarışma geldi. Türkiye’de yarışma kuralları arasında o kadar katı kurallar vardı ki örneğin çatı eğimini göstermemeniz veya cepheye bir ağaç koymanız, bilmem kaç metrekaare inşaat alanını geçmeniz vs. gibi bahaneler elenme sebebiydi. Bu katı kurallar içerisinde mimarın özgür düşüncesi, özgün tasarım dünyası kısıtlanıyordu. Onun için o ürünleri gördükçe ve düşündükçe sıkılıyorum. Almanya’da yılda 355 yarışma yapılmış, fakat bunların hepsi özgün ve özgürce yapılmış, hepsine baktığınız zaman 30 yılın, 25 yılın veya aklınız nereye kadar gidebiliyorsa, bir mimarlık sergisi gibi hepsini görebiliyorsunuz. Örneğin Behnisch ve Frei Otto yarışma sonucu uyguladıkları Münih’teki Olimpiyat Stadının, yine Behnisch’in o zamanlarda yarışma sonucu uyguladığı küçük bir kasaba postane binasının mimarlık ortamına sunduğu katkı çok büyüktür. Bu süreç içerisinde hem o mimarların, hem de mimarlığın nasıl geliştiğine dair bir sergi gibi görebiliyorsunuz kentleri. Aradaki fark herhalde burada yatıyordur diye düşünüyorum, çok teşekkür ediyorum.

DOĞAN HASOL- Yavuz Selim Sepin’e teşekkür ediyoruz.

Yaklaşık 10 dakika kadar zamanımız var. Bunu soru ve yanıt şeklinde değerlendirebiliriz. Sorularınız var mıydı acaba? Kime olduğunu da belirterek söylerseniz lütfen... Buyurun.

HAKKI USTAÖMER- İzleyiciler açısından bir yanlış anlamayı düzeltmek için söz aldım. Sayın Hasol yarışmaların ihale yöntemleriyle sonuçlandırılmayacağını söyledi. Ben önce bir tespit yaptım. Şu andaki durum ihale yöntemi yani yarışma ihale yöntemiyle sonuçlanıyor. Bu tespiti yaptıktan sonra kendi önerim sizinle tamamen örtüşüyor; bunu belirtmek istiyorum birincisi.

İkincisi, inşaat mühendisliği, mimarlara en yakın mühendislik disiplini. Bizden böyle yakınmamalydınız. Kamu İhale Kurumu’nda mühendislik hizmetlerine diplomayla müracaat edecek mühendislik disiplinleri yazılırken oradaki arkadaşlar bana “mimarları yazalım mı?” diye sorduklarında, “inşaat mühendisi yazdığınız her yere mimar yazılmaktadır” dedim. Teşekkür ederim.

DOĞAN HASOL- Biz de teşekkür ederiz, sağolun.

Başka soru?.. Buyurun.

HASAN ÖZBAY- Önceki oturumdan bazı notlar aldım, ama bir kısmını Forum’da tartışmak gerekir diye düşünüyorum. Yavuz Selim Sepin’in konuşmasından sonra bir kaç şey söylemek istiyorum. 1980 sonrasındaki yarışmalar ile ilgi-

li bir istatistik araştırması yapmıştım. Almanya’da yılda 350 civarında, Türkiye’de ise son 76 yılda 8,8, son 10 yılda ortalama 6 yarışma açıldığı ortaya çıkıyor; 1980 öncesi yarışmalar daha fazla. Varsayalım ki, çıkan yarışma sayısı 10 adet olsun. Almanya’da yılda 350 adet yarışma açılması demek, neredeyse mimarların tümünün yarışmaya girmesi demektir. Yarışmaların çoğunlukla kamu yapılarının projelendirilmesi için kullanılan bir mekanizma olduğu da hatırlanırsa, Türkiye’de yılda açılan 10 adet yarışma ile mimarlık ortamı dönüştürülemez. Yarışmalar sadece bir kesimin ilgi alanı olur. Bu durumda da bir tarafta yarışmaya giren, yarışmayla özellikle ilgilenen, “yarışmacı mimar”, öbür taraftan da hayatı boyunca hiç yarışma yapmamış bir mimar profili ortaya çıkıyor. Buradaki gariplik aslında yarışma azlığından ve yarışmaların kiteselleşmemesinden kaynaklanıyor.

Yarışma sonucunda çıkan yapıların eleştirildiği, yarışma ile kaliteli yapılar ortaya çıkmadığı türünden tartışmalar da sıkça dile getirilir. Bu tartışmayı yapmak için kamunun proje elde etme süreci tartışılmalı; yarışma dışı yöntemlerle elde edilen diğer yapılar nasıl sonuçlanıyor, ona bakmalı. Bektaşî’nin şarap hikayesi gibi, birini tatmış, öbürü demiş. Bir yarışma, bir de ihale sistemi var elimizde. Kamunun kullanacağı başka bir yasal sistem yok. Böyle baktığımız zaman bence sorun yarışma sürecinde değil, özellikle anahtar teslimi ihale yöntemi ortaya çıkıncaya kadar, sorun kamunun yapı elde etmeyi becerememesinde aranmalıdır. Çünkü inşaat süreçleri çok uzun, tasarımcı projesinin başında duramıyor vb. Projeyi yapıyorsunuz, ondan sonra uyguluyorlar, sizin haberiniz bile olmuyor. Hatta binaların karakterini bile değiştirebiliyorlar. Gördükçe üzülüyorum, Doğan Tekeli, Sami Sisa ikilisinin Antalya’daki müze binasının üzerine kiremitten çatı konduruldu. Nereye koşturup, kimle uğraşacaksınız? Böyle bir ortam içinde yarışmaların hâlâ en kirlenmemiş, en doğru mekanizma olarak kaldığına inanıyorum.

DOĞAN HASOL- Sorunuz kimeydi?

HASAN ÖZBAY- Aslında sorum yoktu.

DOĞAN HASOL- Bildiriydi, korsan bildiri...

MEHMET AKKOL- Yavuz Bey’e sormak istiyorum. Bu yarışmalar sürecinde müelliflik hakları hangi noktada, bu konu başlığını nasıl ilişkilendirebiliriz? “Birinciye veremeyebiliyor, mansiyona da verebiliyor” demiştiniz yanlış hatırlamıyordum. Böyle bir durumda birincilik ödülünü veya birinci olan insanın müelliflik hakları Almanya yasaları içinde nasıl şekilleniyor? Teşekkür ederim.

YAVUZ SELİM SEPİN- Şartnamede yahut da kimlik zarfında müelliflik haklarıyla ilgili bir de imza veriyorsunuz, “benim projemde değişiklik yapabilir, bana verilebilir veya vermeyebilir” diye sizden bir imza alıyor. O zaman bu iş bitiyor.

ERDOĞAN ELMAS- Yavuz Selim Sepin, 20–30.000 m²'de bir Porche alıyor, biz neredeyse 1–2 milyon m²'yi geçtik ve üstüne arabayı sattık. Şuna bağlayacağım: Gerçekten şu var, Madrid söylenilmiyor orada, haklıdır. Bir yarışmanın sergisini 3 kişi gezmeye gidebiliyor. Demek ki yarışmanın getirdiği bir gelir düzeyi var. Bugün onlar düştüğü gibi İhale Kanunu filan gibi kazanımlar sayesinde piyasanın düşmüş fiyatlarıyla bugün kazanmamak daha iyi gibi geliyor bana.

YAVUZ SELİM SEPİN- Bir ekleme yapmak istiyorum. Almanya'da söylediğinizin tam tersi bir sistem var. Bizim büromuzun sürekliliğini sağlayan iki tane büyük yarışmadan aldığımız ödül oldu. Birisi kongre oteliydi, diğeri de kiliseydi. Oradan aldığımız, 2 yıl bütün çalışanlarımızla birlikte beslediğimiz kaynaktı. Aldığınız kaynak o kadar tatmin edici ki sadece o işi yapsanız bile yetiyor. Bu arada bir arkadaşım benim web sitemi görmüş, "Yavuz Bey, inanılmaz bir şey. Şimdi herhalde özel uçağınızla dolaşıyorsunuzdur" dedi. Komik tabii, "biz daha otobüsle gidip geliyoruz" diyemedik.

DOĞAN TEKELİ- Efendim affedersiniz ben 2–3 dakika eksik kullandım ama notlarıma bakmadan konuştuğum için birkaç şey atlamışım. Bunlardan mühim olan bir ikisini kısaca söylemek istiyorum. Yarışmaya karşı duruşun bugünkü yönetimi-mizde bir sebebi daha var veya öyle gösteriliyor. Deniyor ki "Yarışma uzun bir süreçtir. Jürisi toplanacak, şöyle olacak böyle olacak. Halbuki ben Ahmet'e vereyim geçeyim, bu işi çabucak yapayım." Belediyeler özellikle bizim meslek odalarımıza, teşkilatlarımıza karşı bu savı öne sürüyor. "Uzun iş yahu, biz acele iş yapmak istiyoruz" diyor. Acele iş yapacaksınız da projeyi siz mi yapacaksınız, o projenin zamanı olmayacak mı, düşünce olmayacak mı? Nitekim kongre vadisi için yeni konferans salonları, kongre salonları, sergi salonları bilmem 130.000 m² inşaatın uygulama projeleri için 2 ay süre vererek ihale açıyor ve en ucuz fiyat verene verilecek. Böyle bir şey olamaz. Bunu anlatabilmemiz lazım; bir tanesi bu.

İkincisi, bütün bu jüri süreci mekanizmasına rağmen en haklı, en bilgili jüri üyeleri olsa ve yöntemleri inandırıcı olsa da sonuçta jürilerin özellikle yarışmacıları tatmin etmesi kolay değil. İstanbul'da adalet sarayı yarışması olduğunda 1950'de -biz de üçüncü sınıftaydık- Hollandalı ünlü mimar Dudok geldi. Gazeteciler peşinde hoca gelmiş filan. "Ne yapıyorsunuz?" "Jüri yapıyoruz." "Davet ettiler geldim, ama dünyanın en nankör işidir." "Neden efendim?" "Birinciyi bile tatmin edemezsiniz, çünkü yeteri kadar methetmediğinizi düşünür" dedi. Teşekkür ederim.

DOĞAN HASOL- Sayın konuşmacılara güzel sunuşlarından, ayrıca zamana uymalarından dolayı, sizlere de sabırlarınızdan dolayı çok teşekkürler.

ÜÇÜNCÜ OTURUM

“YORUM”

Oturum Başkanı: **MURAT ULUĞ**

Hasan Özbay, Ercan Çoban, Murat Uluğ, Cem İlhan, Mete Öz, Ayhan Usta

Fotoğraf: Özgür Zülal

Murat Uluğ

MURAT ULUĞ (Oturum Başkanı)- Merhabalar. Ben de teşekkürle başlayayım. Mimarlık ortamında var olmam neredeyse yarışmalara bağlı diyebilirim. Bir şekilde yarışmacı kültürünün baskın olduğu bir eğitim programında eğitim görmüş olmama rağmen, kendi eğitim süresi içinde yarışmayla ilgili herhangi bir vakayla karşılaşmadım ve ilgilenmedim. Hatta bir şekilde bilinçaltı bir tepki de göstermiş olabilirim. Lisans eğitimini tamamladıktan sonra bir büro içinde olma düşüncem 15 gün sürdü, yani bütün büro tecrübem 15 gündür. Sonra yüksek lisans yapmaya karar verdim. Yüksek lisansımı bitirdikten sonra bir nedenle yarışmalarla karşılaştım. Bir arkadaşım, bir dostum, Mürşit Günday bana “yarışmaya girelim” dediğinde onun ne demek olduğunu sordum. Yarışmalar hakkında hiçbir fikrim yoktu.

Birlikte beceremedik ama ondan sonra, bir yarışma sergisini gezdikten sonra bir yarışmaya girmeye karar verdim, Mardin Hükümet Konağı Mimari Proje Yarışması. 3-2 kaybetmişiz. Eğer kazansaydım herhalde meslek hayatımın sonu olacaktı. O yarışmayı yine genç bir mimar ekip aldı. İlk yarışmaları mıydı bilmiyorum ama onlar kalabalık bir ekip oldukları için kendilerini korumayı becerdiler. Halbuki ben yalnızdım ve birincilik neredeyse yok oluşum olabilirdi. İlginç bir tanımlama vardı jüri raporlarında, inanılmaz övgüleri vardı ustaların, tasarımın artikülasyondaki başarıları vb. Çok garipsedim bunu, bunda bir tuhaflık var galiba diyerek, gizli bir özeleştiriyle bunu masaya yatırdım. 10 yıllık süreden sonra, arka arkaya birtakım ödüller kazandık ama 10 yıl sonra kendimi bulduğumu düşündüm.

10 yılın sonunda CSO Konser Salonu Yarışmasında genç ve dinamik tavrımız nedeniyle nihayet satın alma derecesi ile gerçek kimliğimizle karşılaştık. O andan itibaren gerçek anlamda bir yarışmacı olduğumu hissettim. Ondan sonra yarışma kaybetmeye başladık. O zamana kadar bir şekilde kaybetmeden dereceler alırken, ondan sonra arka arkaya satın almalar ve yarışmalara ara verip biraz iş hayatıma dalma gayreti ve sonunda iş hayatına yönelik bir tepki bizi son dönemde yine yarışmalara sürükledi. Kendi alanımızda bir daha gezinti yapalım deyip, belki buradan da bir şey çıkarabiliriz diye beş yarışma yaptık galiba. Hepsinden arka arkaya sadece mansiyon ve satın alma -en fazla dördüncü mansiyon- alabildik.

Kendi meslek hayatımı sorguladığımda önemli bir sorun olmadığını, özellikle dereceye girmiş projelerle karşı karşıya gelip bir özeleştirme yapıldığında çok büyük bir problem yaratmamış olduğunu gördüm. Benim için bu ortamda olmak bütün yaşamış olduğumuz çatışmalara rağmen, çok kişisel olarak kendimi geliştirmem yanında, toplumsal bir sorumlulukla karşılaşmamı da sağladı. Çünkü yarışma süreci kendi içinde kapalı, sizin kişisel alanınızı geliştirmek, araştırmak için çok iyi olanak olduğu kadar sonuçları itibariyle karşılaşmanız gereken çok önemli bir toplumsal sorumluluktur. Kişisel olarak şu veya bu şekilde bütün tepkileri göze alarak yerine getirmek için oldukça uğraştım. Yarışmalar, o kadar kişisel ve özel bir alan ki onun için genç arkadaşlarım hiçbir şey yapmadan hayata böyle başlayıp ondan sonra kendi başına yürütmenin tek bir form olmadığını bilmeliler. Hatta bu çok marjinal formdu; bu nedenle de form bile sayılmayabilir. Ama en azından böyle varolabilmek olanağının bir kişide bile olması gerçekliğini, özellikle genç arkadaşlarımla paylaşmak istedim. Bizim bir şekilde Alman modeline dönüşüyor olmamızın da iki nedenle çok çok olumsuz sonuçlar doğuracağına inanıyorum.

Birincisi, böylesine kişisel alanları çoğaltmanız gereken bir zamanda kalkıp sanki standartlarımız, toplumsal kodlarımız çok kesinleşmişçesine bir mekanizma oluşturmak oldukça tehlikeli diye düşünüyorum. Bu belirsizliğin bir şekilde sürmesi ama bunun üzerinde bolca tartışmamız, çözüm üretir diye düşünüyorum. Çünkü Almanlar benim tespitime göre -yanılıyor olabilirim- Avrupa'da standartları en yüksek toplum. Kodları çok kesin ve bu nedenle toplumsal olarak her şeyi kendilerince işlevlendiriyor olabilirler. Hata payları yüksek olsa bile kendilerince oluşturmuş oldukları şeyi çok disipline ediyorlar, bizse oldukça disiplinsiz bir toplumuz. Bu nedenle bu tartışmaları çokça yapmaya ihtiyacımız var. Mutlaka yeni eğitim modelinin içine yarışmaların bir alan olarak sokulması ve kişisel gelişim için tanımlanacak çok belirgin bir yapı olması gerektiğini de düşünüyorum.

Benim kuşkusuz bir korsan sunumum olmayacak, kısa keseceğim, hemen arkadaşlarıma söz hakkı tanıyacağım. Burada başlık "yorum" olduğu için; ben de bir

iki saat yorum yapıp arkadaşlarıma 5'er dakika söz hakkı verebilirim. Aslında hepimiz için geçerli olacak şeyin bu olduğunu biliyorum ama böyle yapmayacağım, belki konuşma aralarında ilgili yarışmalara atıfta bulunarak küçük küçük fragmanlar aktaracağım. Kişisel hatıralar olmaktan çok, ortama yönelik eleştiriyi de içerecek küçük fragmanlar olabilir. Bunun ne kadar anlamlandırılacağını sizlere bırakacağım, ne anlaşılıyorsa askıda kalmasını açıkçası tercih edeceğim.

Buradaki sunuşlarda dileğim -kuşkusuz arkadaşlarım nasıl dilerse öyle yaparlar- bu Sempozyum'un formatına uygun olarak; tasarımlar üzerinden onları tanıtmaktan çok, yarışma alanı içinde kendilerine ait serüveni yansıtmalarıdır. Yarışmaların geneline yönelik bir eleştiri geliştirmelerinin ya da o süreci kendi içinde kendilerine ait bir özeleştiri geliştirmelerinin çok daha verimli olacağını düşünüyorum. Eğer böyle bir format dikkate alınırsa gerçekten hepimiz için çok yararlı olacaktır. Önümdeki listeye göre ilk sözü Sayın Ercan Çoban'a veriyorum. Buyurun.

ERCAN ÇOBAN- Başkanım teşekkürler.

Sayın konuklar, değerli meslektaşlar; ben de tüm katılımcılar gibi Mimarlar Odası İzmir Şubesi'ne bu Sempozyum'dan dolayı, kendi adıma ve şu anda aramızda bulunamayan Esenboğa Havalimanı Yeni İç Dış Hatlar Terminalinin diğer müellifleri Sayın Suzan Esirgen, Süleyman Bayrak ve Ahmet Yertutan adına da teşekkürlerimi iletiyorum ve de kendilerini kutluyorum.

Bizler mimarlık camiasında bu tür toplantıları süreç içerisinde hep yapmışızdır. Dilerim ki yoğun çabalarla düşündüğümüz yarışma ortamının veya mimarlık camiasının seviyesini bir şekilde yükseltebiliriz. Ama burada bize çok büyük görevler düştüğünü de lütfen unutmayalım.

Mimarlık tabii ki bir yaşam tarzıdır ve de bu yaşam tarzı içerisinde yarışma olmadan, heyecan olmadan mimarlık sanatının ve mesleğin yapılabileceğini şahsım adına bir türlü düşünemiyorum. Ama geçen süreç içerisinde de kendime yavaş yavaş artık "yarışma" demeye de başlamak istiyorum. Çünkü hiç arzu etmediğimiz gelişmeler maalesef bu sektörde olmaktadır. Eğitim sürecini gece okuyarak gündüz de ustaların yanın da çalışarak geçirdim. Bu yarışma zehrini, bu mesleğe olan tutkumu, aşkı, sevgimi de o süreç içerisinde aldım. 1968'den beri de bu sektörün içerisindeyim. 8 birincilik olmak üzere epey de bir ödülüm var. Yapı projesi elde etme yöntemleri içerisinde en sağlıklı yöntem olduğuna inandığım yarışma camiasından da bir türlü kopamadım.

Bu Sempozyum'da Esenboğa'ya yer verdikleri için biraz Esenboğa'nın tasarım sürecinden, sonra uyku dö-

Ercan Çoban

Esenboğa Havalimanı Yeni İç Dış Hatlar Terminali

neminden, sonra da 2003'ten itibaren yoğun bir şekilde geçen süreçten kısaca bahsetmek istiyorum. İstanbul Atatürk Havalimanı terminal yapısının yanlış bir yöntemle elde edilmesinden sonra Devlet Hava Meydanları İşletmesi 1998 yılında sıralamasını yanlış hatırlamıyorsam Ankara, İzmir, Bodrum, bir yıla yakın bir süre sonra da Dalaman Havaalanını yarışmaya çıkardı. Bu yarışmaların çıkmasında tabii ki Mimarlar Odası'nın ve Türk Serbest Mimarlar Derneği'nin katkılarını yadsımamak lazım. Bu üç havaalanı yarışması tepkilerimize rağmen 10-15 günlük sürelerle çıktı. Buna itiraz ettik, fakat maalesef başaramadık. Biz mimarlar eğer istim üzerindeyse çok daha hızlı tasarım yapabiliyoruz, daha çok karar verebiliyoruz ve -bu benim şahsi düşüncemdir- daha iyi ürünler de ortaya koyabiliyoruz.

Bizler, bu 4 kişi, ofislerimiz ayrı olmasına rağmen süre içerisinde hem yarışmalar için, hem de bazı işler için bir araya geliyor tasarımlar yapıyorduk. Bu üç yarışma da gündeme geldiğinde, kafa kafaya verdik ve ödül beklemeden yalnızca olması gerekenleri düşünerek yarışma sürecini geçirdik. Ödül için hazırlanmama durumu tasarımı veya projeyi çok rahatlattı. Yarışmalarda birinci projenin bir tatbiki kabil olma durumu vardır ve bu durumu elde edebilmek için zaman zaman mimari atraksiyonlardan taviz verebiliriz. Çoğu zaman da birinci projeler jürilerin bu endişesine cevap veren daha tutuk, ama ikinci projeler daha özgür projelerdir. Bizimki de tam olarak ödülünden bağımsız, salt yarışma zevkiyle çizilmiş bir proje oldu. Bu nedenle

Esenboğa Havalimanı Yeni İç Dış Hatlar Terminali, iç mekân

de yarışma süreci, tasarım süreci su gibi aktı ve de çok keyifli geçti. Çünkü çok ters denklemler vardı programda ve her birini çözmek delice keyif veriyordu bizlere.

Örneğin iç hatlarla dış hatların aritmetiği: İç hatlarda dış hatlara göre hemen hemen hiçbir fonksiyon yoktur hepinizin bildiği gibi. Güvenlikten geçip, check-in işlemini yaptırarsınız, kapılara yönelir çıkar gidersiniz, geliş de böyledir. Oysa dış hatlarda güvenlik, check-in, pasaport, gümrüksüz alışveriş, gelen yolcular, sakıncalı yolcular, gümrük, para değiştirme ofisleri gibi çok büyük alanlar gerekir. Oysa programda bunlara servis veren kapılar tam tersine; küçük programlı iç hatlarda 12 adet, dış hatlarda ise sadece 6 adet köprü vardı. Dış hat ve iç hat yolcusu kendi binasından ve eşit mesafede dağılarak uçağına ulaşabilmeliydi. Bu

denklemin çözüm anı en keyifli anlarımızdandır ve bu hem jüri, hem yarışmaya katılan diğer değerli mimar meslektaşlarımız tarafından da görüldü. Bu aritmetiğin çözümü zaten binaya genel formunu vermiş oldu.

Geçen 29 aylık süreci bir kitapta da toplamayı düşünüyorum. Bu tasarımda en önemli fikir yolculuk ve yolcu idi. Bizler bu mekanı en çok kullanacak olan ve sayısı yılda 10 milyon olarak belirlenen yolcu, onun rahat ve huzurlu oluşunu çok önemsedik. Yapı hem iç, hem dış hatları kapsıyor, bilhassa dış hatlar yolculuğunu düşününce giderken de gelirken de bir dizi elektronik makineden geçiyorsunuz. Biz bu arada yolcu, biraz rahatlatmak istedik. Bir kere olabildiğince gün ışığı, yani doğal ışık kullandık, karmaşık işlemleri çok rahat algılanabilir kılmaya çalıştık. Kimsenin kafası karışmadan kapıdan giriyor, karşısında check-in bankoları, sonra köprüleri geçiyor ve kapılara ulaşıyor. Olabildiğince dingin ve basit bir sistematik kurmaya çalıştık. Doğal ışık gibi doğanın uzantısı olan su, ağaç ve taş kullandık.

Tüm yolcuların, hatta yolcuların dışında karşılayanlar ve sayıları yapıda 5.500'ü bulacak olan havaalanı çalışanlarının ortak kullanım alanlarını da bu alan içerisinde tasarlamaya çalıştık. Bu tıpkı bizim geleneksel mimarimizde hayat olarak adlandırdığımız gerçekten de tüm hayatın burada geçtiği alan gibi -evlerimizdeki hayatta ev yaşamına dair her şey burada yapılır- düşünülürdü. Salça, kışlık ekme burada yapılır, sohbet, kahve buradadır. Bizim vadi olarak adlandırdığımız bu alan da hayat olarak tasarlandı ve bugünlerde bu hayat canlandı. Gerçekten de gelen yolcu, giden yolcu bu alanı kullanıyor. Bunun çerçevesinde alışverişini yapıyor, kahvesini içiyor. Buradaki havuzu hareketli tasarlayabilirdik, yapmadık, sakin olsun, huzur versin, yolculuk stresini alsın istedik. Suda minik hareketler var yalnızca gökyüzünden gelen ışığı çevreye minik minik yansıtıp küçük ışıltılarla sevinç versin diye.

Sonsuzluk fikri tasarım sürecinde en etkili temalardan biriydi, başı sonu olmayan bir çizgi, akan zaman içinde yalnızca bir küçük çizgi oldu; bu bizim geleneğimizin en güçlü temalarından biridir. Örneğin Selçuklu Camileri bitmez, sürececek gibidir. Bir Selçuklu halısına, bir ahşap işlemesine, bir taş desenine baktığınızda bitmez, binlerce Selçuklu güneşi devam eder. Bu yapının da başı sonu yoktur, yalnızca bir çizgiden ibarettir. Geleneğimizdeki küçük kapılardan eğilerek huzura girme gibi bizim saçağımızda yolcu, eğilerek karşılar. Kucaklayarak karşılar, dağıtarak gönderir veya Sinan'ın olabildiğince aydınlık ve batı mimarisinde nidası dini yapılarıdaki kasvete karşı insanca mutlu ve şenlikli mekanlar oluşturma çabası her noktada bizim hissettiğimiz temel öğretilerden oldu.

Havaalanları iç hatlar için şehre, dış hatlar için ülkeye giriş kapısıdır ve uğurlanırken de aklımızda kalacak son imgedir. Bu yüzden artı bir sorumluluğu da var-

dır, fakat burada hiçbir zaman sıkıştırılmış bir eğitim, o birkaç dakikada bir kültürel tarih dersi vermeyi hedeflemedik. Olduğumuz gibi bugüne ait ve geçmişini zaten seven bir yaşam sunmaya çalıştık. Geçmişte ve bugün yolcuya, yani binamızın konuklarına sevgiyle, saygıyla yaklaşmamız bizim geleneğimiz. Geçmişimiz yeterince zengin ve bizim onu seviyor olmamız da bizim için yeterliydi. Yurda giriş ve son ayrılış kapısında tarihin çeşitli zamanlarına ait bir kısım motifleri, son zamanlarda sıklıkla yapıldığı gibi salt turizmin otantik, yani yeni yerler bulma ihtiyacına malzeme yapmak uğrunda harcamak istemedik.

1998’de bu yarışmayı kazandıktan bir hafta 10 gün sonra o dönemin DHMI yetkilileri bizleri bir telefonla yanlış hatırlamıyorsam 12 civarı saat 1’de toplantıya çağırdılar. Kendilerine bir saat önceden haber verilen toplantıya katılmayacağımızı ileri sürdük. Fakat sonra tekrar telefon ettiler, “diğer müellif arkadaşlar geliyorlar, siz de gelin” diye. Yine mütevazı halimizle efendilik bizde kalsın diye kuruma gittik. Bu süreci anlatmak istiyorum, çünkü çok farklı bir yaşam sürdük. Bir de bu yarışma çok farklıydı hakikaten, sonrası da farklıydı. Yap-işlet-devret modelini aldığı için tasarım süreci de çok hızlı geçti, keyifli anlar yaşadık. Toplantıya gittiğimizde bizden 15 gün içerisinde projelerin kuruma verilmesi ve yap-işlet-devret modelinde ihaleye çıkarılacağı talebinde bulundu o dönemin yetkilisi. Kendilerine bizlerin profesyonel kişiler olduğumuzu, mesleğimizi böyle kazandığımızı, karşımızda bir kurum olduğunu, bizlerle bir resmi yazışmayla protokol yapmaları gerektiğini, bu protokolden sonra bu hizmeti verebileceğimizi dile getirdik. Biz bürokrasiye bağlılıkla suçlandık, hatta tehdit edildik, “rafa kaldırıldınız” denildi.

Kendilerine bir Cumhuriyet devletinin başkentine havaalanı yapacaklarını ve bunu yap-işlet-devret modeliyle yapacaklarını, bu süreç içerisinde bu projelerin hazırlanmasının mümkün olmadığını anlattığımızda, “efendim makinede hazır değil mi? Basın getirin, ihale edeceğim” dediler. Yine yap-işlet-devret modelinden bahsettik. Süreç içerisinde kurumla yapımcıyla bizlerle birtakım problemler yaşayacaklarını anlattık, “hayır rafa kaldırıyoruz” diye yine tehdit edildik. Biz de kiracı oranının han, kendilerinin yolcu, bizlerin de hancı olduğunu dile getirip toplantıdan ayrıldık. Süreç içerisinde diğer havaalanlarının yap-işlet-devret modeliyle gazetede ilanları çıkmaya başladı; Bodrum ilan ediliyor, İzmir Adnan Menderes ilan ediliyor. Bu ilanlar 3-4 sefer zannederseniz 1998’in sonuna kadar tekrarlandı. Bizler mimar olarak, tasarımımızın kağıt üzerinde kalmasını arzu etmeyen insanlarız. Bu ilanlar, bizi gıdıkladı açık konuşmak gerekirse.

1999 başlarında biz kendi kendimize oturduk 3-4 aylık veya 5 aylık bir süreçte bütün mühendislik disiplinleriyle bu yapıda kullanacağımız malzemenin yetkilileri veya sistemin yetkilileriyle, taşçısıyla, camcısıyla bir süreç yaşayarak 60 kü-

sur paftalık 1/200 projeleri ilaveler yaparak kuruma teslim ettik. Sonra bugünkü dönemi yaşadık, ama o arada bakanlara yazıyoruz, DHMİ'ye yazı yazıyoruz "bakın böyle projelerimiz hazır" diye. Çünkü İstanbul'a Atatürk'e TAV'ın ifadesiyle 8 adet A0 paftayla başladıklarını söylediler.

2003 sonlarına doğru kurumdan yine bir telefon aldık. O dönemin İnşaat Dairesi Başkanı "efendim, bunu yap-işlet-devretle ihale ediyoruz" dediler, tabii bizler mutlu olduk. Ben arkadaşlarımdan daha çok mutlu olmuşum, çünkü 1982'de Dalaman'daki ilk terminal binasını Ülgen Erkök'le birlikte tasarlamıştık ve de ülkede ikinci terminal yapısını tasarlama şansına sahip olacaktım, hakikaten mutluydum. Bizim binanın ortasından şöyle bir küçük kurşun kalemle bir çizgi attı, "yahu bu bina Ankara'ya büyük, bunun şu tarafını çıkaralım, bu tarafı dursun" dedi. "Sayın Başkan bu programı siz yaptınız ve de 1998'de yapılan ihtiyaç programı 2010 yılı perspektifine göre yapılmıştır bu yarışmaya giren meslektaşlarım bilirler. Bu yatırımlar o kadar sık sürelerde yapılan yatırımlar değil; bir. İkincisi, ülkede iç ve dış hatların bir arada olduğu, gelenin gidenin birbirine karıştığı bir şemaya sahiptir. Bunu böyle ortadan kesip atamazsınız" dedim. "Olur, biz yaparız" dediler.

Kendilerine etaplamayı önerdik -bina da yapılsın istiyoruz ya-. Önde üç dilim otoparkımız var. Bu dilimin birini yapmayın fazlaysa, ama bunu siz istediniz. 18 köprü, sonradan bir tanesine bir körük daha ekledik, 19 köprüdür. Yine her ne kadar proporsiyonu bozuluyorsa da iç hatlar tarafındaki üç dört köprüyü yapmayalım, çünkü ilk gelişme burada iskele yapısında olacaktır, sonra terminal yapısı, sonra da asimetrik olarak üçüncü piste karşı tarafa uygulanacak -inşallah görürüm o dönemi-. Doğan üstat Antalya'da gördüler, kendilerini kutluyorum. Buna da ikna olmadılar. Bu sefer baktık ki olacak gibi değil, kurumun üst yetkililerine çıkıp olayı anlattık, dedik "böyle böyle bakın, günlerce vakit harcadık anlatmak için." "Peki, biz konseptte dokunmuyoruz, bunu böylece çıkarıyoruz" dediler. Yanlış hatırlamıyorsam 2004 Ocak ayında ihaleye çıkardılar, Nisan ayında da TAV firması İstanbul'u yaptıktan sonra Esenboğa'nın yapısını kazandı. Bizler de sevindik açıkçası. Karşımıza çok farklı bir kurum da çıkabilirdi, en azından işletmeyi bilen bir firmaydı. Zira 1998'deki yarışmadaki ihtiyaç programı sanki devlet işletecekmiş gibi düzenlenmiş bir programdı. Yeme-içme birimlerinin hepsinde mutfak vardı, bolca ofis vardı, program çok farklıydı.

TAV yetkilileriyle görüştüğten sonra işletme problemlerine göre projeyi yeniden ana kararlara, malzeme kararlarına dokunmadan ele aldık. 4-5 aylık sürecimiz Ankara'daki ofislerde geçti. Ondan sonraki süreç de Ekim ayında zannederseniz, çünkü yolu deplase etmiştik, mevcut limandaki diğer tesislere de hizmet verecekti ve de şantiyedeki yapım süreci bunu etkilemeyecekti, alt geçit inşaatı ya-

pıldı. 19 Aralık 2004'te TB12 dediğimiz terminalin uç noktasındaki bloktan temel attılar. TAV'ı o konuda kutlamak lazım; 24 ay değil, 22 aylık bir süreçte gece gündüz çalışarak bu binayı bitirdik. Bizim için çok farklı bir ortamdı. Şantiyede bir taraftan çiziliyor, bir taraftan etüt ediliyor, bir taraftan inşaatı kontrol ediyorsunuz, bir taraftan yatırımcıyla kavga ediyorsunuz, fakat 1999 başında yapılan proje mahal listeleri ve teknik şartnameler hem bizi, hem TAV'ı rahatlattı. Bir problem olduğunda senin şartnamen bu deyip, karşına koyuyordun. Bu süre içerisinde mücadele verdik, bazı konular aklımıza yattıysa, doğru bulduysak süreç adına onayladık, ama tasarım 22 aylık bir süreçte ayaklandı ve bizler mutlu olduk.

Yarışmada elde ettiğimiz yapılar maalesef devlet sektöründe bitemiyor ve bittiğinde de bizler için iyi bir referans olamıyor. Her ne kadar yarışmayla elde edilen projelerin, yapı elde etme adına çok doğru olduğuna inanıyorsam da geçen süreç içerisinde bir şeyler eskiyor. Bu yapı ülkede hakikaten ses getirdi, bizler mutlu olduk. İlk başta anlamadılar binayı, mekanikçiye, aydınlatmacıya falan anlatamadık, kesitleri okuyamadılar. Sonra mekanlar ortaya çıktıkça, hepsi de gelip kutladılar. Bu tasarımı 1998'de yaptık, yani 2000'de bitseydi daha çok ses getirecekti. Ben bazen espri yapıyorum, "98 model tasarımıdır fena olmadı" diyorum. 1998'de tasarlanıp 2006'da yaşama geçti, şu anda kullanılıyor. İlk etapta, mekanlara girdiğinde insan olmadığı için bana da bazen boş geliyor ama çok kısa zamanda bu bina dolacak bence. Çünkü eskiden Ankara'dan yurtdışına birçok uçak firması yolcu taşırdı, İstanbul'da yapıldıktan sonra hiçbir şekilde Ankara'dan direkt uçuş alamaz olduk. Siyasi, politik nedenlerle bütün uçuşlar oraya aktarıldı. Hatta Sabiha Gökçen'deki ilk terminal açıldı, 4 yıl oraya uçak indirilmedi. Şu anda da hava trafiğinde zannedersen bir değişiklik yapacaklar ve Ankara'nın yolcusunu da artıracaklar.

Tasarım sürecinde, uygulama projelerini şantiyede ürettiğimizden bahsettim. Bu süreçte ana konularda iyi taşeron firmalarla anlaşıldı ve de yoğun bir koordinasyon toplantısıyla bütün detaylar, yani detayların prensibini koyduktan sonra uygulama detayı bölümleri birlikte üretildi. Sayın rahmetli Yenal Aktuğ da -çok deneyimli, bilgili bir meslektaşımız, nur içinde yatsın- bize alüminyum cephe konusunda danışmanlık yaptı. Şu anda veya yapım sürecinde gezerken bazen yerde elimize granit alıp atıyorduk, kayarken bir yere takılıyor, "bu olmamış sökün" diyorduk. Bize sonunda dediler ki "yahu beyler, siz mesleki kontrollük mü yapıyorsunuz yoksa inşaat kalite kontrollüğü mü yapıyorsunuz?"

Süreç içerisinde biraz huysuz müellif olarak adlandırıldık. Bundan kesinlikle rahatsız değilim. 24 ay Ankara'daki ofislerimizi kapalı durumuna getirdik, gittik orada oturduk. Dolayısıyla, tasarımın ağız burnu bir tarafa gidemedi, istediğimiz

gibi de oldu. Ama “hızdan dolayı işçilik düzgün mü, mutlu musunuz?” derse-
niz, mutlu değilim. Bana bazen takılıyorlar “yahu ne olur artık görmemeye ça-
lış” diye. Ama mümkün değil öyle bakmamız, yani yıllarca çizgi çizen, tasarla-
yan bir insan inşaata baktığında iki milimde, üç milimde hataları görebiliyor. Bir
türlü o huyumuzdan vazgeçemiyoruz.

Çok teşekkürler.

MURAT ULUĞ- Biz teşekkür ederiz. Kissadan hisse yarışmaya hazırlanırken bi-
rinci olmak için hiç çalışmayınız. Öyle bir sonuç çıkarabilir miyiz? Kaliteli bir ürün
almak istiyorsanız, hedefiniz birincilik olmasın.

Çok kısa bir anı. Bu yarışmaya biz de katıldık. Kaçınıcı mansiyon olduğunu bil-
miyorum ama üç ya da dördüncü mansiyonlardan birini aldık. Selim Velioğlu ve
Şevki Vanlı vardı aynı zamanda jüride. Bizim projemiz için önemli figür olduğu
ve diğer jüri üyelerinin tavırlarını bilmediğim için ikisini zikrediyorum. Selim Ve-
lioğlu bizim proje için ülkenin geleneksel mimarlık kültürü üzerine üst düzeyde
bir yorum olarak nitelemiş. Şevki Bey de “böyle kepezelik olmaz” diye bir yo-
rumda bulunmuş. İlginç olan şu: Şevki Bey’le dostluğumuz ve mimari diyalogu-
muz çok üst düzeyde olmasına rağmen yarışmalarda hiç anlaşamadık, ama Şev-
ki Bey’in jüri olduğu bütün yarışmalarda da bir şekilde ödül aldık, hatta büyük
çoğunluğu ilk üç derece. Burada sorun yok, yani Şevki Bey’le ilişkimiz itibarıyla
Şevki Bey yine protesto ediyordu.

Ancak Selim’le olan çok yakın plan ilişkimiz nedeniyle bunu sorgulamak zorun-
da kaldım. Çünkü bu yarışmadan birkaç ay ya da en fazla bir yıl önce Isparta
Çarşamba Pazarı Kentsel Tasarımı ve Mimari Proje Yarışması vardı. Burada da
ben deneysel tasarım alanı diye tanımladığım bir tasarım geliştirerek çalışma
yaptım. Benim için çok iyiydi ve çok da iyi bir sonuç aldığımı düşünüyorum, ken-
di kişisel tarihim açısından önemli olduğunu düşünüyorum. Selim birinci oldu o
yarışmada. Ben Selim’i buradaki kentsel problemlere yeni bir problem eklediği
ve gerici bir tasarım yapmış olduğu yönünde eleştirdim ve kendisi de benim yap-
tığım şeyin mimarlıkla uzaktan yakından ilişkisi olmadığına yönelik hatta sesle-
rimizi yükselterek çok ciddi bir tartışma yapmıştık. Bakın, aynı insanların bu kısa
süre içerisinde iki ayrı kimlik ve yorumla karşı karşıya gelmelerini ve bu tutumu-
nun kaynağının ne olduğunu hâlâ sorguluyorum ve sorgulamaya devam ediyor-
um.

Evet, Sayın Özbay söz sizde.

HASAN ÖZBAY- Teşekkür ederim. Önce organizasyon ve harika ev sahipliği için Mimarlar Odası İzmir Şubesi'ne teşekkür etmek istiyorum. Ben sizlere yapıyı çok fazla anlatmayacağım, daha çok süreci ve öyküsünü anlatacağım. Gerçi birkaç görsel materyal getirdim ama bunlar anlatmak istediğim şeyleri desteklemesi için hazırlanmış şeyler. Ercan Çoban "1998'de başladı, 2006'da bitti" dedi. Ne var ki biz 1985'de başladık, 2003'te bitti, 18 sene. Ancak Uygur'lar bizim rekoru kırma konusunda başarılı olacaklar gibi görünüyor.

Hasan Özbay

1985 yılı enteresan bir yıldır; 84-85 yılları yarışmaların arttığı bir dönemdi, hatta Tamer Başbuğ'un gösterdiği listeye göre yarışma adedi sıralamasına göre ikinci sıra, o yıllardaydı. Peş peşe yarışmalar çıkıyordu ve bizim için de başarılı bir sene olmuştu. Aynı sene içinde 5 adet yarışmada birinci olduk. Islamabad Elçiliği de bunların içinde en çok dikkat çekeniydi. Birkaç yıllık bir meslek hayatımız vardı ve Bayındırlık Bakanlığı kadar jüri de herhalde bize güvenememişti. Çünkü yarışma sonucunda jüri bir ay ek süre vermiş; bu bir aylık süre içerisinde projemizin jüri tavsiyeleri çerçevesinde düzeltilip jüriye tekrar sunulması istenmiş; yapılacak değerlendirme sonucunda da, şu meşhur, "kabili tatbiktir" kararının verileceği bildirilmişti. Jüride Cengiz Bektaş, İlhami Ural, Orhan Şahiner, Gülay Andaç ve bir de statiker üye vardı.

Biz bir ay sonra, elimizde projeler, Tamer Başbuğ ile bir tren yolculuğu yapıp, toplantı yerine, Mimar Sinan Üniversitesi'nde Orhan Şahinler'in kürsüsüne gittik. Toplantıda bir tek Orhan Bey vardı, diğer jüri üyeleri gelmemişti. Orhan Bey "oturun çocuklar" dedi, oturduk. "Bakayım" dedi, açtı projeleri. Kalemını çıkardı,

“şurayı niye yaptınız, şurayı şöyle yapsak daha iyi olmaz mıydı?” dedi. “Hocam, falan” derken Cengiz Bektaş geldi, “Tamam çocuklar yapmışlar” dedi. Jüri bizim projenin tatbik kabiliyetinin olduğuna karar verdi.

Çok kısaca projeyi anlatayım. Program kançılara ve rezidanstan oluşuyordu. Bunların iki ayrı yapı gibi davranmasını istemedik. Yapıların tek bir bütün olarak algılanmasını, böylece etkisinin daha güçlü olmasını istedik. Bunun için de bir “duvar” tasarladık ve bu duvara sembolik bir değer yükledik. Tüm yapı bu duvara takılan yapı parçaları olarak gelişti. Yapının bir tarafını kançılara diğer tarafını rezidans oluşturuyordu. Duvarın sokağa bakan tarafı son derece yalınken, bahçeye bakan tarafı -kültürel referanslarımızı o şekilde oluşturduk- daha parçalı, daha dinamik bir kütleye sahipti. Sanki bir Antalya evinin sokak ve bahçeyle ilişkisi gibi ele alınmış bir kurgusu vardı tasarımın. Bu plan kurgusunun en önemli elemanı olan duvarın, aynı zamanda, tüm servis mekanları, tuvaletleri, merdivenleri de barındıran bir işlevi vardı.

Yarışma sonrasında her şey hızlı bir şekilde gelişti. Sözleşmeyi imzalamamız aynı sene oldu ve Dışişleri Bakanlığı bizi yeri görmemiz için Pakistan’a yolladı. Tamer Başbuğ ile Pakistan’a gittik, 8 gün süren bir yolculuk oldu. Aslında 3 gün kalıp dönecektik fakat İslamabad Büyükelçiliği’ne çıktığımızda, o zaman İnal Batu Pakistan Büyükelçisiydi, bize “benim yarım saat sonra çıkmam gerekiyor, Devlet Başkanı’yla bir seyahate çıkacağım, beni lütfen gelinceye kadar bekleyin” dedi. Biz de seyahat programımızı uzattık, bir hafta kadar İslamabad’da kaldık.

TC İslamabad Büyükelçilik Binası

TC Islamabad Büyükelçilik Binası, inşa aşaması

Şehri bilmiyoruz, her sabah atlıyoruz taksiye, Islamabad gridal plandan oluşan bir şehir, 2x2 km.lik gridler var, bir gride (sektör) gidiyoruz, gezip sonra dönüyoruz. Yaklaşık bir hafta kadar Islamabad'ı sokak sokak gezdik. Seyahatimizi biraz uzattık, Lahor'u ve Karaçi'yi de gezdik. Lahor'da, bizdeki Topkapı Sarayı benzeri bir yönetim merkezi olan Kale var, Kale'nin içinde de bir fil rampası. Rampa tuğladan oluşan iki duvarın arasında yükseliyor, müthiş etkileyici. Ben bunu yapısal referanslarımız olarak değerlendiriyorum. Lahor'da müthiş bir ahşap işçiliği var, Moğol mimarisinden miras. Alhamra Art Center ise, tuğla kullanımıyla dikkatimizi çeken çağdaş bir yapı oldu. Bu yapı daha sonra Ağa Han Ödülü aldı. Bu yapıda kullanılan tuğlayı biz de kendi yapımızda kullandık. Kaldığımız süre içinde, biraz malzemeleri araştırdık, boyutlar nedir vb. Çünkü yurt-

dışında bir yapı yapacaksınız ama tuğlayı Türkiye’den getiremezsiniz. Dışarıdan gelecek malzeme mutlaka vardır ama bazı şeylerin de oradan temin edileceğini varsayarak, oradaki malzemeleri öğrenmeye çalıştık. Sonunda Sayın Büyükelçi geldi, bizi evinde kabul etti, birer kadeh konyak ismarladı. “Beyler projemiz çok kötüyümüş, öyle duyduk” dedi. “Efendim biz öyle düşünmüyoruz” dedik. Meğerse bizi Bayındırlık Bakanlığı’nın yolladığı iki tane bakanlık görevlisi zannediyormuş, proje müellifi olduğumuzu bilmiyormuş. Bizim proje müellifi olduğumuzu duyunca “Vedat Bey demişti” dedi. Vedat Dalokay, Islamabad’ın en büyük camisini yapıyor, işi ona vermediler diye çok kırılmış, ilk iş “proje kötü” diye tepki göstermiş. Vedat Bey’le tanıştıktan sonra, “bakın çocuklar şöyle oluyor, şunu takip edin” diye bize arka çıktı, ama başlangıçta, büyükelçiye “projeniz kötü” demiş. Niye projemiz kötü? Bir yanıtı yok tabii. Bir kadeh konyak içip sayın büyükelçiyle konuştuktan sonra, Türkiye’ye döndük. Bunun için 8 gün kadar Pakistan’ı gezmiş olduk.

Ondan sonra projeleri tamamladık. Gerçi projeleri tamamlarken bayağı da ceza yedik, onu söylemem gerekiyor. Elle çiziyoruz, detaylar çiz çiz bitmiyor. Elçilik binaları enteresan, her noktasını tasarlamamız gerekiyor, tip imalatlar neredeyse yok. Sonunda proje bitti, ama devletin de yatırıma başlama şansı olmadı. Önce bütçe yoktu, sonra Rusya dağılınca tüm yatırımlar Türki Cumhuriyetlere gitmeye başladı. 1998 yılında, nihayet bütçede bir kaynak bulunmuş, ihaleye çıkılacaktı. Dediler ki “gelir misiniz?” Ben gittim Islamabad’a, bu sefer büyükelçi değişmişti, Bozkurt Aran gelmişti. Onun evinde 5 gün kaldım, akşamları pijamaları çekip, beraber televizyon seyrediyorduk. O ara bazı şeyler yenibaştan gündeme geldi. Aradan geçen süre içinde mimari program açısından çok fazla değişiklik olmadı ama tesisat sistemleri ve mühendislik sistemleri değişti; yeni elektronik sistemler ortaya çıktı. Mesela biz projeyi elle çizdik, şimdi bilgisayar çıkmış, bilgisayar ağı gerekiyor. Bunların revizyonları gündeme geldi. Hazırlıklarını yaptık. İhale süreci esnasında Bozkurt Bey trafik kazası yaptı, eşi ve kızı vefat etti. Kazadan sonra iş biraz daha durdu. En sonunda 2000 yılında inşaat ihale edildi ve başladı.

Yapı yaklaşık 5.000 m² kapalı alana sahip. Metrekaresi 1.000 dolar gibi bir rakama ihale edildi. Aslında yurtdışı işler için normal bir rakam diye düşünüyorum. Aynı tarihte Bayındırlık Bakanlığı’nın proje keşfinde kullandığı yaklaşık metreka-relere bakıyoruz, 350–400 dolarlara falan geliyor. Devlet binasını 1.000 dolara ihale ediyor, ama projeyi bize yaptırırken 350–400 dolarla yaptırıyor. İnşaatı STFA yüklendi. Doğrusu o bir şanstı, çünkü STFA aslında altyapı işleri konusunda deneyimli olmasına karşın, mühendislik ve müteahhitlik konusunda oldukça özenli bir firma. Üç kuruşun hesabını yapmayan, yapılması gereken şeyi yapmayı kendine borç bilen bir geleneğe sahip. Örnek vereyim: Projede asma tavanlar alçı asma tavan. “Biz bunları alüminyuma çevireceğiz” dediler. “Niye?” “Klima

TC İslamabad Büyükelçilik Binası, inşa aşaması

cihazları ve elektrik armatürleri değişmiş, tavanların da sökülebilir olması gerekiyor". Onların hepsini değiştirdiler ve bir kuruş da ek para talep etmediler. Doğrusu bu müteahhitlik tarzı daha sonra karşılaştığımız bir örnek değil.

İnşaat başlayınca Dışişleri Bakanlığı bizden mesleki kontrollük yapmamızı istedi. Kabul ettik; mesleki kontrollük yapmaya başladık ve iki yıl boyunca her ay gittik. İnşaata ilk gidişimizden sonra, 11 Eylül saldırısı oldu ve Afganistan Savaşı çıktı. Onun için inşaat, 3 ay kadar yavaşladı. İnşaata ilk gittiğimde temel altı grobetonunu dökmüşlerdi, yerde birtakım çizgiler vardı, adamlar bir şeyler çiziyordu. "Bunlar ne yapıyorlar" diye sordum. Meğer binayı aplike ediyorlarmış. Grobetonun üzerine binayı birebir çizdiler. Müteahhit STFA, ama taşeron firmalar

yemel, onların usulü buymuş. Akslar bir renk çizilmiş, temel duvarları başka bir renk, kolonlar başka bir renk. Bana "bakın sizin projenizde şuradaki aksla şuradaki kolon arasında 382 cm. gözükyüyor, ama gerçekte 381 cm." diyorlardı. Bu anlamda her noktayı uyardılar.

İnşaat garip şartlar altında yürüdü. 11 tane eşeğimiz vardı. Bina, brüt beton ve tuğla kullandığımız bir yapıydı. Brüt beton kolonları yerel şartlarda çelik kalıp yapıp ürettiler, ama tabii aynı anda 20 tane yapamıyor, parça parça yapıyorlardı. Bazı şeyler çok yavaş yürüyordu, ama müthiş özenli bir işçilikle. Örneğin bizde her şey sıvanır, ama düzgün bir sıva işçiliği de yoktur. Bana bir gün şantiyedeki şantiye şefi konumundaki kişi geldi "sizin projenizde sıvalar 2,5 cm gözükyordu" dedi. "Evet" dedim. "Biz 2 cm. yaparız" dedi. "Öyle yap" dedim. "Ama projenizde 2,5 cm. gözükyüyor" dedi. "Tamam, sen bildiğin gibi yap" dedim. Sonra gittim, yine 2,5 cm. yapmışlar. Niye? Proje 2,5 cm. olduğu için müşavir izin vermemiş.

Pas payı için 5x5 cm. ebadında küçük beton küpler yaptılar. Küplerin ucunda teller var ve bunlarla inşaat demirine bağlanıyordu. Bunu elle bir kişi yapıyordu. Türkiye'de plastik parçalar vardır, demire takarsınız. Burada yerel şartlarla imal edildi. Çünkü işçilik çok ucuz, 50 dolara herkes evinde insan çalıştırıyor, kişi başına gelir 400–450 dolar civarında. Bazı şeylere çok özen gösteriliyor. Mesela jüt kanaviçelerini ıslatıp betonun üzerine koyuyorlar, bizde sulanır kurur çatlar patlar. O konularda hiçbir sorun olmadı. Bir sürü yerde elle kazı yapıldı. Çünkü arı gibi insan çalışıyor. Taşeron firmada proje müdürü olan kişi, Urdu'ca Babaci di-yorduk, babacığım gibi bir anlamı var, binanın her şeyine hakimdi. "Şurada 3 santim bir fark var nasıl yapacağız, burada 1 santim tutmadı ne edeceğiz?" diye her gün önümüze kitap gibi notlar çıkarıyordu. Bizim inşaatlarda ise bunları usta zaten halleder, 2 santim nedir ki der, geçer gidersiniz.

Yurtdışında yapı yapma deneyimi açısından bazı şeyler ilginçti. Her şeyi soruyorlardı, tabii burada anlatılanlar doğal olarak sadece bu yapı için geçerli. Çünkü mimarlık hizmeti, toplumda nüfusun çok az bir kısmına ulaşıyor, ama ulaştığı yerde de, İngilizler'in oluşturmuş olduğu bir gelenek var, o gelenek sürüyor. Bizim izin vermediğimiz hiçbir şeyi müşavir firma yaptırtmıyor, bizim dışımızda bir de Pakistanlı müşavir var, her şey için "mimardan yazı getirin" diyordu.

İslamabad, yağmurlu bir bölge. Özellikle yaz aylarında Muson yağmurları çok etkili. Cephelerdeki çıplak bırakılan tuğla duvarların havalanması için çift cidar oluşturduk. İki duvar arasında boşluk var, orası cephede bırakılan aralıklar sayesinde hava alıyor. Böylelikle yağmur yağdıktan sonra oluşan rutubet atılabiliyor. Hiç kimseye talimat vermedik, ama sıva yapmadan önce sıvanacak duvarları mutlaka murçlayıp sıvayı yapışacak bir hale getirmeye çalışıyorlardı. Şantiyede birkaç tane işçi vardı. Bunların tek yaptıkları iş, ellerinde bir faraş ve bir çekiçle

TC İslamabad Büyükelçilik Binası, iç mekân

yere düşen harçları tek tek kırıp temizlemektir. Bizde nasılsa betonun altına kalacak diye bir şey yapılmaz, ama orada sadece onu yapan bir adam vardı. Mühîş kaliteli dökme mozaik yapıyorlardı. Biz birkaç yerde uyguladık. Famerit benzeri standartta bir zemin elde ettik. Araya cam derzler koyarak yapıyorlar. Biz korktuk, cam koydurtmadık, 4 mm. kalınlığında çok ince mermer çıtalar kestirdik. Bunları Türkiye’de yaptırmak mümkün değil. İşçiliklerin ve malzemenin çoğu yerel şartlarda elde edilen yapıda, klima cihazı gibi mekanik ekipman ve vitriye malzemelerin bir kısmı Türkiye’den, bir kısmı yurtdışından geldi.

Tabii işler her zaman güzel gitmiyordu. Bu arada yeni büyükelçi geldi. Yeni büyükelçi amatör mimardı ve projenin doğru olmadığına karar verdi. Özellikle de

yatak odasının, çalışma odasının ve oturma odasının küçük olduğuna karar verdi. Şöyle metrekare bilgileri vereyim: 25 m² oturma kısmı var, büyükelçinin yatak odası bölümünde. Yatak kısmı 40 m², önünde bir 30 m² balkon, ayrıca 20 m² de bir dolap odası var. Tüm buna karşın terasın üzerini kapatılarak yatak odasına katılmasını istedi. Çalışma odası ile ilgili metrekareleri vereyim: 50 m² civarında bir çalışma kısmı, onun önünde 30 m² toplantı kısmı, arkada 20 m² özel oda; bunların birleştirilip tek bir oda yapılmasını istedi. Biz de "Sayın Büyükelçi, tek isteğiniz kendi mekanlarınızın büyütülmesi, buna izin vermiyoruz" deyince inanılmaz kötü bir ilişkimiz olmaya başladı.

Bir başka sorunumuz da şu oldu: İçeride kullanılan brüt betonları boyamak için ısrar etti, sonunda biz boyatmadık. Üç ay kadar önce de görev süresi doldu, boyatmadan ayrılmak zorunda kaldı. O da şöyle oldu: Bir gün yine gitmişim, "bunu boyatalım" dedi. Ben "yapmayalım" dedim. "Beyaza boyatalım" dedi. "Olmaz" dedim. "Bitmemiş gibi duruyor" dedi. "Yok, böyle kalacak" dedim. En sonunda "boyarsanız, beton rengine boyatırım, başka renk boyatmam" dedim. Ona razı oldu. "Peki, ne yapacağız?" dedi. "Önce bir güzel zımparalayacaksınız" dedim. "Zımparayla toz çıkmaz mı?" dedi eşi. "Çıkar" dedim. Bunun üzerine boyamaktan vazgeçtiler, "bizden sonraki yaptırın" dediler.

Tamer Başbuğ ile ikimiz inşaat sürecinde yaklaşık 25 kere Pakistan'a gittik, inşaat öncesinde de bir-iki kere gittik, işin sonunda gittik, sonuçta 30'a yakın seyahatimiz oldu. Bir ay ben gidiyordum, bir ay Tamer Başbuğ gidiyordu. Büyükelçi Bakanlık'a yazmış, bana yazının kopyasını vermediler, gizli yazışma imiş, ama anlattılar. "Başka mimarlar gelsin" demiş.

Bizden sonra, binanın dekorasyon aşamasında büyükelçinin eşi devreye girdi. Tüm mobilyaları kendisi yerel imalatçılardan seçti. Mobilyalar için biz Türkiye'den teklif aldık ama istemediler. Neden? Kendi denetimi içinde olmasını istiyordu.

Resepsiyon salonunda Gülnur Güvenç'in tasarlamış olduğu hayat ağacı şeklinde İznik çinisiinden yapılmış bir pano var. Türkiye'de İznik Vakfı tarafından yapıldı, çok hoş bir efekti var. Bunun önüne koltuk koymuşlardı. Resepsiyon salonundaki mobilyaların hepsi büyükelçinin eşi tarafından seçildi. Tam bir mobilya mağazası showroomu şeklinde. Mekanın her köşesinde başka başka koltuklar var. Bunlara 450.000 dolara yakın para harcadılar. Türkiye'den bizim aldığımız bel del bunun yarısı bile etmiyordu.

Sonuç olarak kendi meslek kariyerimiz açısından keyifli bir çalışma yaptığımızı düşünüyorum. İnşaatın geç başlamasının da şöyle bir faydası oldu: Bizim kazanmış olduğumuz deneyim bir sürü noktada yapıyı ilerletmemize olanak sağladı.

Belki sıcağı sıcağına başlasak bir sürü Bayındırlık detayıyla bina sonuçlanabilirdi. Ama ne yazık ki bitme aşamasındaki mobilyanın seçimi, bunların kullanıcı tarafından belirlenmesini hatırladıkça, Berlin’de bakalım ne olacak diye merak ediyorum doğrusu.

MURAT ULUĞ- Biz teşekkür ederiz. Bu arada küçük bir hatırlatma yapayım. Özellikle Özbay, Başbuğ gibi isimlerin o dönemde TC Islamabad Büyükelçilik Binası ve Eskişehir Atatürk Kültür Merkezi projesi, Avrupa’daki mimari dönüşümün Türkiye’deki etkileri olarak da yorumlamak, önemli bir dönemin başlangıcı olarak tanımlamak çok mümkün. Bir dönemin yarışmacı kültürünün davranış biçiminin kırıldığı ilk örnekler olmaları açısından da mühimler. Bu yapı -diğeri uygulanmadı sanırım- tasarımı olarak kentsellik kavramının ve tarihselliğin mimari yarışmalar gündemine katılmasıydı, yani önemli bir açılıştı; bunu hatırlatmak istedim.

Söz sırası Sayın Ayhan Usta’da; Buyurun.

Ayhan Usta

AYHAN USTA- Teşekkürler Sayın Başkan. Oturumun açılışında Sayın Başkan Uluğ'un anlattıklarını ve sabah bu yana konuşan diğer değerli katılımcıları dinleyince aslında hikayemizin hep aynı olduğunu düşündüm. Konular çeşitli olmakla birlikte aslında hikayeler aynı.

Hiç kuşku yok ki ülkenin en önemli mimarlık etkinliklerinden birisi; mimari proje yarışmaları. Özellikle 1930'lu yıllardan bu yana devam eden bir etkinlik olduğunu düşündüğümüzde aslında köklü de bir gelecek. Özellikle son 5 yılda bir dağınıklık olduğu da kesin. Bunun nedenlerinden bir tanesi sabah Tamer Bey'in yaptığı sunuşta da ortaya çıktı. Yarışmaların büyük bölümünü Bayındırlık Bakanlığı çıkartıyordu ama son 5 yılda Bakanlığın çıkardığı çok az yarışma var hatta Bakanlık yarışmalardan tümünden elini çekmiş durumda. Onun yerine bu boşluğu belediyelerin doldurduğunu ve şartnamenin hazırlanması, jürinin oluşumu konusunda tümüyle kendi inisiyatiflerini kullandıklarını görüyoruz. Bu anlamda birtakım hukuki boyutlara varan sorunların oluştuğunu Baran Bey'in tarihsel sunuşunda da gördük. Doğan Bey'in bir önceki oturumdaki yarışma mekanizmasıyla ilgili yaptığı çok değerli tespitlerden yola çıkarak aslında bütün bunların aşılabileceğini umuyorum. Çünkü buradaki bilgi deneyiminin buna müsait olduğunu düşünüyorum. Mimarlar Odası Genel Merkezi bünyesinden bu dağınıklığın aşılabileceğini düşünüyorum.

Bu oturumda deneyimlediğimiz iki projeden söz etmek istiyorum. Bunlardan bir tanesi 2005 yılında Sivas'a verdiğimiz bir öneriyle ilgili, diğeri de 2001 yılındaki Çevre Bakanlığı Hizmet Binası Yarışması'nda ya-

şadıklarımızla ilgili. 2005 yılında Sivas'taki mimarlık tarihi eserleriyle ilgili bir araştırma için Sivas Valiliğinin web sayfasını incelerken, bir yarışma duyurusu gördüm. Sivas'ta daha önce askeri bölge olarak kullanılan yaklaşık 70 hektarlık bir alanın Sivas Valiliği İl Özel İdaresine devredildiğini ve burada eğitim kampüsü, spor alanları, alışveriş merkezi, fuar, kültür ve kongre merkezini içeren bir kompleksi, bir kentsel mekanı oluşturacağından bahsediliyordu. Bu anlamda da fuar kültür kongre merkezi projesinin öncelikli olarak yarışmaya çıkartılacağı duyurusu vardı. İlgili birimle telefonla görüştüğümde, böyle bir yarışmanın olup olmadığını sordum, çünkü başka bir yerde böyle bir haber yoktu. Yarışmanın olduğunu onaylayıp, Resmi Gazete'de de yayımlandığını söylediler Ben de hem yer görmek hem de şartname almak için gittiğimde, yarışmanın tek ödüllü -miktarı da 65 milyar- bir yarışma olduğunu öğrendim. Nedenini sorduğumda; raportör olan arkadaş Vali Bey'in "herkes birinci olmaya çalışsın" dediğini iletti. Yarışmalara katılmanın bile, tasarım pratiği bakımından çok şey kazandıracığına herkes gibi ben de katılıyorum.

Şu da bir gerçektir ki yarışmayı kazanma ya da sıralamaya girme anlamında yarışmanın kendisi risktir ve yarışmaya girmek bir anlamda o riski göze almaktır. Bu şekilde düşünerek ve başka bir etkinlikte yapı yapma şansımın olmadığını bilerek bu projeye önem verdim ve üç kişinin katıldığı bir yarışmada birinci oldum. Sonrasında bu projenin uygulamaları için idareyle görüşmeye gittiğimizde, projelerinin yapılması için çok isteklilerdi. Daha önceki deneyimlerimiz vardı, Noterler Birliği, Anayasa Mahkemesi binası gibi, aslında jürinin çok beğendiği halde bazı çekincelerinden ötürü üçüncülük ödülüne yer bulduğumuz işlerdi. Bu da ondan çok farklı değildi. Türkiye koşulları gerçeği arkasına sığınmadan, kendi mekansal öngörümüzü gerçekleştirmek üzerine işler yaparız. Jüri bu riski göze alarak bizi seçmişti. Aslında daha konformist işler vardı.

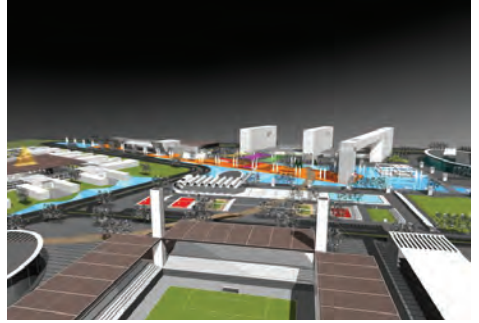
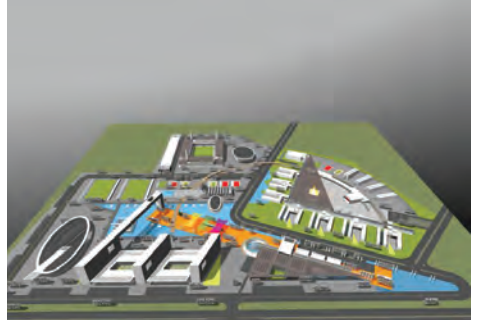
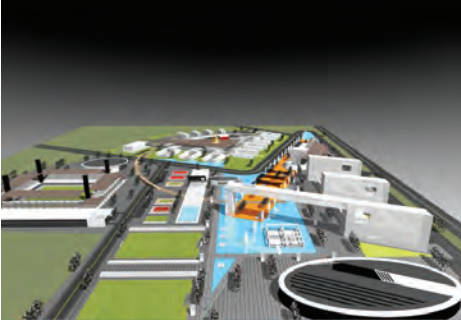
Bir kente girdiğinizde bir takım "hoş geldiniz" yazıları sizi karşılar. Sivas kentine ana giriş noktalarında: "Cumhuriyetin temellerinin atıldığı kente hoş geldiniz" diye bir ibare var ve bu beni çok etkilemişti. Bir yandan gerçekten böyle bir kent, öte yandan çok yüklü tarihsel mekanlar -Çifte Minareli Medrese, Sivas Ulu Cami gibi özellikle Selçuklu eserleri- barındıran bir kent. Projemizi kurgularken bu ikili durumu göz önünde tuttuk. Anadolu'nun merkezinde çağdaş bir toplum yaratma düşüncesinin temellerinin atıldığı bir kentte, modern, çağdaş bir iş olsun isteği ve Cumhuriyetin ideolojilerini yansıtsın kaygıları ile sadece fuar kültür kongre merkezinin parselindeki projeyi yapmamız gerekirken, üstümüze vazife olmadığı halde bütün alanla ilgili mastır planı yaptık. Bu mastır plan çerçevesinde bir eğitim kampüsü, açık kapalı spor sahaları, alışveriş merkezleri ve fuar kültür kongre merkezi binası vardı.

SİVAS FUAR - KÜLTÜR - KONGRE MERKEZİ MİMARİ PROJESİ - 2005

SİVAS EĞİTİM / KÜLTÜR / İÇARET / SPOR VE KENTSEL REKREASYON MERKEZİ PROJESİ

- A) KÜTÜPHANE
- B) TUZLUK
- C) KALKI OYUN TİM O.
- D) KAPALI SPOR S.
- E) ÇEVRE ÇEVRE TİM O.
- F) KAPALI SPOR S.
- G) SİYENKUM
- H) KAPALI OYUN TİM O.
- I) ÇAMURU YÜZME P.
- J) AÇIK SPOR ALANI
- K) ÇAMUR TİM O.
- L) AÇIK S. SARAYI
- M) BİNGİ
- N) ALIŞ VERİSİ MERK.
- O) GİTEL
- P) FURN. AHOĞ. MERK.
- Q) GÖLET
- R) MENKAR TİM ADA
- S) ÇEVRE TİM O.

Sivas Fuar-Kültür-Kongre Merkezi Mimari Projesi

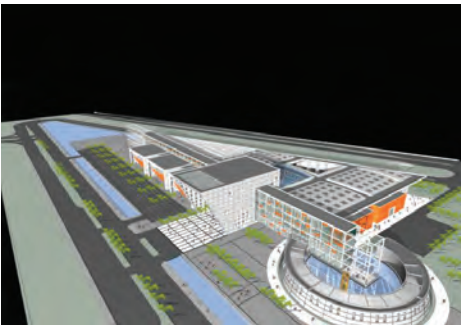
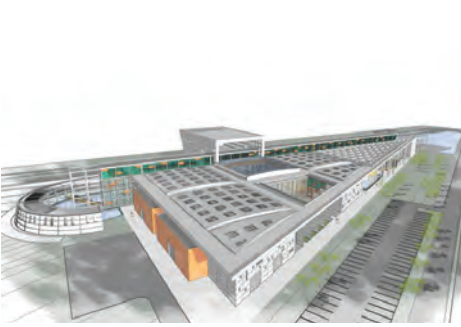
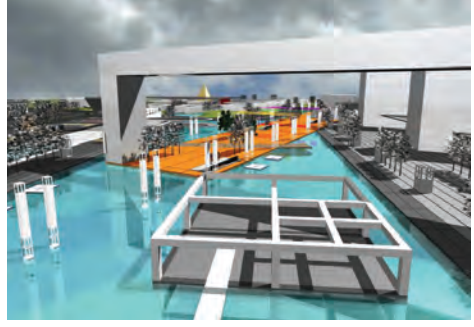
Yalnız zeminin şöyle bir özelliği var: 70 hektarlık alan, Kızılırmak etki alanında olduğu için zemin suyu oldukça yüksek seviyelerde. Bu ayrıntılı olarak şartnamede belirtilmiş ve bodrum yapılması kesinlikle istenmiyordu. Biz önerdiğimiz mastır plan çerçevesinde kendi yapımızda bütün zemin sularını toplayabileceğimiz büyük bir gölet oluşturduk. Bütün diğer mastır plandaki mekansal öbekleri bu suyun çevresinde biçimlendirdik.

Ankara-Erzincan yolunun, hız yolu olması sebebiyle yapıyı kente döndürdük ve rasyonel ve çağdaş bir kurguya oturttuk. Sadece Taçkapı üzerinde Sivas'taki tarihsel mimariyle ilgili bir yorum getirdik. Sabahtan bu yana çeşitli şekillerde yarışmaların aksayan yönü ortaya konuldu ve bu iş de aksayan yarışmalara örnek. Ama Semra Hanım'ın konuşmasında değindiği işverenin kararlı olması, gerçekten işi istemesiyle bu işin temelleri atıldı ve şu anda da inşaat devam etmekte.

Enteresan olan ikinci iş ise Bayındırlık Bakanlığı tarafından açılan bir yarışmaydı. Baran Bey de belirtti, sanırım 672 yarışma var ve bunların büyük bir çoğunluğu Bayındırlık Bakanlığı eliyle gerçekleştirilmişti. Örneğin bir önceki yarışma deneyimi açısından oldukça deneyimli bir birim Bayındırlık Bakanlığı ve onun ötesinde de Türkiye'de bayındırlık faaliyetlerinin devam ettiği ya da ondan sorumlu olan bir bakanlık. Çevre Bakanlığı bununla iç içeydi ve Bayındırlık Bakanlığı bu projeyi yarışmaya çıkarmıştı ve onların söylediğine göre uzun zamandan bu yana -5.000 m² alan verilmişti- bu büyüklükteki bir iş yarışmaya çıkarılmamıştı. Anımsadığım kadarıyla 100 civarında katılım olmuştu. Bizim önerimiz bu yarışmada birincilik ödülü aldı. Ödül sonrasında enteresan şeyler oldu. Bunlar ilginç değil esasında, çünkü birçok arkadaşımız ya da yarışmalarla ilgilenen hemen herkesin başına gelen işler. Bir kez daha ben kendi özelimde bunu yinelemiş olacağım ama kısaca aktarmak istiyorum.

2001 ve 2002 yılında projenin bütçede ödeneği olmasına karşın, ihaleye çıkarılmadı ama çıkarılması gerekiyormuş. Biz de o zamana kadar yarışma çizilir, bakanlığa söylenir, proje yapılır diye biliyoruz ama birinci ödülün ne menem bir şey olduğunu, nasıl sorumluluklar yarattığını aslında gerçek anlamda Çevre Bakanlığı projesiyle öğrenmiş olduk. Bize şirketler kurdurdular, teminat mektupları aldılar ama işi bir türlü ihaleye çıkarmadılar, hatta 3. senesinde iş ihaleye çıkarıldı. Onun için bizi davet ettiler. Kendileriyle görüşmeye gittiğimizde genel müdürlük var, bir de başka bir müdürlük daha var, onun adını anımsayamıyorum. O kişiyle görüşmeye gittiğimizde kırımlar falan yapılıyor. Biz de dedik ki "böyle birtakım araştırmalar yaptık, %2'ler, %5'ler ya da yeni başlayanlar %8, %10 falan kırıyormuş." Gayet argo bir çıkışla bize "o para bir buzdolabı bile almıyor" dedi ve biz oradan çıktık.

Öğleden sonraydı asıl randevumuz. Bakanlığın civarında bir yerde oturuyorduk. Çok moralem bozulmuştu. Öğleden sonra gerçek buluşmaya gittiğimizde, bu

Sivas Fuar-Kültür-Kongre Merkezi Mimari Projesi

Sivas Fuar-Kültür-Kongre Merkezi Mimari Projesi

ihaleyi çıkaran birimin başındaki zat bana "biz bu nedenle yarışma yapmak istemiyoruz. Ben şurada 50 milyara yaptıracağım işi, seninle konuşmak zorundayım." O zaman 1 trilyon civarındaydı uygulama projesi. "Seninle muhatap olmak zorundayım, aslında ben bunu ihaleyle 100 milyara yaptırırım" dedi. Cumhuriyet, Atatürk'ün başkent yaratma düşüncesi ve o tarihlerde yapılan işler düşünüldüğünde çok ürkütücü bir durum. Çok üzülmüştüm, olmasa diye canı yürekten dua ettim ve iş olmadı.

O projenin ihalesini aldık. Termin cetvelleri çok sıkışık falan, ama yapamama lüksümüz de yoktu. Projeyi üç beş ay gibi bir sürede yapmamızı istiyorlardı. "Yaparız" dedik. Gerçekte yapılması mümkün değildi o zamanlar, çünkü çok büyük bir işti. İhaleyi aldık, o süre içinde o ihalenin tamamlanması gerekiyordu. İlgili birimler yıl sonuna kadar projenin teslim tarihi olan 31 Aralık tarihine kadar o işi onamadılar ve ondan sonra "bu iş yapılamayacak" diye bir yazıyla bildirdiler. Yapamamamızın nedenini de memur olmamıza bağladılar, fakat aradan geçen zaman içinde bakanlığın kendi içindeki hukuk birimi "projeyi yapmanızda hiçbir sakınca yoktur" diye görüş bildirdi ve o bildirilen görüşle hepsi hasıraltı edildi. Hükümet değişti, Çevre Bakanlığı kapandı, dolayısıyla bu proje de rafa kalktı. Bir yanda birinci örnekte yanlış yürüyen bir yarışma mekanizmasının yarattığı başka bir sonuç var, öte yandan aslında doğru işleyen, deneyimli olduğunu düşündüğümüz bir birimin yürüttüğü bir yarışmanın geldiği durum.

Hiçbir zaman heyecanımızı yitirmedik ve halen heyecanla yarışmalara katılıyoruz, işler yapıyoruz. Hiçbir zaman birinci olmak istemezdim. Çünkü birincilikle ilgili gerçekten kötü deneyimlerimiz oldu, o aralar ruh halimiz bozuldu yaşadıklarımızdan ötürü. Şunu da düşündüm: Belki bakanlık nezdinde yeni tanınmış olmamızın verdiği bir durum da buna sebebiyet vermiş olabilir. Neden böyle oldu sorusu benim benliğimi aslında meşgul etmiyor ama zaman zaman sohbet sırasında düşünmüyor da değiliz.

Yarışmaların sorunları olduğu gerçeği ortada ama konuşmamın başında belirttiğim gibi bunların aşılamayacak olduğunu düşünmüyorum. Buradaki topluluktan da gördüğümüz gibi yeterli birikim ve deneyim var. Oda'nın bildiğim kadarıyla ödüllerden %5 kesinti hakkı var. Demek ki bu işleri organize etme zorunlulukları da var. Yönetmelikler süreci dikkatli bir şekilde taranarak, uygun bir model geliştirilebileceğini ve bu sorunların ortadan kaldırılabileceğini düşünüyorum. Akademik yaşam içerisinde olan birisiyim ve her ne kadar mimarlık eğitiminin kalitesinin düştüğü konusunda yaygın bir kanaat olsa da, çok yetenekli arkadaşların mezun olduklarını görüyorum. Bu sorunlu son 15 yıla bakarsanız ödül alan arkadaşlarımızın çoğunun genç olduğunu görüyoruz. Bu da aslında yarışmaların çok doğal bir sonucu, çünkü yenilerin araya katılması ve kendileri-

ni var etmeleri gerekiyor. O açıdan son derece önemli yarışmalar. Burada farklı kuşak temsilcilerinin, farklı deneyimlere sahip bireylerin bu sorunu çözme konusunda, yeterli gayreti göstermesi ile sorunların çözüleceğini düşünüyorum. O açıdan bu toplantı çok değerli, umuyorum devamı gelecektir ve bu sorun çözümlere olumlu gelişmeler olacaktır.

Teşekkür ederim.

MURAT ULUĞ- Söz Mete Öz'ün. Buyurun Sayın Öz.

Mete Öz

METE ÖZ- Yarışmaların geneliyle ilgili birkaç söz söyledikten sonra kendi binamızın özelinde yarışma, projelendirme ve yapım süreçleri hakkında sizleri bilgilendirmek istiyorum.

Ben yarışmaları kişiye özel dikilmiş kostümler içinden ortama en uygun olanın seçilmesi gibi görüyorum ya da hanımların özel günler için kostüm seçmesi gibi. Genelde konfeksiyon bir ürün seçilmez, önce moda dergileri karıştırılır, eşin dostun giydikleri tartışılır, sonra işin erbabı bir modaevi bulunur, modele karar verildikten sonra prova süreci merak ve tartışmalar içinde devam eder. Sonuçta çıkan üründen genelde tatmin olunmaz ama artık vakit kalmadığı için sonuca razı olunup davete gidilir. Eğer orada kostüm genel bir beğeni kazanırsa, kullanıcı ne kadar iyi bir karar verdiğini herkese anlatır ama tersi olursa kesin suçlu modaevidir, tıpkı mimarlar gibi.

Yarışmalarda konuya ve yapının büyüklüğüne göre süreç kısıtılıp prosedürün basitleştirilmesinin, daha çok binanın bu kapsamda ele alınmasına imkan sağlayacağı görüşündeyim. Çocukken mahalle maçlarında topun sahibi küsüp gidince maç biterdi. Bizim de yapı sahibinin yarışmanın gerekliliğine ve sonucuna ikna etmemiz ve onu sürecin bir parçası olarak tutmamız, yapının gerçekleşmesine büyük katkı yapacaktır. Oyunun kurallara göre oynanıp tamamlanması jüri üyelerinin sorumluluğunda olduğundan, özellikle Oda'nın Yarışmalar Komitesi'nin konu hakkında jüri üyelerine ön bilgi ve deneyim aktarımı yapmasının uygun olacağı görüşündeyim. Çıkacak ulusal yarışmaların oluşturulacak geniş katımlı bir kurul tarafından akreditasyonu son zamanlarda yarışmalarda gördüğümüz kural

TESKOMB Binası

dışılıkları mümkün olduğunca azaltacaktır. Bir yarışmanın bu kurula akredite olması, kuralların net olarak ortaya konulup yarışma sürecinin bu kurul tarafından gözetilmesi zorunlu hale getirilebilirse her yarışmada bu kurulun bir temsilcisinin gözetmen olarak bulunabilmesi sağlanabilirse ortada bir problem kalmayacakmış gibi geliyor bana. Böylece deneyimin aktarılmasında süreklilik sağlanmış olacaktır. Bu durumda kurul tarafından akredite edilmemiş yarışmalara meslektaşlarımızın katılmaması da sağlanmalıdır. Aslında bu görev şu anda Yarışmalar Komitesince yürütülmekte, ama bence böyle bir kurulun Mimarlar Odası gözetiminde daha geniş katılımlı ve bağımsız olması, etkinliğini artıracaktır.

Herkes geçmişinden bir miktar bahsetti, biz de yıllar önce aynı sınıftan beş arkadaş mezun olduktan sonra bir yandan bürolarda çalışıp, bir yandan da yüksek lisansa devam etmeyi düşünüyorduk. Kendimizi sınamak için bir mimari proje yarışmasına girdik ve girdiğimiz ilk yarışmada da birinci olduk. Belki Murat Uluğ'un dediği gibi bu olduk. Böylece ilk büromuzu açıp serbest mimarlık yapabilme imkanına kavuştuk. Bu yüzden yarışma ortamı bütün genç mimarlara meslek içi eğitimin yanında hayallerindeki yapıları realize etme imkanı da sağlamaktadır. Böylece hem o mimarlara, hem de meslek ortamına büyük oranda katkıda bulunacağını düşünmekteyim. Bizim binamıza gelirse, yarışma ve sonrası süreci size hatırlatmak için kısa bir görsel sunmak istiyorum.

TESKOMB Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi Kefalet Kooperatifleri Birliği 1999 yılı sonunda Ankara Cinnah Caddesi'nde iki kent parselinden oluşan arsasında yaptıracağı genel merkez binasının projelerini elde etmek için bir mimari proje yarışması açmıştır. Yarışma 30 Nisan 2000 tarihinde sonuçlanmıştır. Asli jüri üyeleri; Haluk Pamir, Vahit İmamoğlu, Bilal Yakut, Can Ersan ve Hasan Özbay'dan oluşmaktaydı. Yarışmaya o döneme göre oldukça geniş bir katılım olmuştu. Katılan 163 projeden 12 tanesine; 3 ödül, 3 mansiyon ve satın alma verilmişti. Jüri, yarışma şartnamesinin ekine koyduğu proje sözleşme taslağını gerektiği gibi hazırlamış ve mesleki kontrollük hizmetini sözleşmenin ayrılmaz bir parçası haline getirmişti.

Kolokyumda oldukça büyük tartışmalar olduktan sonra nihayet bize kısa bir söz verildi ve o gün yarışma sürecinin ilk bölümü tamamlanmış oldu. Biz müellifler mal sahibi idareyle baş başa kaldık. Önce yarışmayı çıkartan TESKOMB yönetimi genel kurulda değişti. Gelen yönetim jüri tarafından proje sınıfları yazılarak belirlenmiş proje ücretini piyasada çizilen apartman projesi ücretleriyle karşılaştırarak ne kadar çok yüksek olduğunu belirtti. Biz binanın çelik strüktürünü ve kent parselinde sınırlı kat yüksekliği altında iklimlendirilecek binanın mekanik sistemlerinin özel uzmanlık gerektirdiğini belirterek, böyle bir kıyaslamanın mantıksız olduğunu söylememize rağmen idareyi pek ikna edemedik. İdarenin

kurumsal sürekliliği olmamasından dolayı binanın yarışmaya çıkartılması bile tartışılmaya başlanmıştı. Hatta bazı yönetim kurulu üyeleri mimari bürolardan teklif alıyorlardı. Maalesef ki meslektaşlarımız da bu işe teklif veriyordu.

Son çıkan öneri ise; bu işin projesiyle niye müteahhide ihale edilmediğini sorguluyordu. Bu gelişmeler bize kazandığımız diğer altı yarışmadan ikisinde olduğu gibi bu işi yapamama ihtimalini ve sonuçta binanın yapılamama ihtimalini hatırlattıkça neler yapabileceğimizi düşünüyorduk. Üstelik tüm bu gelişmeler olurken bir de idareye kendi bünyelerinde bir teknik bölüm olmadığı için onlar adına süreci koordine edecek bir müşavir grupla anlaşmaları gerektiğini söyleyerek sanki işi yokuşa sürüyor gibiydik. Bütün bu gelişmeler sonucunda yine de proje grubu olarak mühendis arkadaşların karşı çıkmasına rağmen proje ücretini indirip gerekli idarenin isteklerini yerine getirecek şekilde düzenlemeler yaparak 2000 yılının 10. ayında sözleşmeyi nihayet imzaladık.

Sevinç içinde işe başlayacağımız sırada Türkiye Elektrik Kurumu'ndan bir yazı geldi. Yazıda bu arsa dahilinde inşaat alanı içinde bölge trafosu çözüleceği, bunun için de bizim toplantı salonu olarak planladığımız yerin yarısını kendilerine ayırmamızı istiyorlardı. Zaten bina 5.000 m², çok önemli bir yerini istiyorlardı. Ne yapacağımızı kara kara düşünmeye başladık. Mal sahibi ve biz buna karşı çıkarak çözüm yolu aramaya çalıştık. Birkaç aylık uğraş sonucunda nihayet arka tarafında bulunan belediye parkının alt ucuna yerleştirilmesi için belediyeden imkan sağlandı. Bu boşlukta yatırımcı da boş durmamış, yarışma programında yer alan esnaf evi misafirhaneyi iptal ederek yapının tamamını büro binasına çevirmişti. Buna göre projeleri tekrar elden geçirdik, standart imar binaları dışında yaptığımız çözümleri belediyeye kabul ettirebilmek için büyük uğraşlar verdikten sonra 2002 yılının Temmuz ayında uygulama projelerini ve ihale şartnamelerini idareye teslim ettik.

Yapının inşası için müteahhit firma seçimi idare tarafından yapıldı. Bizim hiçbir görüşümüz alınmadı. Mesleki kontrollük hizmetine başlamamız Mayıs 2003 tarihini bulunca, müteahhit, kontrolümüz dışında kazı temel ve bodrum imalatını neredeyse tamamlamıştı. Bu sefer de artan maliyetler karşısında hesaplanan bedelin çok üstünde bir harcama yapıldığı için binanın çelik olan üst yapı taşıyıcısının betonarmeye çevrilerek ucuzlatılması alternatifini önümüze getirildi. Ama idarenin ve müteahhidin tüm çabasına rağmen mevcut projenin deprem yönetmelikleri çerçevesinde betonarmeye çevrilmesinin mümkün olmayacağı anlaşılacaklar, tekrar bizim önerimize geri dönmek zorunda kaldı. Yalnız proje ücretinde yaptığımız indirim karşılığında, mühendis arkadaşımızdan çelik imalat detaylarını kapsam dışı bırakarak bir indirim almıştık. Bu detayları müteahhit firmaya tamamlamak zorunda kaldık inşaat sırasında. Tabii bunlar da bizim kontrolü-

müz dışında detayların gelişmesine neden oldu. Ortaya çıkan sevimsiz detayları nasıl kamufle edeceğimizi, her gün ortağımla birlikte düşünüyorduk. Neyse ki dekorasyon aşamasında bunların büyük bir bölümünü halledebildik.

Sonuçta mal sahibi idare, Kenan Özbek, Ayhan Razgat, Mehmet Sabri Yurdakul'dan oluşan mühendis arkadaşlarımız, müteahhit firma Feka ve mal sahibi temsilcisi meslektaşımız Orhan Gönülan'ın katkılarıyla yapı, 2005 yılı başlarında tamamlandı. Böylece 1999 yılında başlayan 5 yıllık serüvenimiz mutlu sona ulaşmıştı. Uygulama projesine geçtikten sonra binanın ortasında bir omurga boşluk vardı.

Son olarak sözlerimi bağlarsam; benzer hikayelerin tüm meslektaşlarımızın başından geçtiğini şimdi tekrar görmüş olduk. Önemli olan, bunlardan gerekli derslerin çıkartılarak bundan sonraki yarışmalarda aynı problemlerin ortaya çıkarmaması için çaba harcanmasıdır. Aslında geçmişte belirli birkaç idare yarışma çıkarttığı için, oluşan birikim, kurum içinde kalabiliyordu ama günümüzde özellikle yerel yönetimlere kadar yayılan yarışmalarda bilgi ve deneyim eksikliği nedeniyle zaman zaman içinden çıkılmaz durumlar ortaya çıkmaktadır.

Burada her şeyi ben bilirim tarzındaki iş bitirici yönetim anlayışının etkisini de göz ardı etmemek lazım. Yine de karamsar olmamak gerektiği kanaatindeyim. Biz eğer kendi meslek ortamımıza sahip olur, sorunları elbirliğiyle çözebilirsek bugünden daha iyi yerlere doğru gidebiliriz. Sonuçta Mimarlar Odası İzmir Şubesi'ne, bu anlamlı çalışması ve yaptıkları ev sahipliği için de ayrıca teşekkür ederim ve hepimize de beni dinlediğiniz için teşekkürlerimi, saygılarımı sunarım.

MURAT ULUĞ- Biz teşekkür ederiz; sürenizi çok iyi kullandınız. Bu yarışmayla ilgili hatırladığımı sanıyorum Abdi Güzer ikinci olmuştu. İkinci olmuşken, Oda kimlik belgesi olmadığı için elenmişti. Böyle talihsizliklerle de karşılaşılıyor yarışmacılar olarak, ben karşılaşmadım ama Abdi için üzül müştüm gerçekten.

Belki forum kısmında belgenin böylesi bir duruma yol açmasını tartışabiliriz, yani kimlik belgesi, tasarımın kendisinin önüne geçecek bir şey midir? Belki de usulen öyledir, çünkü hukuken bir davayı bir gün geç kaldığınız için kaybediyorsunuz. Yine de kişisel olarak içime sinmiyor böyle bir şey. Hukuken geçerliliği çok doğru bir şey ama bir tasarımcı olarak üzülmeden de yapamıyor insan.

HASAN ÖZBAY- Ne yazık ki bir bürokratik süreç de var. Siz buna uymadığınız zaman, bu sefer başkalarının bu süreci yıpratmaları söz konusu. Örneğin İstanbul Atatürk Havalimanı Yarışmasında Ahmet Vefik Alp'in idareyi mahkemeye verdiğini ve tazminat kazandığını herhalde biliyorsunuz. Bu nedenle jüri taahhüdünün arkasında durmak zorunda, bunu beğenirse de. Çünkü Mimarlar Oda-

sı Yarışma Yönetmeliği bu belgenin zorunlu olarak isteneceğini ve uyulmadığı takdirde atılacağını söylüyor. O zaman sizin elinizde yorum yapma şansınız kalmıyor. Bu doğrudur veya yanlıştır ayrı konu, ama hukukta da vardır, beğenmediğiniz şey olabilir, onun için mücadele edersiniz. Trafikte 50 km. hız limiti varsa, polis de size 50'yi geçtiğiniz için ceza yazıyorsa, cezayı ödersiniz.

MURAT ULUĞ- Evet sonuçta icradan da alabilir, sonuçta Maliye geliyor sizin mal varlığınıza el koyuyor. Burada da bence Abdi eğer Oda üyesi değilse, ana koşul bu olduğu için Oda üyesi olması gerekir ama parasını ödememek başka bir şey. Çok fazla bir şey demek istemiyorum ama içeriği yok eden bir format bu. Şunu ekleyeyim: Jürinin aldığı kararlar itibariyle tutarlı olabilir, ancak dışarıdan baktığımızda bir daha gözden geçirilmesi gereken önemli bir şey. Ticaret Odası'na gidip belge istediğimiz zaman o yılki paranın ödenmiş olması şart tutuluyor. Hiç yasal değil böyle bir şey. O zaten kimlik belgesi değil, tanıtma belgesi. Yine de içime sinmediğini aynı zamanda Oda süreçlerini bilen bir insan olarak belirtmek istedim.

HASAN ÖZBAY- Bizim de sinmedi, ama ne yazık ki kurallara uyduk.

MURAT ULUĞ- Kurallar uymak için, ama aynı zamanda da ihlal edilmek için.

HASAN ÖZBAY- Turgut Özal da öyle demişti, "Anayasayı bir kere delmekten bir şey çıkmaz" demişti.

MURAT ULUĞ- Bir şey olmadı gördüğümüz gibi.

Cem İlhan

CEM İLHAN- Ben son sözü alma avantajımı kullanmak durumunda oluyorum. Forum kısmını saymıyorum ama deneyimler kısmında sonuncu konuşan meslektaşlardan biri olarak birkaç şey söyleyeceğim. Tekrar edilmemesi gereken konuları geçince geriye şöyle bir şey kalıyor: Bir yarışma açıldıktan sonra o binanın hayata geçirilme süreci rekoru galiba bizde. ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampüsü Mimari Proje Yarışması 2003 yılında açıldı, 2005 yılında da binalar kullanılmaya başladı. Böyle sıradışı özel bir durum söz konusu.

Diğer taraftan da istisnalar kaideyi bozmaz lafını hatırlattı burada konuşulanlar. ODTÜ gibi projeler -ki ODTÜ son dönemde yapılanlardan biri olduğu için daha akıllarda kalan bir deneyim- tam bir istisna. Çünkü ben kendi adıma bir daha böyle bir deneyim yaşayıp yaşamayacağımdan çok emin değilim. Yarışmalara girmeye devam ediyoruz ama böyle şanslı bir durum bir daha olacak mı bilmiyorum. Çünkü yarışmadan inşaata uzanan süreç anlamındaki rekorun dışında, tüm önyargıları da kırdı ODTÜ. Sadece bizim binalar değil, ondan sonra açılan davetli yarışmalarda elde edilen yarışmalarda da aynı ciddiyet ve irade sergilendi.

Öncelikle idarenin “yarışma çok vakit kaybettirir” inancını kökten değiştirmiştir. ODTÜ merkez binası olsun, dörtlü amfi blokları olsun, Semra Teber’in yaptığı öğrenci yurtları olsun, Hüseyin Bütünerler’in yaptığı eğitim binaları olsun bir senelik süre içinde; yani 8 ay içinde projeleri, 12 ay içinde inşaatları biten yapılar olarak son derece hızlı gitti. Idareler projenin arkasında durunca, bütçe de varsa bu işler tıkrık oluyor, olabiliyor. Burada Kamu İhale Kurumları’nın da Bayındırlık Bakanlığı’nın da çıkaracağı dersler var diye dü-

şünüyorum. Diğer taraftan ODTÜ'nün ne derece bir devlet kurumu olduğu da tartışılabilir. Üniversite olarak daha arada bir statüde kalıyor, yani bir aktör olarak da tartışmalı bir durumu var.

1992 yılından beri yarışmalara giriyoruz. Siz de değindiniz, büroyu kurmak zorunda olduğunuzdan bahsettiniz. Biz büroyu yarışmaya girmeden önce kurduk. Yarışmaya girme kararını aldık ve büroyu kurduk. Başka işler çıkarsa fatura da keseriz dedik ama hedef yarışmalara girmektir. Özkan Sunar'la başladık bu işe. Bir döküm yaptım: -ki bugüne dek hiç hesaplamamıştım- 14 yılda 11 tane birincilik, bir ikincilik, on mansiyon, bir tane de satın alma almışız. Bir tane yarışmayla yapılan bina çıktı ortaya 11 sene sonra. O yüzden de "son vaka olarak kalır mı?" sorusunu da sordurtuyor bana.

Karatay gibi kötü bir tecrübe yaşadık. Orada da birinci olmuştu. Binalar yapıldı, aynen önceki örneklerde olduğu gibi tanımadığımız bir yapıyla karşılaştık. Korka korka gittik ve korktuğum da başıma geldi binaları görünce. Belediye binasını yapmaktan vazgeçtiler. 8 tane blok vardı, 6 tanesini yapmışlardı. Jüride rahmetli Melih Karaarslan ve Baran İdil vardı. Biz tam projeleri bitirdiğimizde "biz belediye binasını yapmaktan vazgeçtik, çünkü altından Selçuklu döneminden kalma kemikleri çıktı dedelerimizin, biz buraya temel atamayız" diye bir yazı geldi. Ne kadar doğrudu bilmiyorum, vazgeçildi. Buna benzer birkaç yarım inşaat, yarım proje vakası yaşadık. Yarım proje demeyelim, bazı projelerin TARIŞ başta olmak üzere uygulamaları da çizildi, fakat sonradan Oğuz Oyan Ankara'ya milletvekili olarak gitti, projenin arkasındaki irade kayboldu ve TARIŞ binası da kaldı.

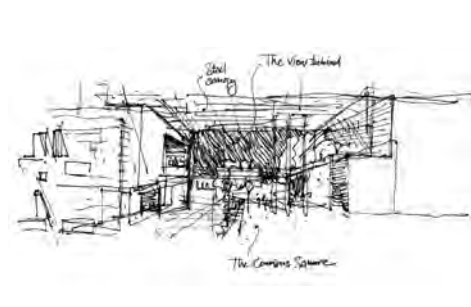
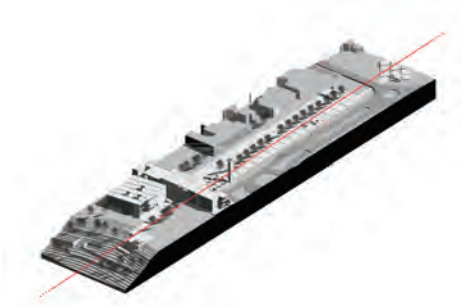
ODTÜ'de çok ilginç bir şey oldu. Yarışma kolokyumundan sonra Rektör Yardımcısı Ahmet Acar (ODTÜ'nün de Kıbrıs'taki ilk Yönetim Kurulu Başkanı olacak olan kişi) bir şey söyledi, "15 gün sonra sözleşme yapacağız hazır olun" dedi. Biz de peki dedik, çünkü aradan 10-12 yıl geçmişti çok duymuştuk bu lafları. Fakat 14 gün sonra tebliğ geldi, Ankara'ya davet edildik. "Kaşeniz yanınızda mı? Sözleşme yapıyoruz tüm belgeleriniz, Ticaret Sicil Gazetesi, sözleşmeye dönük bütün dokümanlar hazır mı?" dendi. "Bir dakika" dedik, hakikaten çok hazırlıklı gitmemiştik, çünkü inanmıyorduk. Çok hızlı bir sözleşme yapıldı. "Size çok fazla süre veremeyeceğiz. 2.5 ayda projeyi çizer misiniz?" dediler. Üç tane bina var. Binalar çok büyük binalar değil gerçi, ama özenli, akademik merkezi oluşturan yapılar ve ODTÜ meydanı kısmını, cephesini tutuyorlar, bir odak noktası yaratıyorlar. Üstünde biraz düşünmek, çalışmak gerekiyor ve yarışma projesinin de geliştirilmesi gerekiyordu. Onlar projenin bittiğini varsayıyorlardı.

Sözleşmeden sonra dedik ki "2,5 ayda olmaz bu iş, bize daha uzun süre vermeniz lazım." Fakat bizim hem bir an önce akademik yılı yakalamamız ve rektörlü-

ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampüsü Yönetim, BIM ve Kütüphane Binaları

ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampüsü Yönetim, BIM ve Kütüphane Binaları

ğü, kütüphaneyi, bilgi işlem binasını hemen hayata geçirmemiz lazım. 4.5 ayda anlaştık. Aslında o sonra 6 ay oldu, sonra da şöyle gelişti: Birim fiyattan çıktılar ihaleyi. Projeyi pek anlatmayacağım zaten konuşuldu. Esas konu bence hikayesi, çünkü projenin en bilinmeyen tarafı sanırım hikayesi. “Götürü bedelle çıkalım” dediler. “Götürü bedelle çıkarsanız o proje süresi yetmez, daha uzun süre vermeniz lazım” dedik. O zaman “birim fiyat yaparsak bir yandan betonarme beklemeden devam eder, yapıların karkasını elde edersiniz, detaylar çizilirken iş devam eder” denildi. Hakikaten şöyle bir şey yaşadık: Binamız hızlı çıktı ama projelendirme ve şantiye bir arada yürümeye başladı, yani bir noktadan sonra üst üste bindi. Ondan 6,5–7 ay sonra ihaleye çıktılar, bir yerel Kıbrıslı firma. Daha önce villadan başka hiçbir şey yapmamış olan bir müteahhit firma işi aldı, Ha-

san Şakir Limited diye bir zat. Son derece naif insanlar, ama gözü kara tipler. Biz baktık daha önce yaptıkları yapılar hakikaten ikinci sınıf villa inşaatları. Bir spor salonu gibi bir şey yapmışlar, bir de Ercan Havalimanının bir kısmını yapmışlardı. Seçme şansımız da yoktu, adamlar almışlardı işi.

İnşaat bir yandan başladı, bir başka deneyim de yaşadık aynı zamanda: Yarışmadan hemen sonra proje birtakım müdahaleler görmeye başladı, “Şu kütüphanenin açısını pek beğenmedik, biraz döndürsek olur mu ki?” Biz dedik ki “onun açısı çok düşürülmüş bir açıdır, yani dezakse olmasının bir anlamı var, kuzeye açılan bir aks var” gibi mimarca derdimizi anlatmaya çalışıyoruz. Jüri devreye girdi, yani 1/200 projeler 100 kesin proje aşamasına kadar yine bir durum yaşandı, jüri devredeydi. Neden devredeydi? ODTÜ’ye yapılıyordu. Jüri de zaten ODTÜ üyelerinden oluşan, ağırlıklı kurumun hocaların oluşan bir jüriydi. Onlar zaten oradaydılar ve arkamızdaydılar. Hakikaten o mücadelede şansını zorladı. Bizimle aynı dili konuşan, jüri süreci içinde bulunmuş kişiler ileriki safhalarda da işin içinde olmaya devam etmişlerdi.

Proje yapım sürecinde bir yerel büro zorunluluğu vardı. Biz bu yerel büro uygulamasından çok çektik açıkçası. Binalardaki birtakım deformasyonlar ya da benzeri şeyler varsa suçu tamamen onlara atmak doğru olmasa da bu sürecin bir payı oldu. Çünkü çalışma zorunluluğu olduğumuz yerel büro ile birlikte çizilen tüm projeler Kıbrıs Mimarlar Odası tarafından onaylanacaktı ve onay sürecine girmesi için de muhakkak Kıbrıslı mimari mekanik elektrik gruplarla çalışması gerekiyordu. Fakat bizim bulmak istediğimiz grup imzacı olmak istemedi, daha doğrusu düşündüğümüz grup “biz böyle sadece imza atıp geçmek istemiyoruz, biz de içinde olmak istiyoruz” dediler. Birlikte devam ettik. Biz Kıbrıs’a taşındık. Özellikle 1/100 aşamasında 1,5 ay kadar Kıbrıs’ta kaldık. Onlarla beraber işin başında durmaya çalıştık, durduk da. Sonra belli periyotlarda gidip gelme şeklinde, ihale sürecinden sonra da 20 günde bir, ayda bir giderek işi kontrol etmeye çalıştık.

Mesela örtü konusunda birkaç ilginç hikayesi var. Her şey anlattığım kadar kolay olmadı. “Şu örtüyü uzay kafes yapsak olur mu?” diye müdahale geldi. Sonradan tekrar jüri geldi “bu yarışmadaki ana fikirdir ve böyle yapılmak zorunda, buna müdahale etmeyin” dediler ve oradaki destekle o vartayı atlattık, uzay kafes bir örtümüz olmadı. Bu örtü Ankara’da prefabrike olarak tamamen çelik parçalar halinde yapıp TIR’lara yüklendi ve gemilerle Kıbrıs Limanı’na indirildi. Tamamen şantiye ortamında monte edildi büyük, yapma kirişler. Oranın şartlarıyla 4 gün gibi bir sürede kurdular ama atölye süresi daha uzun sürdü, sanıyorum 20 gün ya da 25 gün kadar bir zaman aldı.

Taş konusunda bir sorun yaşadık. Bize hep “niye bunu Kıbrıs’a has bir malzeme ile yapmıyorsunuz, Kıbrıs’ın çok güzel bir taşı var” dediler. Bizim de düşüncemiz

oydu aslında. Yani binayı yerel malzemeyle yorumlamak. Yapıların belli noktalarında örtük olarak gizli mesajlarını ya da yarı açık mesajlarını, yani yerelliğe dönük işaretleri yüzey örtüsünde de devam ettirmek istiyorduk. Kıbrıs taşı olsun diye bir düşüncemiz vardı. Fakat çok erimeye müsait, kırılğan, aşınmaya meyilli bir taş olduğunu gördük ve genellikle yığma binalarda kullanıldığını, hatta neredeyse tamamen orada kullanıldığını gördük. Bir iki katlı villalarda kullanıldığını görünce, andezitte karar kıldık. Ankara'dan taşındı bu andezitler.

Diğer taraftan o güne kadar kampüs binalarında hiç andezit kullanılmıyordu. Şöyle bir ikinci mana çıktı bundan: ODTÜ'nün alışılmış Ankara kampüs kimliği var. Eğer bu da onlara ait bir kampüsse, andezit kaplama üniversitenin adadaki bir izi haline gelebilir miydi? Sonuçta o andezit adaya geldi ve sonradan yapılan binalarda da devam etti bu uygulama. Biz bu kadar çok bölüntüsü olan doğramalar değil de, kesintisiz bir panorama sağlayacak doğrama formatları önermiştik. Örneğin bütün kütüphane mekanları Güzelyurt Ovası'na bakıyor. Tamamen oraya açılan dümdüz, ferah, kayıtsız camlar düşünürken "biz bu camları sizin düşündüğünüz gibi yaparsak Çuhadaroğlu'nun belli bir serisi var biliyorsunuz. Şu kadar et kalınlığında olan 3 odalı profilleri kullanmamız lazım. Isı camları da 6+6=16 değil de 8-12 olan. Yani ek bir maliyet çıkıyor, o yüzden bu kayıtları atmamız lazım" gibi argümanlarla mücadeleye girdik. Orada kazanamadık belki. Sonuçta böyle bölüntüleri olan cephe sistemi çıktı ortaya. Küçük bir anekdot olarak geçtim bunu. Dediğim gibi çok da hızlı bir şekilde tamamlandı.

Son olarak şunları eklemek isterim: Neden bu yola girdi ODTÜ, ne oldu da birçok kurumun çekindiği, kaçındığı yarışmayla bina elde etme sürecine hiç düşünmeden giriştiler? Aslında Kıbrıs Kampüsü ilk başladığında üç tane binayla başlamıştı bizden önce. ODTÜ meydanına bakan yapıları bunlar. Doğrudan siparişle elde edilmiş, konvansiyonel bir iş şeklinde, bir mimara sipariş edilerek başlanmıştı. Fakat çıkan sonuçtan pek memnun olmamışlardı anlaşılabilir. Oraya gidenleriniz varsa -ki aramızdaki bazı arkadaşlarımızla gittik- bu durum mimaride hemen göze çarpıyor, belli bir farklılık var. Gidişatin iyi olmadığını görünce ki bunları onlardan da duyduk, bir müdahale görüyor bu süreç ve mastır planında ilk üç binadan sonra "bir dakika bu iş olmayacak, biz bunu yarışmaya çıkaralım" diyor idare. Bu kararı alan hocalarımıza da teşekkür etmek lazım. Ankara'daki kendi kampüsleri başta olmak üzere bildikleri, test ettikleri yöntemi izlediler. Ankara kampüsü de yarışmayla elde edilmişti. Hala kısım kısım yapılarını davetli yarışmalarla elde ediyorlar. Kıbrıs'ta da ulusal bir yarışmaya çıkalım, en azından akademik merkezi böyle elde edelim diye başlandı.

Daha sonra bizi, Ankara'dan, İstanbul'dan başka arkadaşlarımızı laboratuvar binaları için açılan davetli yarışmaya da davet ettiler. Laboratuvar binaları, dörtlü

amfi binası, yurtlar, spor merkezi gibi yapılara da 4 ya da 5 büroyu çağırarak devam ettiler. En azından davetli yarışma yöntemini uyguluyorlar. Bu bir teklif alma yönetimi değil. Biraz o da karıştırılıyordu. Mesela İstanbul'da şu anda bol bol "üç büro çağırılım, bir teklif alalım toplu konut projelerinde" diyorlar ama ortada jüri filan yok, işveren var, bir de onun tuttuğu bir danışman var. Orada gözü karartıp teklifinizi gönderiyorsunuz. Burada öyle değil, yine bir jüri oluşumu var, bir şartname geliyor, oylama yapılıyor, tutanağı tutuluyor, size gönderiliyor. Sonuçta sınırlı ya da davetli olsun bütün yapıları bu şekilde elde etmeye devam ediyorlar. Bence sonuçtan memnunlar. Ben de diğer meslektaşlarımızın bizden sonra ürettiği binaların belli bir kalitenin oldukça üstünde olduğunu düşünüyorum. Umarım böyle devam eder, umarım ODTÜ bizim için son deneyim olmaz.

Teşekkür ederim.

MURAT ULUĞ- Biz teşekkür ediyoruz. Soru-cevap hakkımızı foruma aktarmayı öneriyorum. Buradaki yarım kalmış tartışmalara devam etmek ve süreyi daha verimli kullanabilmek için dilerseviz oturumumuzu burada kapalım.

FORUM

Forum Başkanı: **GÜNGÖR KAFTANCI**

Fotoğraf: Özgür Zülal

Gngr Kaftancı

GÜNGÖR KAFTANCI- Burada söz alan bütün arkadaşlar, düzenleyicilere teŖekkr ettiler. Onları kısaca size hatırlatmak istiyorum. İzmir’de Tamer BaŖbuę ile beraber Hikmet Gökmen, Nilüfer ınarlı, Ebru Türkdamar DiktaŖ ve Ilker zdel arkadaşımızla alıŖtık bu Sempozyum’u düzenlemek için. Onların ötesinde özellikle İstanbul ve Ankara’dan gelen zcan Uygur, Hasan zbay ve Cem İlhan arkadaşımıza hem bu toplantıların düzenlenmesinde yaptıkları katkılardan hem de bilgisayar ortamında katkıda bulunmalarından dolayı özellikle teŖekkr ediyorum. Onlar sayesinde bunu geliŖtirebildik.

Programın bu bölümünde bu saate kadar konuŖulanların üzerine katkıda bulunmak isteyenler, soru sormak isteyenler veya herhangi bir konuda fikir beyan etmek isteyenlere söz vereceğim. Forumlarda olduğu gibi burada konuŖulanları özetleyen bir konuŖma yapmayacağım ancak bana da heyecan veren bizim dŖndklerimiz dıŖında, buradaki konuŖmalar dıŖında olan bir iki geliŖmeye dikkatinizi çekmek istiyorum.

Onlardan bir tanesi, konuŖma sırasına göre gidersek, Baran İdil’in yarışmalarla ilgili söylediği heyecan verme olayı. Biz mimar olarak heyecanlı insanlarız. Heyecan, yaratıcılığa ve alıŖmaya bizim mesleğimizde çok olumlu etki eder. Rahmetli Emin Hoca bunu teŖvik ederek, “duygularınıza gem vurmayın” derdi. Yarışmalar mimarlara heyecan verir. Bu yönünü de bir olumlu nokta olarak hatırlattı, Baran İdil’e teŖekkr ediyorum.

Sayın Bilal Yakut ve Hakkı Ustaömer’in konuŖmalarında beni biraz karamsarlık brd. Zaten bu toplantı-

ların amaçlarından bir tanesi de bu. Ana yatırımcı kuruluşlarının -ki bunlar kamu kuruluşları yarışmaların gelişebilip genişleyebilmesi için- sorunları bambaşka, hatta literatürleri bambaşka, bizim yıllardan beri -ben 50 yıldır içindeyim- kongrelerimizde, konuştuklarımız, heyecanlarımız, olmasını istediğimiz ortam, yarışmalardan beklediklerimiz bambaşka bir şey. Devamlı olarak kamu idareleriyle Odamız bu konuda bir sürtüşme içinde oldu. Sürtüşme demeyeyim, o kadar ileri gitmeyeyim, ama çok az zaman böyle bir mutabakata ulaşabildik. Bugün o arkadaşları dinlerken, onların sorunlarını öğrenirken yine bu farkı hissetmenin üzüntüsü içine girdim. Odamız'ın başlıca görevlerinden birisinin birçok konuda olduğu gibi mimarlık yarışmaları konusunda da kamu yönetimleriyle bu mesleğin erbabı olan kimselerin kuruluşu olan Oda arasında bir diyalogu, bir birlikteliği gerçekleştirmek olduğunu düşünüyorum.

Doğan Tekeli, yarışmaların üç ögesinden söz etti. Bu üç ögeyi; yatırımcı, jüri ve yarışmaya giren kimseler olarak niteledi. Bu üçgen içinde geliştirilmeye en muhtaç olan; bence mimar değil. Jüri seçimi konusunda önümüzdeki dönemde Odamız'a, bunun kriterlerinin, stratejisinin, usulünün çok ciddi olarak saptanması ve hayata geçirilmesi görevi düştüğünü sanıyorum. Daha önemlisi de yatırımcı ya da işveren dediğimiz bölümün bu konuda uyarılmasıdır. Ben buradaki terminolojide bir şeye dikkat ettim; işveren sözcüğünü bir arkadaşımız mal sahipliği olarak kullandı. Kamu yapılarının sahibi o kamu yapısını kullanacak olan kullanıcı değildir sadece. Biz mimarlar olarak kamu yapılarının mimarlık açısından sahipleri hissetmeliyiz kendimizi diye düşünüyorum. Yarışmalar düzeninde buna dönük çalışmalar yapmalıyız diye düşünüyorum.

Ben de burada konuşan bütün arkadaşlar gibi hayatımın önemli bir bölümünü yarışmalar kazanarak geçirdim. Hatta onlardan biraz farklı olarak öğrencilik yıllarımda yarışmalara girerek değil, yarışmaya giren hocalarımıza parayla, saat hesabı yardım ederek başladım. 10-15 kişi bu işi yapardık. Daha öğrencilik yıllarımda yarışma heyecanını tatma keyfine vardım. Rahmi Bey, Enver Tokay, Lütfi Ceren, Ali Kızıltan vardı yarışmalara girdiğimiz hocalarımızdan. Bu heyecanla mezun olduktan sonra uzun bir süre sadece yarışmalara girerek hayatımı kazandım.

Benim diğer arkadaşlardan bir farkım var, ben İzmir'de tektim. Kimse yarışmaya girmezdi. 1950'lerde kayınbiraderim ile girerdik ve 1965'lere kadar İzmir'den yarışmaya giren hiç kimseyi tanımıyorum. Daha sonra işlerimin değişikliği nedeniyle ben de birçoklarınız gibi yarışmaya girme fırsatı bulamadım. Galiba en son 1969'da girdim bir yarışmaya. O heyecanı, o keyfi, hele sabahlara kadar çalıştığımız dönemleri ve daha önemlisi de sonuçlar belli olurkenki heyecanımızı unuttum. Yarışmalar, meslek içi eğitimin en güzel, en başarılı aletlerinden bir tanesidir.

Vakit geçirmeden bütün bu konuşmalar ışığında katkıda bulunmak isteyenlere izleyebildiğim sırada söz vermek istiyorum. Buyurun.

ERDOĞAN ELMAS- Sizin söylediklerinize çok kısa bir ilave yapmak istiyorum. Dediniz ki “Oda’ya görevler düşüyor jüri seçimleriyle ilgili olarak”. Bence Yarışmalar Komitesi’ne de görev düşüyor. Bu yarışma şartnameleri, -geçmişte de yaşadık bunu- yani bedeli beş para etmez şartnameler, 100–150 milyondan satıldı. Yarışmalar gençlere bir fırsatsa bu yarışma şartnamelerinin bedellerinin doğru saptanması gerekir, yani yarışma şartnamesinin fiyatıyla, yarışmayı finansa eder hale gelmesin; bu çok önemli bir konu.

Bir de yine konuşmamda söyledim ama açmak gerekiyor. Ay sonuna bir yarışma teslimi var. İstanbul’dakiler o gün teslim edecek, İzmir’de, Ankara’da veya Trabzon’da çalışan arkadaşın bir iki gün evvel bitirmesi eşitsizlik. Onun için bunların Yarışmalar Komitesi’nde çok iyi incelenmesi, irdelenmesi lazım.

Son olarak da Yarışmalar Kılavuzu’ndaki lafların burada kalmaması lazım, bunların okunması lazım.

GÜNGÖR KAFTANCI- Teşekkür ederim.

BÜLEND TUNA- Ben de bu oturumlarda katkı yapan herkese teşekkür ediyorum. Gerçekten çok değerli bilgiler, öneriler sundular, tespitler yaptılar. Oda olarak bunları değerlendireceğiz, ama sadece bizim değerlendirmemiz yetmiyor, hep beraber burada dile getirilen ya da getirilemeyen pek çok sorunun nasıl çözüleceği konusunda, bir süreç içerisinde birbirimize yardımcı olmamız, Oda’ya öneri getirmemiz gerekiyor. Bunu beraber açmalıyız diye düşünüyorum.

Ben konuşmalar sırasında not aldım, birkaç şeyi hatırlatarak geçmek istiyorum. Yarışmaların hep 1930’da başladığını düşünüyoruz. Doğrudur, ama geçen gün 1916 yılında İstanbul’da yapılan bir yarışmayı öğrendim, Almanlar arasında yapılan bir yarışma. Bunu not etmek istedim, Türkiye’de yarışma kazanılmış, temel de atılmış ama savaş sonuna doğru gelindiği için yapılmamış. Belki başka yarışmalar da vardır, bu da bir araştırma konusu olabilir diye böyle bir ortamda belirtmek istedim.

Özel sektörü yarışmalara nasıl yönlendirebiliriz? Yüzde 90 civarında kamu sektörü yarışma açıyor ve onların sorunlarını hep beraber izliyoruz. Bu konuda bir öneri gelmediğini gördüm. Almanya’daki örneklerden, belki diğer dünya örneklerinden de hareketle hangi kuruma baskı yapalım, nasıl bir öneri götürelim, bu konuda örneklerin geliştirilmesi gerekli ki özel sektör yarışmalara girsin, bu konuda istekli olsun, ya da zorunlu olsun. Örneğin “camiler yarışmayla yapılır” diye bir kural koyabilir miyiz? Cami yarışmasının pek sık açılmadığını düşünüyorum.

Etik konusu pek vurgulanmadı; buna birkaç cümleyle değinmek isterim. Gerek jüride görev alan, gerekse yarışmacı olan meslektaşlarımızla ilgili etik konusunda tartışmalı, daha doğrusu buna uymayan uygulamaları görüyoruz ve üzülüyoruz. Bunun, düzeltmemiz ya da zaman zaman vurgulamamız gereken bir şey olduğunu düşünüyorum, o yüzden burada değinmek istedim. Çünkü o konuda yapılan bir tartışma tüm yarışmayı zedeliyor, onu kirletiyor ve sıkıntıya sokuyor diye düşünüyorum.

Bazı yarışmalarda jüri kendisini Türkiye'deki yarışma kurallarından ya da kendisinin de hazırlamasına katkıda bulunduğu şartnamelerden bağımsız olarak düşününebileceğini sanıyor. Bu çok ciddi bir risk, bu konuda son dönem yarışmalarda birkaç tartışmalı konu ortaya çıktı. Biraz önce jüri tespitleri sırasında yeni öneriler geldi. Jürilerle ilgili bu konularda bir tür eğitim yapılabileceği belirtildi. Hadim olmayarak söylüyorum, jüri olan kişilere eğitim vermek anlamında değil, ama şartnameleri hatırlatmak anlamında ya da kuralları hatırlatmak anlamında bir eğitim yapılabileceğini düşünüyorum. Örneğin mutlaka birinci ödülün verilmesi gerektiği konusunda bir kural olduğunu, ya da diğer kuralların hatırlatılması gerektiğini düşünüyorum. En azından bu konudaki sorunun nasıl aşılabileceğini düşünmemiz gerekiyor.

Biraz önce "yerel ortak" sorunundan bahsetti konuşmacı. Aslında bunu çok önemli buluyorum. Türkiye'de çalışan yabancı meslektaşlarımızın "yerel ortak" bulmalarını zorunlu tutuyoruz. Uluslararası Mimarlar Birliği'nin ciddi bir tavsiyesi var ve biz bu tavsiyenin önemli olduğunu düşünüyoruz, Kuzey Kıbrıs için de bu geçerli. Tabii karşılaşılan sorunları tahmin ediyorum, olmuştur, ama aynı şey Türkiye için de geçerlidir. Türkiye'de çalışan, Türkiye'de uluslararası yarışmaları kazanan ya da çağrılı yarışmaları kazanan meslektaşlarımızın önümüzdeki dönemde uygulama projelerini yapacaklarını biliyoruz. Buralarda da yerli partnerler sorunu gündeme gelecektir. Hizmet ticareti serbestliği çok artmıştır. Bu konuda yeni kurallar, yeni öneriler geliştirmemiz gerekir, bunun yapılmasını, aranmasını yanlış bulmamamız gerekir diye düşünüyorum.

Başka pek çok not var, ama bu kadarla yetinmek istiyorum. Teşekkür ederim.

GÜNGÖR KAFTANCI- Biz teşekkür ederiz. Söyledikleriniz çok doğru, çok yerinde şeyler söylediniz. Buna benim dolaylı olarak şöyle bir eklemem olacak müsaadenizle: Biz konuşmacılara bu Sempozyum'un çağrı metninde bir şeyi işaret ettik: "1970'ler civarında yarışmalar düzeni konusunda Mimarlar Odası gerçekten son derece ilerici, progresist bir düzen ortaya koydu, çok yararlı." O zaman yine Almanya'daki arkadaşlarımızdan edindiğimiz bilgilere göre, onlardan da daha iyi, daha doğru, daha geçerli bir yarışma düzenini bir süre Mimarlar Odası eliyle hayata geçirebildik. Burada Orhan Alsaç'ın, o zamanki diğer büyüklerin ve

kamuda görev yapan mimarların katkıları çok büyüktü. Şöyle veya böyle bir düzen elde ettik. Bir süre sonra bu bozuldu. Bunun bozulmasında aslında yöneticilerden önce mimarların yani bizim büyük kabahatimiz, eksiklerimiz, yanlışlıklarımız olduğunu düşünüyorum. Bunu çözebilmek için bu Sempozyum'da veya bundan sonra yapılacak toplantılarda mimarlar arasında gerek jüri seçimlerinde, gerek diğer bütün konularda bir uzlaşmaya, bir konsensüse ulaşmasının gerekliliği ortaya çıkıyor.

Bu uzlaşmanın, demokratik yolla çoğunluğun istediği bir düzeni elde etmekle olabileceğini düşünüyoruz. Bu toplantıların bir amacının da hiçbirimizin karşı çıkmayacağı kararları almak olduğunu düşünüyorum. UIA 2005 İstanbul Kongre Vadisi Ulusal Tasarım Yarışması -ben yarışmaya girmedim- Türkiye için büyük bir yüzkarası oldu. Yine bizim üyelerimiz tarafından allak bullak edildi olay. Kamuoyu karşısına daha bir disiplinli, daha bir kararlı çıkmamız gerek. Bunun da öncülüğünün yine Mimarlar Odası'ndan geleceğini düşünüyorum.

HASAN ÖZBAY- Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin Yarışmalar Sempozyumu'nu sürekli hale getirmek istediğini biliyorum. Bir şeyi hatırlatmak istiyorum. Bu toplantıda özelleşmiş bir konu belirlememiştik, genel bir tartışma olsun, çeşitli konu başlıkları üzerinde konuşulsun beklentimiz vardı. Örneğin, jürinin nasıl belirleneceği, üzerinde uzun süre konuşulması gereken konuların bir tanesi. Bunları çoğaltabiliriz.

Yarışma yapıyoruz ama aslında pek çok uygulamayı da "yarışma mı?" diye bir soruyla karşılıyorum. Neden? Cem İlhan da bahsetti, özel şirketler üç beş mimarı çağırıyor, onlardan bir proje alıyor ve bunlar da ortama yarışma diye yansıyor. Yarışmadan anladığım, bir yönetmeliğe tabi olarak açılan, süreci belirlenmiş bir mekanizma. Buna uymayanlar aslında yarışma değiller. Tamam, belki mimarlar projeleriyle çarpışıyorlar ama bu kategorik olarak değerlendirdiğimiz zaman yarışma değildir.

Bir başka konu da, "yarışma sonucunda proje mi seçilir, yoksa müellif mi" konusu. Alman Yarışma Yönetmeliğinin bu konuda çok net bir tanımı var. Size bir maddeyi okuyayım; "tarafsız jürinin yoğun ve şeffaf yöntemlerle yaptığı çalışmalar sonucunda yalnızca en iyi tasarım konseptine değil, bunu daha sonraki aşamalarda geliştirerek hayata geçirecek olan müellife de ulaşılmış olur." Almanlar hedefi çok açık belirlemişler, diyorlar ki, "yarışmalar pahalıdır, ama yapı elde etmek özenli ve dikkatli davranılması gereken bir süreçtir, bu nedenle bedelini ödemekten kaçınılmaması gerekir." Çok net olarak "hedef iyi bir proje, ama bir de iyi müellif " diyorlar.

Yönetmeliğin tümünü incelediğimizde de müellife ulaşmak için mekanizmalar belirliyor, hatta "birinci olan diğer projeleri kullanabilir" diyor. Bizim Telif Hak-

ları Yönetmeliğimiz ise buna izin vermiyor. Alman Yarışma Yönetmeliğinin bir maddesi şundan bahsediyor: “müellif ya da onun yasal halefi yerine geçen kişiler proje üzerinde önerilen küçük tasihlere onay vermek durumundadırlar”. Yönetmelik “şunu yapmak istiyoruz” dediği zaman “yok ben istemiyorum” deme şansını vermiyor. Çünkü Almanlar hedefi yapıyı elde etmek olarak koymuşlar. Bizim yarışmalar mekanizmasında da ilkesel olarak elbette iyi ürünü elde etmek hedefidir, fakat Almanların yöntemi bizden daha farklı bir yol haritasıyla devam ediyor. Bu sözlerimden Alman Yarışma yöntemini çok benimsediğim anlamı çıkmasın. Ben sadece bizim dışımızdaki bir modeli dikkatlerinize sunuyorum.

Yarışmalar sürecinde Mimarlar Odası’nın ciddi bir pozisyonu olması gerektiğini düşünüyorum. Benim “kaza” dediğim birkaç yarışma var. UIA 2005 İstanbul Kongre Vadisi Ulusal Tasarım Yarışması bunlardan bir tanesi. Burdur Şehirlerarası Otobüs Terminali Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması ve Ünye Belediyesi Kent Meydanı Yunus Emre Parkı Kentsel Tasarım Proje Yarışması ise asıl kazalar ve bunlar kamuoyunda hiç görüşülmedi. Burdur yarışmasına ben katılmadım, ama projeleri ve süreci merak ettiğim için kolokyuma gittim. Yarışmaya 14 adet proje katılmış. Jüri kimseyi birinci, üçüncü, beşinci yapmamış, herkesi birinci elemeye elemiş ve üç tane projeyi satın almış. Sorduk “nasıl oluyor bu iş?” Jüri başkanı şöyle anlattı: “Projeleri beğenmedik, ne yapabileceğimizi Mimarlar Odası’na sorduk. Oda’dan birinci elemeyi geçen herkese derece vermek zorundasınız bilgisi geldi”. Bunlar da “öyle mi” demişler, herkesi elemişler, ondan sonra da gidip 3 projeyi satın alma ile ödüllendirmişler. Olacak şey değil, çünkü yönetmelik çok açık bir şekilde belirtiyor, diyor ki “ödülleri vermek zorundasın”. Jürilerin görevi en ideal projeyi değil, katılanlar içinde en iyiyi seçmektir.

Ünye Belediyesi Kent Meydanı Yunus Emre Parkı Kentsel Tasarım Proje Yarışmasına 30 küsur proje gelmiş. Jüri birinci elemeyi yapmış, ikinci elemeyi yapmış, üçüncü elemeyi yapmış, sonra da hiç birine ödül vermemiş, yarışmayı tamamlamadan bırakmış gitmiş. Bu yarışma şu an mahkemede devam ediyor. Sonuçta ne oldu? O jüri üyeleri başka yarışmalarda jüri görevi almaya devam ediyorlar, tekrar jüri oluyorlar. Bir denetim mekanizması yok ortada. İş kazaları, Oda’nın denetimi elden gevşettiği bir sürece denk geliyor. Önceki oturumlarda konuşmacılar anlattılar, 80 öncesi yarışmalarda Oda jüri üyelerinden üç kişiyi belirliyordu, sonra bu kaldırıldı, şimdi beş kişi içinde bir kişiyi Oda belirliyor. Uluslararası yarışmalarda da UIA sadece bir kişi bildiriyor, ama o bildirdiği bir kişinin parlak mimar olmasından çok, yarışma mekanizmasına hakim insanların üzerinde duruyor, böylece o kişi yarışma sürecini kontrol ediyor.

Tamer Başbuğ’un verdiği bilgiye şunun da eklenmesini istiyorum: Mimarlar Odası yarışmalara kimleri jüri olarak önermiş. Bu bilgi eksik. Burdur Şehirlerara-

sı Otobüs Terminali Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışmasından size örnek vereyim. İdare, meslek odalarından jüri üyesi istemiş. İnşaat Mühendisleri Odası bir kişi bildirmiş, Şehir Plancıları Odası da ulaşımçı bir kişi bildirmiş. Mimarlar Odası da konu terminal diye biri ulaşım ağırlıklı bir kişi ile Yakup Hazan'ı bildirmiş. İdare öbür kişiyi tercih etmiş. Böyle olduğu zaman da garip bir jüri kompozisyonu ortaya çıkmış. Hayatında hiç yarışma yapmamış kişilerden oluşan bir yarışma jürisi oluşmuş.

Bir dönemler anket mekanizması vardı. Benim bildiğim 80 sonrası iki kere denendi. Bir kere benim yönetimde olduğum dönemde, bir de Salih Zeki Pekin'in ve Merih Karaaslan'ın yönetimde olduğu dönemde uygulandı. İkinci anket başarılı olmadı. Neden? Antalya'lı meslektaşlar bir araya gelip, aynı kişiyi bildirerek, o kişinin listede üst sıralarda yer almasını sağlamışlardı. O yüzden anket de manipüle edildiği için, bir sorunu çözemez hale gelmeye başlamıştı.

Oda'nın devreye girmesi ve yarışma sürecinde etkili olacak mekanizmaları üretmesi gerekiyor. Yarışmalar Komitesi'nin salt jüri belirlemekten öte, yarışma sürecini izlediği ve sürece müdahale ettiği bir mekanizma gerekli. Yarışmalar Komitesi'nin şöyle sorunu var: Yönetmelik gereğince, görevli kişiler görev aldıkları süreçte yarışmalara giremiyorlar ve jüride görev alamıyorlar. Böyle olduğu zaman Komite çok cazip bir kurum olmuyor. Bunu aşmanın çaresi, birden fazla Komite oluşturarak, görevi dönüşümlü yaptırmak olabilir. Her çıkan yarışmanın şartnamesinin izlenmesi, yönetmeliğe uygun olup olmadığının irdelenmesi, gerekiyorsa bu konuda idarelere uyarı yazılarının yazılması, jürilerle temas kurulması gibi bir uygulama, yarışmalar sürecini düze çıkarmak için, daha doğru bir mekanizma olur diye düşünüyorum.

Aslında aldığım notlar çok, belki konuşulması gereken başka konular da var. Ama sonuç olarak şunu söyleyeyim: Sorun mimarlık kamuoyunun yarışmalara daha çok sahip çıkmasıyla çözülecektir.

GÜNGÖR KAFTANCI- Teşekkür ediyorum. Hasan Özbay'ın söyledikleri çok önemli bence. Bunların içinden bir tanesini biraz açmak istiyorum. O da jüri seçme mekanizması; Mimarlar Odası içindeki mekanizmanın zaman zaman şekil değiştirmesine rağmen buradan bir arkadaş anket yoluyla jürinin, jüri üyeleri adaylarının seçilmesinin en iyi yol olduğunu söyledi. Ben de epeyce katılıyorum ama onun da mahsurları var. Orada önemli olan; bir kuralı koyup -Hasan Özbay'a katılıyorum- artık ona hepimizin uyma mecburiyetidir. Diyelim ki jüri adaylarını Mimarlar Odası anketle seçti. Artık ona uyalım ya da daha iyi bir usul bulabiliyorsak bulalım fakat o usul yürürlükteyken ona uymalıyız diye düşünüyorum.

Bir süre yarışmalara girmedığım için Oda tarafından Yarışmalar Komitesi üyesi olarak seçildim bir tarihte. Elimize gelen listeden jüri adaylarını seçtik diğer iki arkadaşla birlikte; birisi Levent Aksüt'tü. Tabii ondan sonra bu jüri çalışırken bazı arkadaşlar "efendim siz kendi kuşağınızdan seçiyorsunuz üyeleri" dediler, Hasan Özbay dedi galiba. Halbuki değil, elimizde liste var, kimin o anda meşgul, kim hangisini yapmış diye son derece objektif olarak çalışıp "şunlar olsun" diye seçmişiz. Demek ki mesele ciddi bir kural koyup artık ona uyma meselesidir. Onun çaresini bulmalı, en doğru yolu seçmeliyiz. Sana katılıyorum ama burada yine etik bir sorun var. Mesela böyle bir yöntem seçtiniz, bir komite seçtiniz. O komitenin bitaraf çalışacağına inandınız. Onun da seçilme yöntemleri var ama ondan sonra ona yine itimat edemezsiniz veya jüri seçiminden sonra jüriye itimat edemezseniz bu iş hep sürüncemede kalır diye düşünüyorum. Biraz kendi kendimizi de disipline sokmamız gerekir diye düşünüyorum. Buyurun.

NECİP MUTLU- Çok faydalandığımız bir etkinlik oldu. Özellikle Mimarlar Odası Merkez Yönetim Kurulu bu dönem yarışmalar konusunun tüm detaylarıyla masaya yatırılmasını istiyordu. Bu kapsamda da Merkez Yönetim Kurulu Yarışmalar Komitesi oluştuktan sonra aynı zamanda Yarışmalar Komitesi kapsamında bir Danışma Kurulu oluşturdu. Oda toplantılarını yapıyor, biz de eksiklikleri ve kurumsallaşma konusunda gelişmemiz gerektiğini düşünüyoruz. Oldukça da verimli oldu bu anlamda.

Jüri oluşumu konusu anlatılmadı, ama mesela jüriye önerilen pek çok arkadaşımız da "biz yarışmaya gireceğiz" diyor; bu da bir başka boyutu. Her önerdiğimiz aynı anda jüriye direkt girmiyor. Jüri oluşumu konusu, aynı zamanda şartnamelerin oluşumu konusu kurumsallaşma adına Oda'nın önemli görevi, bu konuda yapı oluşturması gerekiyor. Biliyorsunuz iki tane yönetmelik var: Biri, Oda'nın Yarışma Yönetmeliği diğeri de Kamu İhale Kurumu'nun. Bazı yarışmalar Oda ile açılıyor ama çoğunlukla Kamu İhale Kurumu'nun Yarışma Yönetmeliğiyle açılıyor. Bir kişi önemli ama jürinin kararları da çok etkili olmayabiliyor. Orada bir şekilde atanan jürilerin niteliğini değerlendirirken Oda bir kişiyi atayarak orada tavrını koyuyor, ama diğer kişiler konusunda böyle bir sıkıntı varsa yarışma sonucuna etki edemiyor bir kişi belki.

Burdur ve Ünye yarışmaları, Hasan Özbay'ın dediği gibi değil aslında. Burdur'da özellikle "ödül vermeniz gerekir", "böyle bir şey yapamazsınız, böyle bir karar alamazsınız" dedik. Burdur'da yazı yazdık, hatta birincilik vermemişler ama satın alma vermişler. "Böyle bir şey olamaz. Bir kere normal prosedürde tanımladığınız ödülleri vermeniz lazım" dedik. Zaten onunla ilgili yazışmalarda da bulduk defalarca, hatta jürideki arkadaşlar da bize eleştiri yazısı gönderdiler.

Ünye'yle ilgili de resmi yazışmalarda bulduk. O süreçlerde jürilerin değerlendiril-

dirmeleri bizi de açıkçası zor durumda bıraktı ama gereken yazışmaları yaptık onlarla ilgili olarak.

Yerel ortak konusundan Bülend Bey bahsetti, önemsiyoruz, çünkü UIA'nın şartı bu. Bütün dünyada hizmetlerin dolaşımı arttıkça bunu geliştirmemiz lazım. Bu konuyu ülkemiz için olmazsa olmaz bir kural olarak koymak istiyoruz, yani projelerde yerel ortak kullanılması konusunu.

Ulusal Mimarlık Ödülleri programının da bir yarışma anlamında önemli olduğunu, bunun da burada isminin zikredilmesi gerektiğini düşünüyorum. Türkiye mimarlık ortamına önemli bir katkısı var, onuncusunu gerçekleştirdik.

Vadi Yarışması konusunda bir iki şey söylemek istiyorum, çünkü çok bahsedildi. Bir kere burada Vadi yarışmasını Mimarlar Odası açtı; bunun altını çizebiliriz ama Vadi Yarışması öncesi süreçte İstanbul Büyükşehir Belediyesi bu işin finansmanını üstlendi ve "biz bu işi yaptıracağız" diye yarışma açıldı ve sonuçlandı. Yarışma sonuçlandığında yaklaşık 1 trilyona yakın 600-700 milyar lira proje bedeli talep etti birinci, ki bu işin yapım bedelinin %70'i kadardı. Yapım bedeliyle beraber Büyükşehir Belediyesi bu işten vazgeçti. Mimarlar Odası sorumluluğunu üstlenerek ödülleri ödedi ve süreci tamamladı. Bizim açımızdan da uygulanmaması sıkıntılı bir süreçti ama Mimarlar Odası'nın böyle bir kaynağı yoktu zaten. Bu kongrenin tamamına aktardığı paradan çok daha fazla parayı Vadiye yattırması gerekirdi, bu da imkansızdı. Belki orada da jürinin değerlendirmeleri üzerine başka bir tartışma açılabilir. Tabii biz o sürece katılmıyoruz, öyle bir tartışmaya girmek de istemeyiz.

Teşekkür ederim.

GÜNGÖR KAFTANCI- Ben teşekkür ederim ama madem Vadi yarışmasını açtınız orada sizin söylediklerinizin daha ötesinde bazı şeyler olduğunu hatırlatmak isterim. Mimarlar Odası jürideki arkadaşları, belirli bir niteliği, belirli bir deneyimi, bu uyarıyı yapabilecek kabiliyetleri olduğu için seçti herhalde. Ondan sonra doğrudan mimarlık açısından örneğin İstanbul silüetiyle uyuşmuyor gibi bir gerekçeyle Mimarlar Odası Başkanımız karşı çıktı bir yazısında. Şimdi siz söylediniz diye hatırlatıyorum. Bir daha böyle şeyler olmamalı; Oda, seçtiği jüriye sahip çıkmalı. Vadi yarışması, Odamız açısından olumlu bir olay değildir; bunun örtüsünü kapatalım. Yalnız o andaki Mimarlar Odası yöneticilerinin hiçbirinin de kötü bir niyetle veya başka bir niyetle bunu yaptığını sanmıyorum ama bu bir mimarlık anlayışıdır, bu bir yarışma düzeninin etik boyutudur. Seçtiğiniz jüriye güveneceksiniz. Ben 15 veya 18 tane jüri üyeliğinde bulundum, jüriliğin ne kadar zor olduğunu bu görevi üstlenen arkadaşlar bilirler. Yarışmalar düzeninin ülke yararına ve mimarlar yararına geliştirilmesini istiyorsak jürinin seçimini iyice düşün-

lim, etüt edelim, farklı kıstaslar koyalım ama sonunda jürileri yıpratmayalım. Jürileri yıpratırsak yarışmalar düzenini düze çıkartamayız ülkemizde; ben o kanıdayım.

NECİP MUTLU- Jüriler tartışılır, jürilerin kararları tartışılır, her kademede tartışılır, dünyada da böyledir. Jürinin seçtiği en iyi değildir hiçbir zaman ve dokunulmaz değildir.

GÜNGÖR KAFTANCI- Mesele o değil, jürilerin yaptıklarını elbette tartışabilirsiniz. Kuşkusuz öyle, ancak siz o olayda bir nevi işverensiniz ve sanıyorum büyük bir rakam istemiş. Bunun karşılığında onun verilmemesi için bunu söylüyorsanız o zaman etik boyut zedelenir. Bilmem anlatabildim mi?

NECİP MUTLU- Bir düzeltme yapalım isterseniz. Buradaki üç arkadaşımız o zaman da yönetim kurulundaydık, yani yöneticilerdik. O açıdan sürecin içinde olan kişiler olarak da konuşuyoruz. Birincisi, işveren burada Mimarlar Odası değil, Mimarlar Odası düzenleyen kurum. Çünkü kaynağı, biraz önce de söylediğim gibi İstanbul Büyükşehir Belediyesi. Büyükşehir Belediyesi'yle resmi görüşmeler yapılmıştır, bunun tutanakları da vardır, tarihleri de bellidir. Biz işin verilmesiyle ilgili Büyükşehir Belediyesi'yle proje müellifini bir araya getirdik, süreç devam etti. O eleştiri kısımları ayrı bir tartışma konusudur. Ödüller de ödenmiştir, süreç devam etmiştir ama sürecin daha sonraki kısmında işveren konumundaki Büyükşehir Belediyesi bu tasarrufunu kullanamadı veya maliyeti yüksek olduğu için vazgeçti. Mimarlar Odası'nın buradaki yaklaşımı maliyet yüksek olduğu için bu işi yaptırmadı değil, çünkü yaptıracak kurum biz değiliz oradaki işveren. Büyükşehir Belediyesi'nin yaptıracağı, şartnamede veya oradaki kayıtlarda geçiyor.

GÜNGÖR KAFTANCI- Bu olayı daha fazla tartışmanın Mimarlar Odası'na da, mimarlarımıza da çok yarar getirmeyeceğini düşünerek size katılıyorum her zaman sizi destekleyen bir arkadaşınız olarak ama bu konuda rencide olmuş grup olduğunu düşünüyorum. Buyurun.

BARAN İDİL- Hasan Özbay, buna "bir iş kazası" dedi, bu çok kibar bir deyim. Burada konuşulan şey bir Oda başkanının vermiş olduğu beyanatlardır, bir yarışma hakkında. Erdoğan Elmas'ın dediği gibi "herhangi bir mimarın kritiği değildir." Kendi şubeleriyle sohbet etme, dertleşme gibi bir adla bu yarışma hakkında, yarışmanın aleyhine bir beyanatta bulunmuştur. Yoksa bu yarışma yapılmayabilir, sonuçları uygulanmayabilir, ona da bir yol bulunabilir. Bunu İstanbul Belediyesi beğenmiyor ve parasını da vermeyi reddediyorsa bunun deklarasyon biçimi farklıdır. Dünyada ilk defa bir alanda yarışma kazanılıyor da yarışma projesi uygulanmıyor değil ama özellikle Oda'nın aracı olduğu bir yarışma için çok usturuplu bir beyanatla, bir deklarasyonla kulp bulmak çok daha doğru olur.

Kulp bulmak diyorum sırf aykırı bir şey söylemiş olmak için, yoksa kulp falan değil. Bunu yaptırıyorsa yaptırıyorsa ama bunun mazeretini başka alanlarda deklarasyonlarla ortaya koymak değildir çözüm, o çok daha büyük zarar verdi.

Bu çok ciddi, önemli bir olay. Yarışmalar Sempozyumu'nda; üzerinden 1,5 sene geçmiş bir olayı birbirimizi kırmak kırmamak gibi bir nedenle konuşmamak olmaz. Sabah yaptığım bazı tespitlerin boşa gitmemesi için bir vurgu daha yapmak istiyorum. Aslında bu hikayeyi anlatmaktan nefret ediyorum ama Napolyon'un topçu subayı hikayesi var. Piyade kırılmış, Napolyon topçu komutanını çağırması, "ne diye ateş etmedin?" demiş. "Üç sebebi vardı komutanım. Birincisi barut yoktu." "Atın namussuzu denize" demiş.

1930'larda Türkiye 13–15 milyonluk nüfusuyla yılda ortalama 6 yarışma yapıyordu. Geliyoruz 2006–2007 yılına; Türkiye 1960 ve 85'lerde ulaştığı ortalama 11'e ulaşmıyor. Bu arada Avrupa'nın 350'sinden bahsediyoruz. Yılda yapmış olduğumuz 11 yarışmayı da kategorilere ayırıyoruz. Senede 11 yarışmayı güç yapabilen bir toplum, bölgesel yarışma yapabilir mi Allah aşkına, böyle bir şey olur mu? Yarışma lümpenize edilmeyecek bir olgudur, üst düzeyde bir meslek içi eğitim alanıdır. Bölgeselliğe keşke ulaşırsak. Bu rakamı bölgeselliğe ulaştıracak lüksünüz yok sizin, ewela malınız yok. Hâlâ 11'i, 12'yi falan görüyorsunuz. Başkaları 350 ile Finlandiya 5 milyon nüfusuyla bizim yaşadığımız dönemde 2.000 kusura yarışmadan bahsediyorsa, bizim kendimizi toparlamamız lazım. Bunu bayağı ciddi olarak düşünmemiz lazım.

Eğer üzerinde anlaşıyorsanız; bu çok küçük, komik, yüz kızartıcı bir rakam diyebiliyorsanız mimarlar olarak, o zaman her şeyden evvel bu mimarlık yönetimine, bu kolokyuma ve bu Sempozyum'a bir hedef belirlenir ki o hedef de bu rakamı artırmak yönünde olmalıdır. "Bu bizim için yeter" diyorsanız o zaman yapılacak şeyler beni çok fazla da ilgilendirmiyor.

GÜNGÖR KAFTANCI- Kimse iyidir demiyor. Yalnız söylediğinizde haklısınız da, bu toplantının amacı bütün davranışlarımızda olduğu gibi geçmişe bakarak ders almakla birlikte, ana amacı ileriye dönük olmalı. Onun için artık arada bir söylense de önümüzde ne yapacağız, bu yüz kızartıcı dediğiniz olaydan kurtulmak için ne yapmalıyız, sözü buna getirmeliyiz diye düşünüyorum, bunun üzerinde teksif olmalıyız diye düşünüyorum. Bunun için de bu konuları artık geçelim demek istedim.

BARAN İDİL- Yüz kızartıcı dersiniz bunun arkasından gelecek öneri farklıdır. Yüz kızartıcı sözü kışkırtıcı bir sözdür ya da abartılıdır. Bu birbirimizi kıralım diye söylenmiş bir söz değil, bu bir saptama. Ben bunu bu tonla tekrar etmekten çekinmiyorum. Bütün hayatım yarışmayla geçti, hâlâ da çalışıyorum. Eğer bu ölçüde rahatsız olmuysanız içinde bulunduğunuz duruma, hiçbir yere gidemezsiniz.

GÜNGÖR KAFTANCI- Peki teşekkürler. Usul hakkında bir söz vardı. Geçmediyse zamanı size söz vereyim.

TAMER BAŞBUĞ- Ben şunu söylemek istemiştım: Bu Sempozyum'un amaçlarından bir tanesi de sizin dediğiniz gibi ileriye dönük yol haritaları çizmek ve saptamalarda bulunmak, dolayısıyla bu Sempozyum'a katkı koyacak arkadaşların, bu çözümlere nasıl baktıklarını göstermek olacaktı diye düşünüyorum. Eğer biz bu amacı spesifik bazı olaylar üzerinden yaparsak farklı bir şeye gidiyor durum, onu söylemek istemiştım.

Mikrofonu almışken özellikle jüri konusunda bir şey söylemek istiyorum. Bütün bu süreç izlendiğinde her dönemde istisnasız jüri eleştirisi var. Yarışmalar zaman zaman başka şekillerde eleştirilmiş ama jüri konusu hep eleştirilmiş. Buna baktığımız zaman iki noktaya dikkat çekmek gerekiyor. Jüri eleştirisi iki konuda oluyor. Bir tanesi, jürinin değerlendirmesi konusunda. Değerlendirme konusunda mimarlık tartışmalarının temelini oluşturuyor, dolayısıyla tartışılması gereken de bir durum. Burada da söylendi, jürinin kararları da eleştirilebilir. Doğrudur, çünkü bir başka jüri gelse bir başka proje seçecektir, kendine has bir seçimi vardır, dolayısıyla bu kararlar her zaman tartışılacaktır, tartışılması da sağlıklıdır. Son yıllarda jüri eleştirisinin kanalı başka şekle dönüşmüştür, yani jüri artık jüri kararları değil, jürinin hukuki durumları, mesela şartnameyi görmeden yarışmaya çıkararak jüriler mevcuttur. Dolayısıyla siz ne kadar Mimarlar Odası olarak jüri önermeniz bile önerdiğiniz jürinin hiçbir mevzuattan haberi yoksa yarışmanın kazaya uğramaması mümkün değildir.

Benim önerim şudur: Kısa bir dönem için bile olsa yarışmalar çoğaltılana kadar, katılım artana kadar Mimarlar Odası yarışmalara ciddi danışman önermek durumundadır, danışmanlık müessesesini kullanması gerekir. Jürinin seçimleri zaten tartışmalıdır, tartışılacaktır, ama danışman önerdiğiniz zaman danışman yarışma mevzuatıyla ilgili jürinin önünü tıkayacaktır. Eğer sağlıklı bir şekilde jürinin önünü mevzuatla danışman jüri tıkarsa, zaten jüri kendine başka bir yol seçmek zorunda kalacaktır. Dolayısıyla Mimarlar Odası yarışmaları mimarlık müessesesi üzerinden daha rahat kontrol edebilir diye düşünüyorum. Bu danışmanlık müessesesi sadece jürinin üzerinde değil, aynı zamanda işveren kurumunu da ikna edecek bir kurumdur. Dolayısıyla geçici bir dönem bile olsa Mimarlar Odası'nın yarışmalara mevzuata hakim, yarışma geleneğini bilen danışman önermesini çok daha doğru buluyorum, bunun da elzem olduğunu düşünüyorum doğrusu.

GÜNGÖR KAFTANCI- Bir yeni öneride bulundunuz, bu da not edilecek ve ileride dikkate alınacaktır. Ben jürilerin yıpratılmaması gerektiğini söyledim, eleştirilmemesini söylemedim. İkisi arasında çok önemli fark var. Benimki de bir öneriydi, yani siz jüriler eleştirilsin diyorsunuz. Eleştirilsin ama bizim ülkemizde jürileri

eleştirmenin ötesinde zaman zaman öyle yıpratıyoruz ki jüri olmak istemiyorum. Cem Bey'e söz verelim.

CEM İLHAN- Bir saptama yapacağım, sonra başka bir yere kaydıracağım. Bura ya bakınca -kaç kişiyiz burada?- yeterince katılım olmadığını gördüm, üzüldüm şahsen. Bu işin önemli muhatabı olan yarışmacılar ümidi kesmişler ki buraya gelmediler. Kolokyuma katılacak kişi sayısı kadar toplanmış durumdayız. Bu biraz beni korkuttu açıkçası.

Bu konularda çok donanımlı değilim açıkçası, ama Kamu İhale Kurumu'na kaydıralım tartışmayı, çünkü yarışmanın kendi içindeki sorunları yeterince tartışıyoruz. Yarışma sonrası sürecin izlenmesinden bahsettik ki bence çok önemli. Kamu İhale Kanunu anladığım kadarıyla artık tasarım projesiyle işin uygulanmasını ayırmış durumda. Kazanılırsunuz gidiyorsunuz, doğrudan temin adı altında bir de pazarlık yapılarak iş verilmeye başlıyor. Hakkı Bey dedi ki "oradaki insanlar, mesai arkadaşlarımızın hepsi laf anlayan insanlardır. Gelin diyalog içine girelim." O zaman sanki bizim Odamız da bir icra yönetim kurulu, bizim seçtiğimiz, icraatın başındaki kişiler olduklarına göre bu diyalogu kuracak olan aktörlerden birisi Odamız değil mi? Bu diyalogu başlatalım.

Böyle bir Kamu İhale Kanunu olamaz, biz boşuna tartışıyoruz gibi geliyor bana. Yürürlükteki kanun nedeniyle bir süre sonra kimse yarışmalara girmez olacak.

GÜNGÖR KAFTANCI- Bu Sempozyum'un düzenlenmesinde Cem İlhan da görevliydi. Biz önce yarışmaya giren mimarların büyük çoğunluğunun katılacağı bir toplantı umut ettik ve öyle yapalım diye önerdik. Bunun için de ismen en az 60 kişiyi yazıyla ve yolluklarını vererek bu toplantıya çağırılım dedik, ilk başta böyle başladık. Fakat ondan ötesini bu toplantıların, böyle bir Sempozyum'un bir karar mekanizması olmadığı düşüncesiyle farklı boyuta indirgemiş yönetici arkadaşlarımız, bu şekilde dönüştürmüşler. Tamer Başbuğ burada ilk konuşmasını yaparken "farklı düşününler de var" dedi. Ben farklı düşünmek değil de öyle konuşmuştum, siz bunu hatırlatmış oldunuz, yani neden burada insanlar az diye. Burada daha fazla olamaz.

Bakınız, İzmir'in özellikleri var. İzmir'de yarışmaya giren grup son derece azdır, sınırlıdır. İzmirli yarışmacılar tabii ki gelecek, gelmişlerdir ama yine de azız. Asıl yarışmalarla ilgili toplantılarda özlemimiz İstanbul ve Ankara'daki arkadaşlarımızın da katılabilmesiydi. Bu bir başlangıç olsun demiştik, o da bir öneri. Bundan sonrakini daha farklı ortamlarda, daha farklı koşullarda bütün yarışmacıları toplayarak yapmaya çalışalım. Çünkü öyle bir toplantıda alınan veya ortaya çıkan temayüller ve kararlara artık kendisini herkes uymak mecburiyetinde hissetsin diye, bir kişi çıksın da farklı bir davranışta bulunmasın yarışmalar düzeninin yerine oturması için. Çünkü yarışmalar düzenini bozan da biziz. Biz derken yarış-

macılar değil, kamu yönetimlerinde bir sürü mimar üyemiz var, onlar da bunu yönlendiriyorlar. Dolayısıyla en azından bir süre birlikteliğe ihtiyacı olduğunu düşünüyorum Mimarlar Odası'nın. Yarışmalara giren üyelerinin bunu müşterek geliştirmesi zorunludur. Burada az olmamızın nedeni budur. Teşekkür ederim.

HASAN ÖZBAY- Kamu İhale Kanunu'nun içinde, daha önceki İhale Kanunu'ndakine benzer bir şekilde, yarışmalar madde olarak geçiyor. Bu Kanun görüşülürken Mimarlar Odası'nda, belli bir yapı sınıfının üstündeki tüm kamu yapılarının yarışmayla elde edilmesini zorunlu olarak kanuna koyabiliriz diye düşündük. Önerimiz Mimarlar Odası'ndan TMMOB'ye gitti, oradan TBMM'ne giderken bu öneri ayıklandı.

Kamunun parasıyla elde edilen yapıların açık ve tasarımı öne alan bir yöntemi esas alarak yapılmasını savunmak, Mimarlar Odası'nın asli görevlerinden bir tanesidir diye düşünüyorum. Mevcut Yarışma Yönetmeliği'nden bir madde okuyacağım. Madde 47: "idare, yarışma sonucunun ilan edilmesinden önceki herhangi bir aşamada yarışmayı iptal etme hakkına sahiptir. Yarışmanın iptal edilmesi durumunda yarışmacılarca idareye teslim edilen hiçbir tasarım idarece kullanılmaz." Siz bir yarışmaya proje ile katılıyor, sonuç bekliyorsunuz; size bir yazı geliyor, "görülen lüzum üzerine yarışma iptal olmuştur" diye. Böyle bir şey olamaz. Böyle bir Yönetmelik ile hangi yarışmaları konuşuyoruz ki!

Burada Hakkı Bey bize bir alan açıyor. Kamu İhale Kurumu "Diyaloğa açık" diyor. Bence bu diyalogu kullanmak şart, ama Mimarlar Odası'nın da kamuoyu oluşturmak için çaba göstermesi gerekiyor. Çünkü Türk toplumu henüz tasarımı özümsemiş değil, kimse proje hizmetini önemsemiyor. Baran Bey "ortalama 11 iyi, ayda bir yarışma eder, bir ay da dinleniriz" dedi.

MURAT ULUĞ- Ciddi bir süreci, sanıyorum 94-95 yılı hastaneler dönemini unuttuyoruz. Bu Yönetmeliğin neden ortaya çıktığını, büyük bir mimari yolsuzluğu ve sebebi biz olan bir süreci atlıyoruz. Yarışmalar fazlalaştığı anda mimarlık büyük bir suç işlemiş oldu. Bütün meşruiyetini o anlamda yitirdi ve bu, çok ustaca hazırlanmış bir yönetmelikle oluştu. Yönetmelikte hiçbir problem yoktu. Yandan çarklı, önden çekmeli, arkadan çekmeli, düz vites hastane yarışmaları çıktı. Krizin buradan kaynaklandığını unuttuyoruz. Bu andan itibaren meşruiyetini kaybetti mimarlık ve İhale Yasasına dönüştü. Bakanlığın Yarışmalar Yönetmeliği kötüye kullanıldı ve hepimiz de bu suça ortak olduk. Bunları unutursak bizim işlediğimiz suçlar, geleceğe yönelik iyi yollar almamızda faydalı olamaz. Bu çok çok önemli bir vakaydı. Hepimiz de belki sonradan ayıldık. O an itibarıyla hemen farkında olmadık ama sonra dönüp baktığımızda konu çok çok ciddi bir olay. O yarışmalarla -8 ya da 16'yı sanıyorum- meşruiyetini bırakmadığımız gibi yönetmeliği de imha ettik.

CEM İLHAN- Biraz açar mısın, nasıl meşruiyetini kaybetti?

MURAT ULUĞ- Şöyle kaybetti: Yarışma, bir kere tip bir yarışma. Bir anda tek bir jüri 16 yarışma açtı. Bu yarışma iki aşamalıydı. Bunun sonucunda mimarlığın meşruiyeti kalır mı? Örneğin bu ödüllerin parası bir yıl falan ödenmedi. Ödeyecek olan taraf açık bulmaya çalıştı, ama yönetmelikte hiçbir açık bulunmadığı için sonuçta ödemek zorunda kaldı bütün ödülleri. Bunun gerçekten vicdanen ödenmemesi gerekiyordu. Mesela bir jüri üyesi 16 ya da 8 yarışmadan jüri ücreti aldı. Bakın, böyle bir zaman geçirdik. Baran Bey'e ben de katılıyorum, tabii ki artırılması gerekiyor, ama sadece nicelikle ilgili bir problem değil, niteliği asla kaybetmeden, meşruiyetini kaybetmeden, tam tersine toplumsal olarak karşı tarafa, yani mimarlık dışında varolan toplumsal kesimde bir meşruiyet yaratacak alan açabilmeli mimarlık, yoksa kendi meşruiyetini kaybetmek için değil. Bunu hatırlatmak istedim, çünkü bu çok çok önemli bir milattı, bunu unutmayalım.

GÜNGÖR KAFTANCI- Teşekkür ederim. Çok söz almak isteyen arkadaş var. Çı-kacak fikirler birbirinden kıymetli. Bundan sonra söz alacak arkadaşların, düşün-celerini biraz daha kısa söylemelerini rica edeceğim.

BOYGAR ÖZLEN- Tartışmanın geldiği nokta çok kıymetli, buradan devam et-mek durumundayız. Bizim jürilerle ve Mimarlar Odası'nın içerisindeki iç mevzu-atla ilgili sorunsalları tartışırken, asıl şok edici anlık ve zorlayıcı yaptırımın dış mevzuattan geldiğini unutmayalım. Toplantının başında Tamer Bey'in sunuşun-daki grafiklerdeki ani dönüşlerin, Bilal Bey'in özetindeki tarihlerle çakıştığını lüt-fen gözden kaçırmayalım. Yarışmanın açılması açılmaması, yarışmaların sayısı-nın çoğalması çoğalmaması, yarışmayla elde edilen projenin yapılması yapılma-ması meselesi, bizden çok dış mevzuatla ilgilidir. Bu noktadan sonra olumlu yönde bir gelişme sağlamak için elimizden geleni yapmalıyız. Kamu İhale Kanu-nu içerisinde yarışmaların tanımlanmasına katılmıyorum ama Kamu İhale Kanu-nu içerisinde bir maddeyle bunu yazmaya devam etmezsek ihale edecek idare veya bir yapı elde edecek idare, yarışma yapmayı aklına dahi getirmeyebilir.

Devlet İhale Kanunu ile Kamu İhale Kanunu arasındaki, yani eski ile yeni kanun arasındaki en büyük fark; Kamu İhale Kanunu alt mevzuatı tanımlayarak yaz-makta. Biz bu durumda alt mevzuatı, yönetmeliği düzenleyen yeni bir faaliyete girmek zorundayız. Kamu İhale Kanunu ilk çıktığı dönemde Sayın Özbay'ın da az önce bahsettiği gibi bizler çok ciddi şekilde çalıştık şubelerde ve merkezdeki komisyonlarda. Ciddi şekilde İhale Kanununu düzeltici bir rapor hazırladık. Bu raporun TMMOB'dan bakanlığa gidemeyeceğini bizim yönetimimiz fark etti ve bunu bakanlığa direkt olarak da yazdı. Bakanlıktan "siz TMMOB'a yazmadan bunu bize yazamazsınız, görüşü TMMOB'a yazın" diye bir yanıt aldık. Daha son-ra Yapı Denetim Kanunu ile ilgili bir sempozyum esnasında Sayın Ustaömer'in

konuşmasından fark ettim ki kendisinin Teknik Araştırma Komitesi'nde olduğu dönemde olan yazışmadan haberi yoktu, çünkü muhtemelen önüne dahi gide-memişti. Bu durumda Bakanlığın bizimle bu konuda görüşme isteği olduğunu şu an tespit edemeyiz, Bakanlığın böyle bir görüşme isteği yok.

Şu anda Bayındırlık Bakanlığının internet sayfasında Kamu İhale Kanunu'nun üçüncü kez değişiklik taslağı internette yayımlanmış vaziyettedir. Bu taslak oraya düşünceye kadar Oda'dan herhangi bir görüş almadılar. Tecrübelerimizden biliyo-ruz ki taslaklar internet sayfasına düştükten sonra Bakanlıkta değişiklik olmuyor. Bi-zim şu anda yapacağımız; hızla Kamu İhale Kanunu'nda yapmak istediğimiz deği-şiklikleri hazırlayıp, yarışmalar konusu dahil Bakanlığa bir kez daha iletmek. Bu es-nada Kamu İhale Kanunu'ndaki değişikliklere dikkatinizi çekmek istiyorum. Şu an-da internet sayfasında yarışmayı tanımlayan maddelerde tek bir kelime değişiyor. Daha önce "ihale idaresi yarışmayla da elde edilebilir" diye yazarken, şimdi "yarış-mayla elde etmeyi tercih edebilir" diye yazıyor. Sanıyorum teknokratların alt mev-zuat olan yönetmeliği yazmamak için değişiklikten sonra yaptıkları basit bir deği-şiklik bu. Madem madde değişecek hiç olmazsa yarışmayla gelecek olan projeyi da-ha iyi tanımlayan bir tanımın oraya kanundan girmesi lazım ki yönetmeliği yeniden yazmanın bir gerekçesini oluşturabilelim. Yönetmelik yeniden yazılırken de bu ya-şadığımız sıkıntıları ortadan kaldıracak şekilde bir yönetmeliği yazmakta müdahil olabilelim Bayındırlık Bakanlığın'a. Teşekkür ederim.

GÜNGÖR KAFTANCI- Lütfen biraz daha kısa konuşalım. Buyurun.

ÖZCAN UYGUR- Öncelikle iğneyi kendimize batırmak istiyorum. Ne kadar Mi-marlar Odası bu işe alınsa da, alınmasına gerek yok. Hasan Özbay'ın bahsettiği konu, Burdur meselesi çok önemli bir konu. Niye önemli olduğunu söyleyece-ğim. Daha önce Sayın Tekeli bahsetti, bu işin güçlü bir ayağı var; işveren, jüri ve yarışmacılar. Şu anda Mimarlar Odası Komitesi'nin elinde jüri atama yetkisi var. İşveren jüriye yetkilerini devrediyor geçici bir süreyle, daha sonra yarışma sonuç-lanıyor yetkiler tekrar işverene geçiyor. Bu arada jüriden bir kişiyi atayan ki eli-mizde böyle bir durum var. Eğer Mimarlar Odası Yarışmalar Komitesi, bu jüriye gerçekten yarışmalara hakim, bu işe vakıf olmuş, yönetmeliklere hakim bir kişi atar ise, o yarışma sağlıklı sonuçlanır diye düşünüyorum. Çok yarışmalara girdik, jürilerde bulunduk, gözledik, bir kişi yarışmanın akışını değiştirebiliyor jüri ola-rak. Burdur meselesi bu işin çok iyi bir örneği.

Hasan Özbay ile birlikte gitmiştik, jüriye sordum "bakın, işveren üç ay size umut bağlamış, şu anda hayalleri yıkıldı. Ne düşünöyorsunuz?" dedim. Hiç cevap ve-remediler. "Siz olsanız bir daha yarışma çıkartır mısınız?" dedim, sustular. Bir daha o belediye yarışma çıkartmaz. Dolayısıyla aslında Mimarlar Odası yarışma-lara darbe vurmuş oldu. Eğer o jüri üyesi bilmediği bir şeyi orada yapmaya çalı-

şıyor, o sorumluluğun altına giremiyor, hele hele bilmediği bir şeyi açıp Mimarlar Odası'na soruyor ise bu çok daha ayıp. Bunu yapmamamız gerekir; bu acil olarak almamız gereken bir önlem. Yarışmalar Komitesi öncelikle bu işe hakim, sorumluluğu alabilecek birilerini atamak zorunda. Elimizde bir kişi diyorsunuz ama çok önemli. O bir kişi her şeyi çekip çevirebilecek düzeyde olabiliyor. Oradaki jüri acz içinde bu yetkiyi kullanamadı ve o insanların umutlarını kırdı.

GÜNGÖR KAFTANCI- Yarışmalar Komitesi, jüri üyelerini seçerken bu kriterleri nasıl ortaya koyacak? Çok haklısınız, size katılıyorum. Bunun kriterleri nedir veya burada bir yanlışlık yapmış olamaz mı? Seni biliyorum diye seçmiştir, bilmiyordur. Söylediklerimiz havada kalmasın diye, mutlaka bütün kriterleri, jürilerin seçim kriterleri veya Yarışmalar Komitesi'nin kriterleri, nitelikleri; bütün bunlar belirlenmelidir, diyorum. O belirlenince belki daha objektif davranabiliriz, yoksa yapamayacağı bir görevi Yarışmalar Komitesi'ne verseniz bir kıymeti yok ki.

ÖZCAN UYGUR- Burada yönetmelik açıklık getiriyor. Maalesef Mimarlar Odası buna da uyamadı, yani komite bunu da yerine getiremiyor. Biz elimizdeki fırsatları değerlendirmiyoruz, kötüye kullanıyoruz, ondan sonra dönüp yasaya falan sığınmaya çalışıyoruz.

İstanbul Pendik Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması'na, mesleki kariyerlerine hiçbir şey demiyorum ama yarışma kurallarından, adabından bihaber Mimarlar Odası Komitesi'nin atadığı üye ile beraber gittim. Bakınız, işveren gayet güzel titizleniyor bu konuda ama Mimarlar Odası'nın bir temsilcisi yok. Yemek daveti verdi, jüri üyelerinden bir tanesi gelmedi. Bu bir gelenek işi, bu bir saygı işi; bunu gerçekleştiremediğimiz sürece biz ne işveren, ne yeni yarışmalar bekleyelim. Bu şekilde devam edersek, boş yere debeleniriz diye düşünüyorum.

GÜNGÖR KAFTANCI- Teşekkür ederim.

EVREN BAŞBUĞ- Şu an mevcut durumda Mimarlar Odası zannedersen bir tane veya iki tane jüri üyesi öneriyor. Tamer Bey söyledi, danışman önerisin diye. Jüri üyesi öneriyor bu sistem çalışmıyor. Danışman önerince nasıl çalışacak çok merak ediyorum. Ben daha geniş bir problem olduğunu düşünüyorum. Mimarlar Odası'nın yapısı itibarıyla bu olaya müdahil olmaktan kıvraklık açısından yoksun olduğunu düşünüyorum. Bir dilekçe yolluyorsunuz üç ay sonra cevap geliyor. O komisyona gidiyor, bu komisyona gidiyor, cevap gelene kadar belediye proje için sözleşme imzalamış oluyor. Mimarlar Odası'nın olduğu gibi kalmasının, bu işin başka bir kuralıyla da oluşumla çözülmesinin taraftarıyım. Teşekkür ederim.

BİLAL YAKUT- Konuşmamda da değinmiştim, Yarışma Yönetmeliğinde aksayan maddeleri tek tek saymıştım, son bir tanesini saymamıştım, onu da Hasan Özbay hatırlattı.

Hakkı Bey'in de söylediği gibi Kamu İhale Kurumu'yla diyalog her zaman mümkün. Konuşmamda da bir derece değiştim. Biz bu Yönetmeliğin taslağını hazırladığımızda Oda kurumsal olarak arkasında durmakta tereddüt etti. Kamu İhale Kurumu ile kurumsal diyalog önerilerimize kulak verilmedi. TMMOB işi zaten karma karmaşık edecekti. TMMOB'a gönderdiğimiz taslağı geri çektik, ondan sonra genel sekreter aracılığıyla yolladık, ben de şahsen yolladım Kamu İhale Kurumu'na.

GÜNGÖR KAFTANCI- Kamu İhale Kurumu bu müracaatlarımızı aldı mı, kabul etti mi?

BİLAL YAKUT- Aldı, ben şahsen de gönderdim. Ayrıca Oda Genel Sekreterinin imzasıyla gönderildi. Şu andaki yönetmelik metninin %95'i benim kaleme aldığım, komisyonda arkadaşlarla beraber ortaya koyduğumuz metindir. Değişikliklerden dolayı sıkıntılar da görüşme yoluyla giderilebilirdi. Dava açtık ama davayı kaybettik. Davanın şunun için açılmasını istemiştim o zaman: Görüşmelere devam edelim ama dava hakkımızı da kaybetmeyelim diye. Mahkemelerin derinliğine inceleme fırsatı olmamış anlaşılan, başka türlü karar verdi. Son derece yüzeysel kararlar. Ama ona rağmen diyalog yoluyla, bu maddelerdeki düzeltmeler Kamu İhale Kurumu'nda yapılabilir diye düşünüyorum.

Pazarlık konusunu ortadan kaldırmak kanun değişikliği gerektirir, ben de şimdi duyuyorum yeni bir değişiklik taslağı varmış; o zaman o taslağa istediğimiz değişikliği gerçekleştirmek için, kanunlaştırabilmek için harekete geçmek lazım. Bu konuda yönetimlere ciddi görev düşüyor.

Merak ettiğim için soracağım; Yarışmalar Komitesi'nden burada kaç kişi var acaba? Konu doğrudan Yarışmalar Sempozyumu olduğuna göre benim düşünceye göre bütün komite üyelerinin de burada olması gerekir. Hepsini tanımadığım için soruyorum.

Söyleyecek çok şey var, zaman daraldığı için artık onları yazılı metin olarak Şube'ye iletiriz, basılacak belgelere de eklerler. Saygılar sunuyorum herkese, iyi akşamlar.

GÜNGÖR KAFTANCI- Bu ilginizin hep devam etmesini hem sizden hem de herkesten rica ediyoruz.

BİLAL YAKUT- Her üye gibi yarışmalardan ben de heyecan duyan bir insanım. Memur sıfatıyla yarışmalara katıldım, raportörlük, jüri üyelikleri yaptım, yani yarışmalar düzeninin hem o tarafını, hem bu tarafını yaşamış bir kişi olarak elimden gelen her türlü katkıyı da yapmaya çalışıyorum.

GÜNGÖR KAFTANCI- Lütfen devam ediniz.

HASAN ÖZBAY- Yarışmalar Türkiye’de yılda 350 tane olsa, biz onu düzgün şekilde işletecek gücü bulabilecek miyiz?

GÜNGÖR KAFTANCI- Onu o zaman düşünürüz Hasan Bey, öyle olsun da.

EVREN BAŞBUĞ- Bu etkinliğin çok olumlu olduğunu ancak günümüz hızlı dünyasında bir senenin büyük bir aralık olduğunu düşünüyorum. Bunun en çok altı ayda bir planlanması gerektiği kanaatindeyim. Teşekkür ederim.

GÜNGÖR KAFTANCI- Biz teşekkür ederiz. Arkadaşlar, oturumu kapatıyoruz. Hepinize çok çok teşekkür ediyorum. Yalnız buradan Oda yöneticilerimize çeşitli mesajlar geldi, onlar da bu mesajları herhalde dikkate alacaklar. Bunlardan bir tanesi de yarışmalarla ilgili toplantıların devamlılığıdır, hepimiz de katılıyoruz. Zaten bu toplantıyı o anlamda yaptık, size de bu nakledildi. Hepinize çok teşekkürler. □